

Havenmonitor 2008

De economische betekenis van Nederlandse zeehavens

Mei-2010

Opgesteld voor: Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Opgesteld door: Erasmus Universiteit Rotterdam (RHV BV)

Onderzoekers

Michiel Nijdam

Larissa van der Lugt

Bernhard van der Biessen

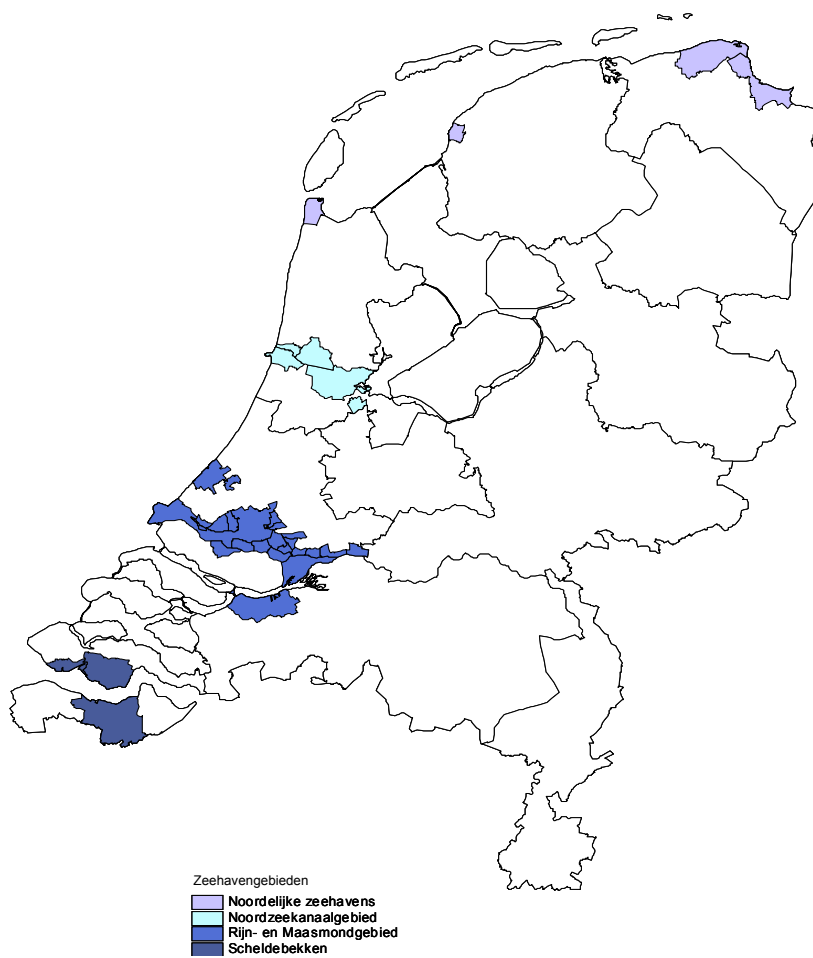
Inhoudsopgave

1	DE NEDERLANDSE ZEEHAVENS	1
1.1	Overzicht ontwikkelingen	3
2	ECONOMISCHE BETEKENIS NEDERLANDSE ZEEHAVENS	14
2.1	Economische betekenis Nederlandse zeehavens	14
	Economische betekenis in 2008	14
	Economische ontwikkelingen 2002-2008.....	15
2.2	Economische betekenis per zeehaven (direct & indirect).....	16
2.3	Economische betekenis per sector.....	18
2.4	Private investeringen in Nederlandse Zeehavens.....	18
3	ECONOMISCHE ONTWIKKELING PER ZEEHAVEN EN SECTOR	21
3.1	Economische indicatoren per zeehaven (direct)	21
	Nadere specificatie van bedrijfsvestigingen per zeehaven.....	24
3.2	Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)	33
	Werkgelegenheid	34
	Toegevoegde Waarde	60
	Bedrijfsvestigingen	86
3.3	Economische indicatoren per zeehaven (indirect)	111
3.4	Private investeringen per zeehavengebied.....	115
BIJLAGE 1	GEHANTEERDE DEFINITIES EN ONDERZOEKSMETHODE	117
BIJLAGE 2	OVERZICHT ZEEHAVENGERELATEERDE ACTIVITEITEN	139

1 De Nederlandse Zeehavens

Deze havenmonitor geeft inzicht in de economische ontwikkeling van de Nederlandse Zeehavens. Onderstaande kaart geeft weer welke gebieden tot de Nederlandse zeehavens worden gerekend.

Figuur 1: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland

In onderstaande tabel staat weergegeven welke zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten worden onderscheiden.

Tabel 1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

Zeehavengebieden	Zeehavens	Zeehavengemeenten en zeehavenlocaties
Noordelijke Zeehavens	Delfzijl Eemshaven Harlingen Den Helder	Delfzijl Eemsmond Harlingen Den Helder
Noordzeekanaalgebied	Amsterdam Beverwijk Velsen/IJmuiden Zaanstad	Amsterdam Beverwijk Velsen/IJmuiden Zaanstad
Rijn- en Maasmond	Dordrecht Moerdijk Scheveningen Drechtsteden (exclusief Dordrecht)	Dordrecht Moerdijk Scheveningen ¹ (stadsdeel van gemeente Den Haag) Alblasserdam* Gorinchem* Hardinxveld-Giessendam* Hendrik-Ido-Ambacht* Nieuw-Lekkerland* Papendrecht* Sliedrecht* Zwijndrecht*
Waarvan R'dam-Rijnmond	Rotterdam Schiedam Vlaardingen Maassluis Overig Rijnmond	Rotterdam Schiedam Vlaardingen Maassluis Albrandswaard (Rhoon)* Barendrecht* Capelle aan den IJssel* Krimpen aan den IJssel* Ridderkerk* Rozenburg* Spijkenisse*

¹ Uit pragmatische overwegingen is ervoor gekozen de haven van Scheveningen nog steeds mee te nemen in de Havenmonitor, ondanks dat vanaf eind 2006 vrijwel alle activiteiten zijn overgegaan naar Vlaardingen

Scheldebekken	Vlissingen	Vlissingen
	Borsele	Borsele
	Terneuzen	Terneuzen

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

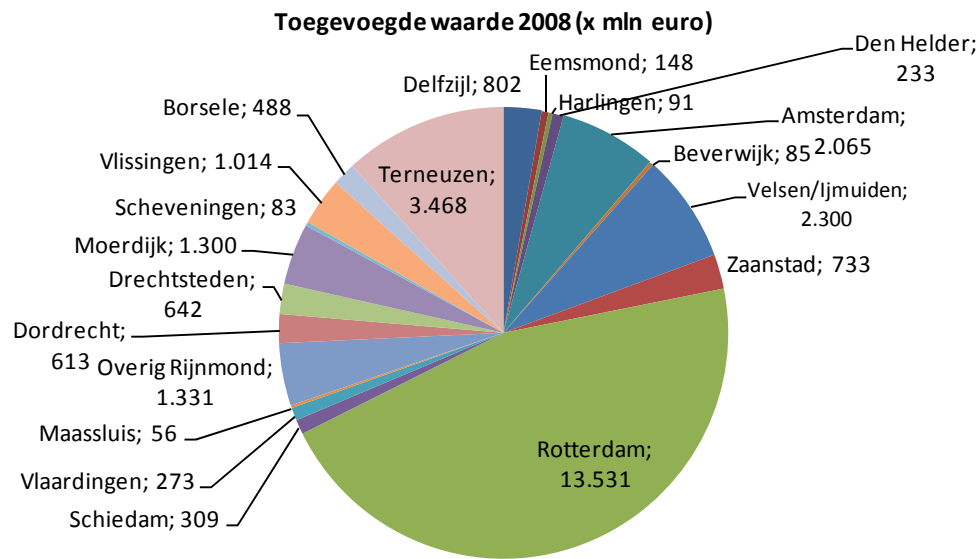
1.1 Overzicht ontwikkelingen

De Nederlandse economie heeft, net als de wereldeconomie in 2008 twee gezichten laten zien. Het eerste deel van het jaar liet een positieve ontwikkeling zien, terwijl het laatste kwartaal een zeer negatieve ontwikkeling toonde. Aangezien de activiteiten in zeehavens direct gerelateerd zijn aan de economische ontwikkeling, werken deze economische ontwikkelingen door in de zeehavens. Per saldo hebben de Nederlandse zeehavens echter een groei laten zien in 2008.

Het aantal direct aan de zeehavens gerelateerde arbeidsplaatsen nam toe met 1,47% tot 169.219. Dat is 1,9% van de totale Nederlandse arbeidsmarkt. De directe toegevoegde waarde geproduceerd in de zeehavens is in 2008 toegenomen met 7,9% tot 29,6 miljard euro, dat is 5% van de Nederlandse economie. Het binnenlands product steeg met 5%, de zeehavens hebben dus meer productiviteitsgroei laten zien dan het gemiddelde in Nederland. De totale bijdrage van de zeehavens, direct en indirect, aan de Nederlandse economie bedroeg 44,2 miljard euro. Dat is 7,4% van de Nederlandse economie.

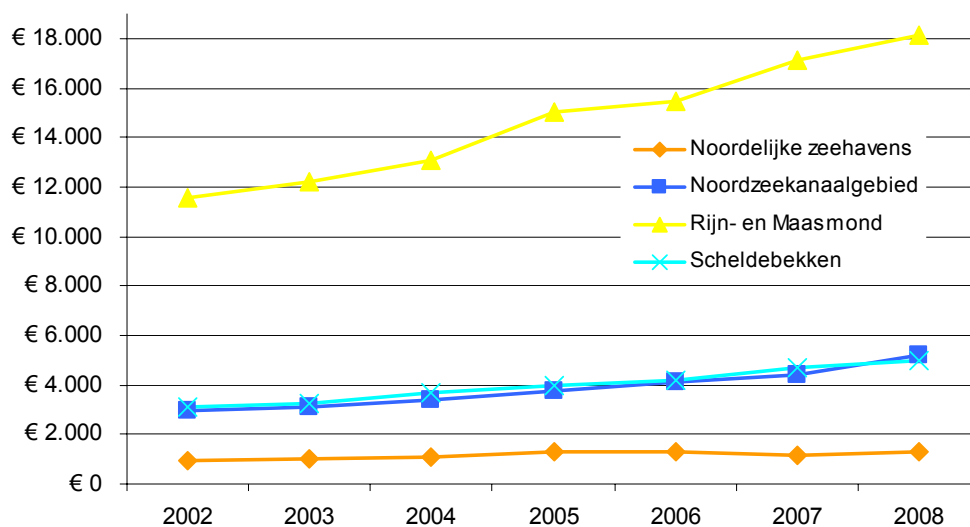
Ontwikkelingen directe toegevoegde waarde

De verdeling van de directe toegevoegde waarde is weergegeven in onderstaande grafiek. In Rotterdam wordt met afstand de meeste toegevoegde waarde gegenereerd, daarna zijn Terneuzen, Velsen en Amsterdam de gemeenten met de meeste toegevoegde waarde in havenactiviteiten.

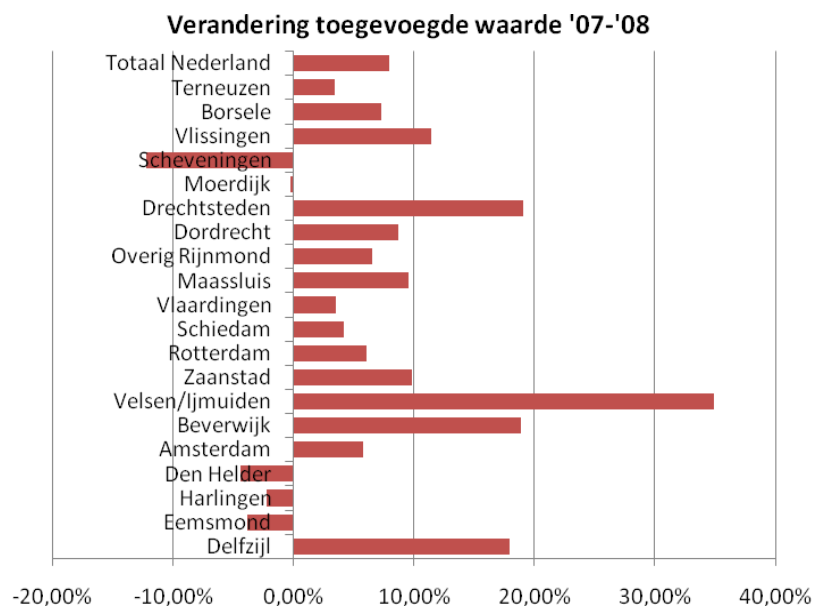

Gemeten over de gehele rapportageperiode 2002-2008 blijven de Noordelijke zeehavens achter bij de andere havens betreffende de toegevoegde waarde ontwikkeling. Het Noordzeekanaal ontwikkelt zich sneller. Dit is voornamelijk door productiviteitsgroei in de staalindustrie. In alle zeehavengebieden is in 2008 de toegevoegde waarde toegenomen ten opzichte van 2007. Het is het eerste jaar in de rapportageperiode dat de directe toegevoegde waarde in het Noordzeekanaalgebied die in het Scheldebekken overtreft.

Toegevoegde waarde (x mln, lopende prijzen)

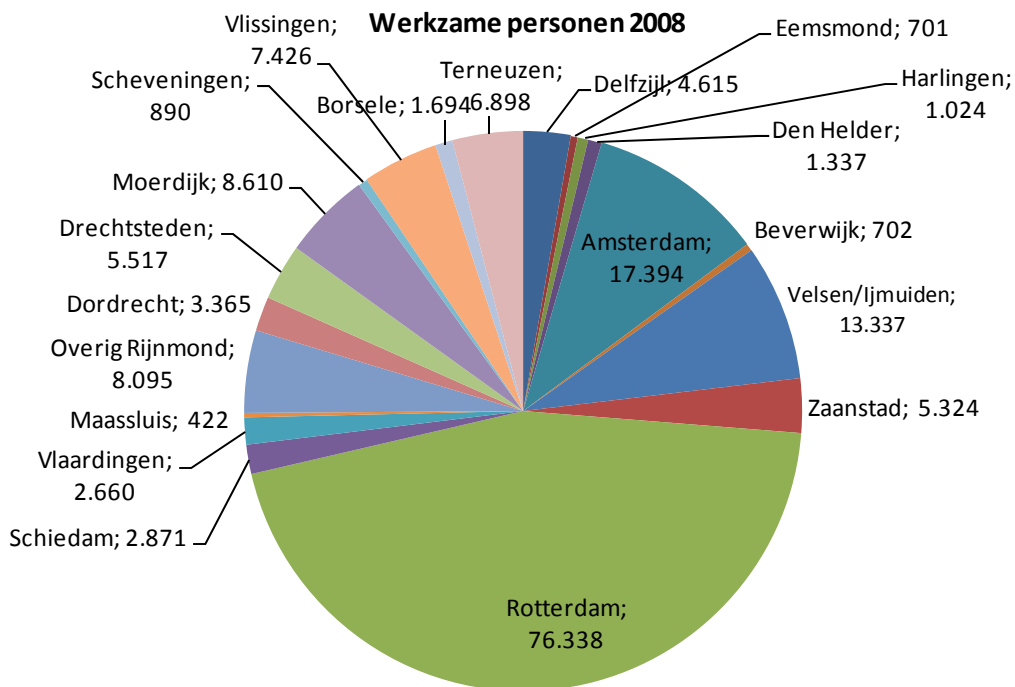

Uitgesplitst naar gemeente blijkt een duidelijke variatie in groei van de directe toegevoegde waarde. Velsen, Beverwijk, Delfzijl en de Drechtsteden laten procentueel de sterkste stijging zien. In Scheveningen nemen de havenactiviteiten verder af.

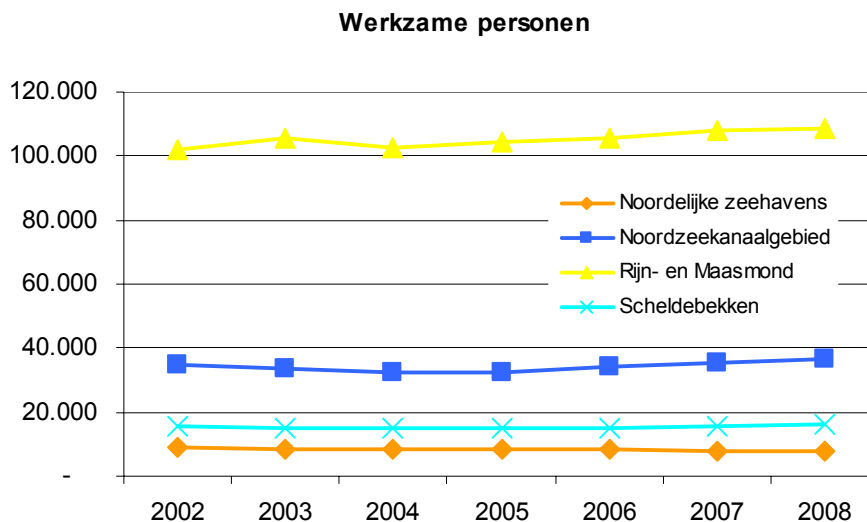

Ontwikkelingen arbeid

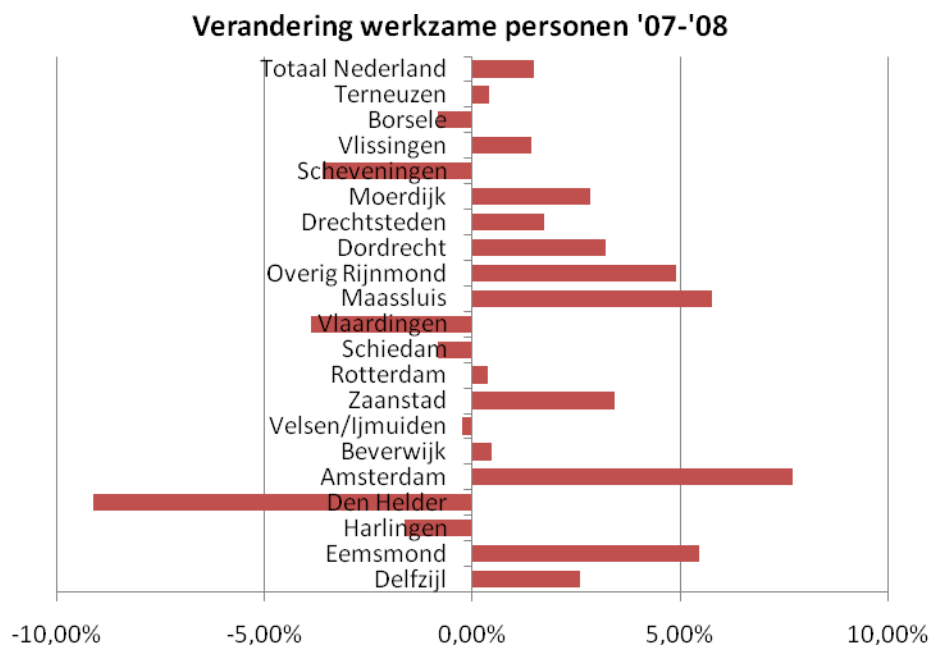
De verdeling van het aantal arbeidsplaatsen over de zeehavengemeenten laat een vergelijkbaar beeld zien als de toegevoegde waarde met een paar verschillen. Amsterdam, Vlissingen en Moerdijk bieden relatief meer werkgelegenheid, terwijl Terneuzen minder werkgelegenheid biedt in vergelijking tot de toegevoegde waarde

Het aantal werkzame personen nam over de periode 2002-2008 toe in de meeste havengebieden, alleen de Noordelijke havens laten een lichte daling zien.

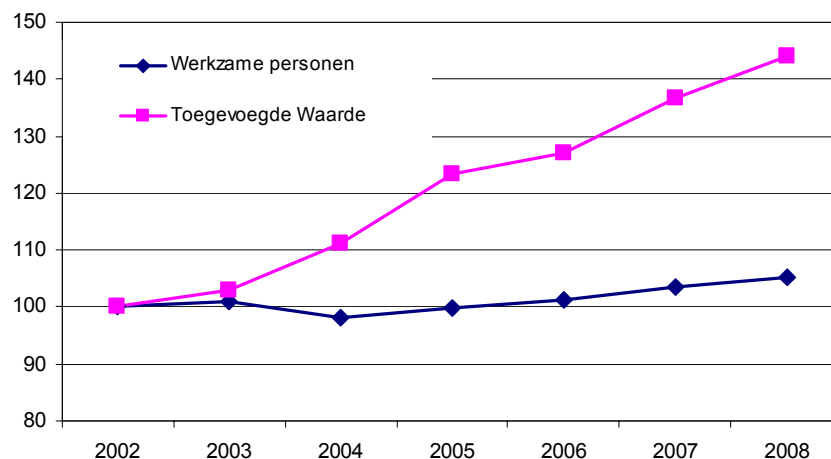
In 2008 was in de meeste havengemeenten een groei te zien in het aantal werkzame personen. De ontwikkeling varieert van -9% in Den Helder tot +8% in Amsterdam.

Productiviteit

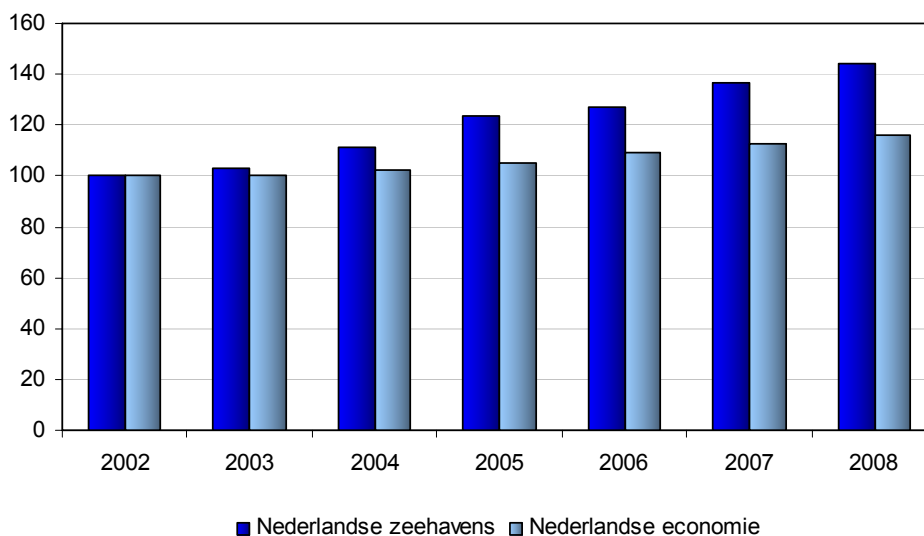
De productiviteitsontwikkeling van een sector blijkt uit de vergelijking tussen werkzame personen en toegevoegde waarde. Voor de Nederlandse zeehavens is die verhouding weergegeven in onderstaande grafiek. De toegevoegde waarde stijgt duidelijk sterker dan het aantal arbeidsplaatsen.

Index ontwikkeling arbeidsproductiviteit (prijzen 2002)

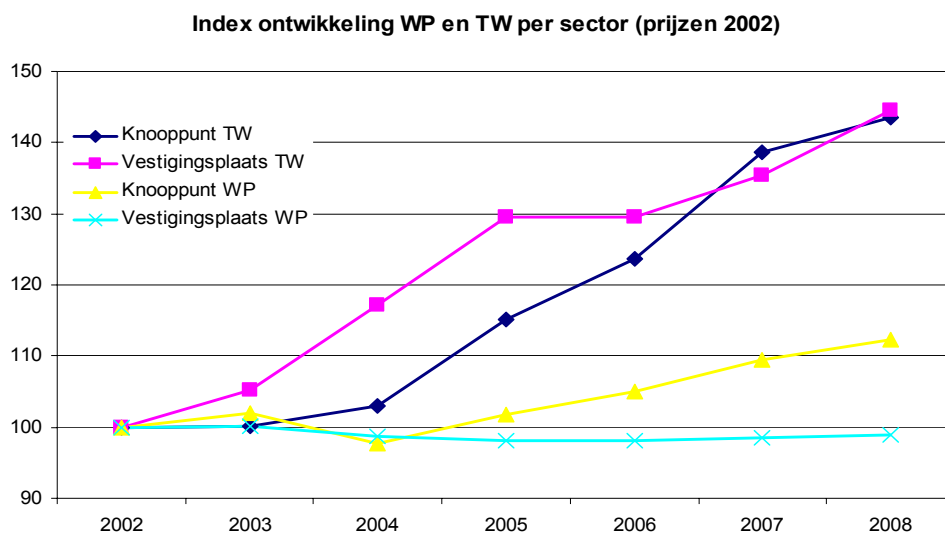
In de afgelopen jaren bleek de productiviteitsgroei in havens structureel hoger dan in de Nederlandse economie; de toegevoegde waarde in de zeehavens neemt sneller toe dan in de rest van de economie, terwijl de ontwikkeling van de werkgelegenheid weinig verschilt.

Ontwikkeling toegevoegde waarde (index, inflatie gecorrigeerd)

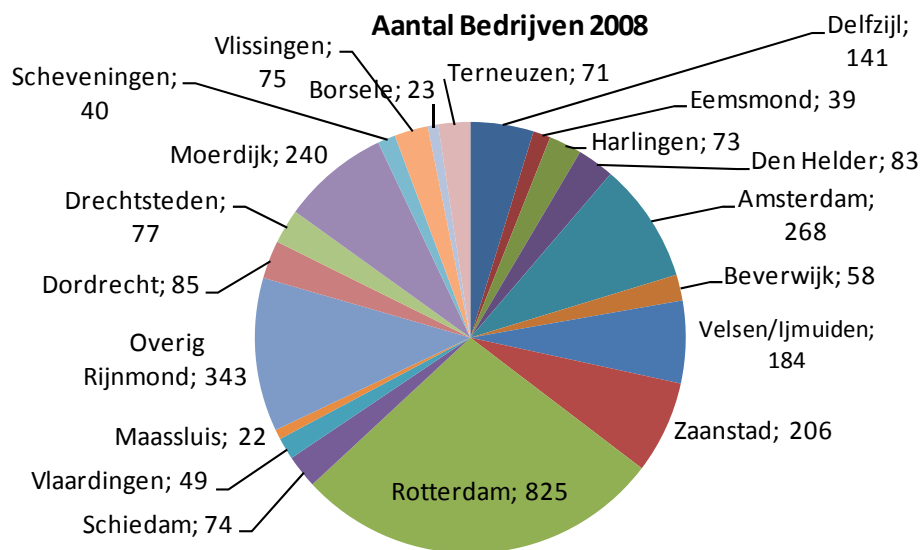
In de havenmonitor wordt onderscheid gemaakt naar de knooppuntfunctie (transport en overslag) en de vestigingsplaatsfunctie van de haven (industrie en handel). Over de periode 2002-2008 is in beide categorieën de toegevoegde waarde sterker toegenomen dan het

aantal werkzame personen. Het aantal werkzame personen is daarentegen in de knooppuntfunctie toegenomen, terwijl het in de vestigingsplaatsfunctie licht is afgenomen. Beide functies hebben dus een productiviteitsstijgingen laten zien, waarbij de stijging in de vestigingsplaatsfunctie het sterkst is.

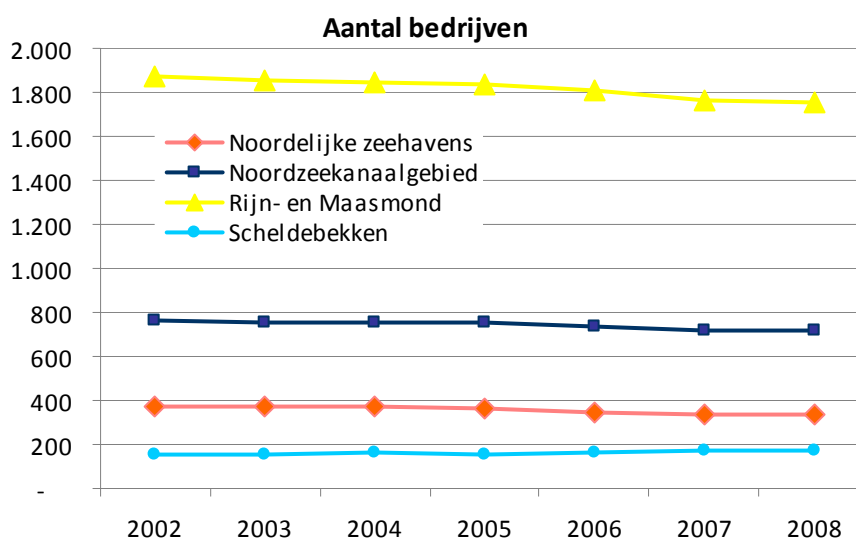

Bedrijfsvestigingen

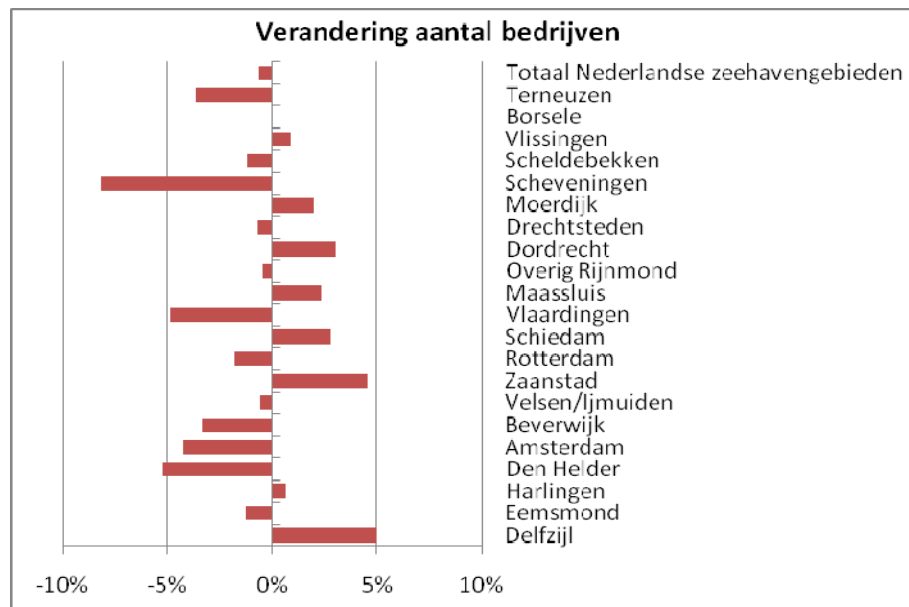
Het aantal bedrijven in de Nederlandse zeehavens laat een ander beeld zien dan de toegevoegde waarde en werkgelegenheidsverdeling. Rotterdam en Terneuzen herbergen relatief weinig bedrijven terwijl Zaanstad, Moerdijk en overig Rijnmond relatief veel haven(gerelateerde) bedrijven in hun gemeente hebben. Dit geeft weer dat in Rotterdam en Terneuzen veel grote bedrijven gevestigd zijn.

Het aantal bedrijven in de Nederlandse zeehavens laat een dalende trend zien, alleen in het Scheldebekken is er een lichte stijging.

In 2008 is het aantal bedrijven in Nederlandse zeehavens met 0,6% afgenomen. Van de 22 zeehavengemeenten lieten 13 gemeenten een daling zien.

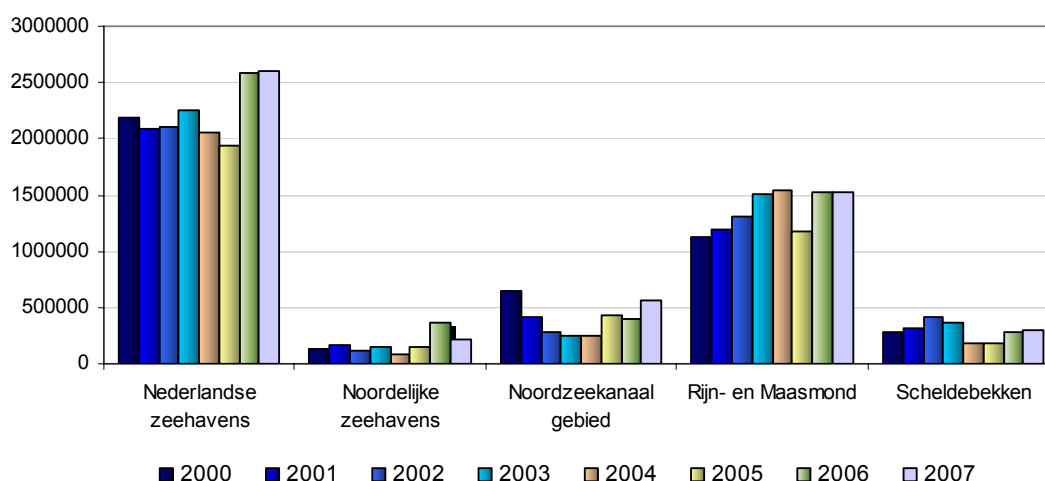

Het dalend aantal bedrijven in combinatie met het stijgend aantal werknemers en groeiende toegevoegde waarde laat zien dat de bedrijven in de Nederlandse zeehavens gemiddeld steeds groter worden.

Investerings

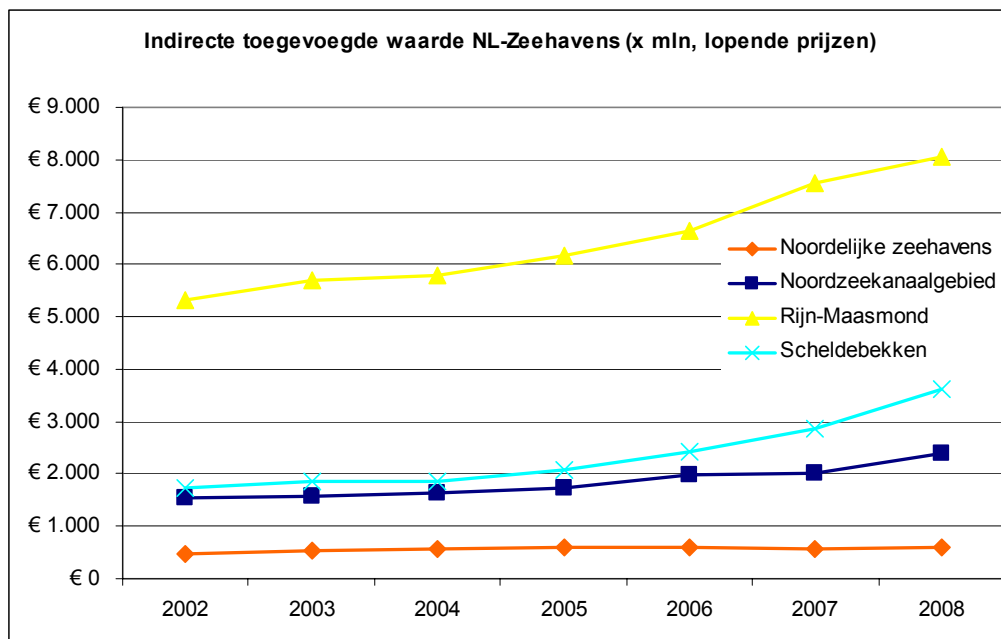
Na de aanzienlijke procentuele groei van 2006, voornamelijk veroorzaakt door de lagere investeringen in Rijn en Maasmond in 2005, is het private investeringsbedrag in de Nederlandse zeehavens in 2007 vergelijkbaar met het niveau van 2006.

Private investeringen (in euro, prijzen 2000)

Indirecte effecten

Naast de productie in de havensectoren, vinden er in de rest van de Nederlandse economie ook veel activiteiten plaats die gerelateerd zijn aan de havens, zowel binnen als buiten de havengebieden. Onderstaande grafiek laat de ontwikkeling zien van de indirecte toegevoegde waarde per zeehavengebied. Rijn- en Maasmond en het Scheldebekken laten de sterkste ontwikkeling zien. De voornaamste oorzaak daarvan is de toegenomen verbondenheid van de daar gevestigde chemische industrie met andere bedrijven.

2 Economische betekenis Nederlandse zeehavens

2.1 Economische betekenis Nederlandse zeehavens

Economische betekenis in 2008

Tabel 2-1: Zeehavengerelateerde werkgelegenheid in Nederland in 2008

	Werkgelegenheid (in werkzame personen)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	123.066
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	46.153
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	169.219
In % van totaal in Nederland	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	120.753
In % van totaal in Nederland	1,4%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	289.973
In % van totaal in Nederland	3,3%
Werkzame personen Nederland	8.734.000

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-2: Zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in Nederland in 2008 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd Euro, in lopende prijzen, bruto tegen factorkosten)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	26,6
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	3,0
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	29,6
In % van totaal in Nederland	5,0%
Indirecte toegevoegde waarde	14,7
In % van totaal in Nederland	2,5%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	44,2
In % van totaal in Nederland	7,4%
Bruto binnenlands product	595,9

Bron: EUR obv LISA² en CBS data

² Landelijk Informatiesysteem voor Arbeidsplaatsen en Vestigingen

Economische ontwikkelingen 2002-2008

Tabel 2-3: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde werkgelegenheid in 2002-2008

	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	121.812	122.920	121.560	121.513	121.742	121.973	123.066
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	39.123	39.627	36.600	39.095	41.299	44.787	46.153
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	160.934	162.547	158.159	160.608	163.041	166.760	169.219
In % van totaal in Nederland	1,9%	2,0%	1,9%	2,0%	1,9%	1,9%	1,9%
Indirecte werkgelegenheid	102.820	103.433	102.948	104.622	109.634	118.857	120.753
In % van totaal in Nederland	1,2%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%	1,4%	1,4%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	263.754	265.980	261.107	265.229	272.675	285.617	289.973
In % van totaal in Nederland	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%	3,3%
Werkzame personen in Nederland	8.324.000	8.283.000	8.211.000	8.231.000	8.404.000	8.613.000	8.734.000

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-4: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in 2002-2008 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd euro, lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	16.4	17.3	19.2	21.8	22.6	24.6	26,6
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	2.2	2.2	2.1	2.2	2.5	2.8	3,0
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	18.6	19.5	21.3	24.0	25.0	27.4	29,6
In % van totaal in Nederland	4.0%	4.1%	4.3%	4.7%	4.6%	4.8%	5,0%
Indirecte toegevoegde waarde	9.1	9.7	9.8	10.6	11.6	13.0	14,7
In % van totaal in Nederland	2.0%	2.0%	2.0%	2.1%	2.2%	2.3%	2,5%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	27.6	29.2	31.1	34.6	36.7	40.4	44,2
In % van totaal in Nederland	5.9%	6.1%	6.3%	6.7%	6.8%	7.1%	7,4%
Bruto binnenlands product	465.2	476.9	491.2	513.4	539.9	567.1	595,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-5: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen in 2002-2008

	Bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	3.162	3.143	3.129	3.116	3.060	2.994	2.975

Bron: EUR obv LISA

2.2 Economische betekenis per zeehaven (direct & indirect)

Tabel 2-6: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en aantal bedrijfsvestigingen per zeehavengebied en zeehaven in 2008

Zeehavengebieden	Werkzame personen		Toegevoegde waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln Euro	%	aantal	%
Noordelijke zeehavens	7.678	4,5%	1.274	4,3%	336	11,3%
Delfzijl	4.615	2,7%	802	2,7%	141	4,7%
Eemshaven	701	0,4%	148	0,5%	39	1,3%
Harlingen	1.024	0,6%	91	0,3%	73	2,5%
Den Helder	1.337	0,8%	233	0,8%	83	2,8%
Noordzeekanaalgebied	36.756	21,7%	5.183	17,5%	716	24,1%
Amsterdam	17.394	10,3%	2.065	7,0%	268	9,0%
Beverwijk	702	0,4%	85	0,3%	58	1,9%
Velsen/IJmuiden	13.337	7,9%	2.300	7,8%	184	6,2%
Zaandam	5.324	3,1%	733	2,5%	206	6,9%
Rijn- en Maasmond	108.767	64,3%	18.138	61,4%	1.754	58,9%
Rotterdam	76.338	45,1%	13.531	45,8%	825	27,7%
Schiedam	2.871	1,7%	309	1,0%	74	2,5%
Vlaardingen	2.660	1,6%	273	0,9%	49	1,6%
Maasvlakte	422	0,2%	56	0,2%	22	0,7%
Overig Rijnmond	8.095	4,8%	1.331	4,5%	343	11,5%
Dordrecht	3.365	2,0%	613	2,1%	85	2,9%
Drechtsteden	5.517	3,3%	642	2,2%	77	2,6%
Moerdijk	8.610	5,1%	1.300	4,4%	240	8,1%
Scheveningen	890	0,5%	83	0,3%	40	1,3%
waarvan Rotterdam-Rijnmond	90.385	53,4%	15.501	52,4%	1.313	44,1%
Scheldebekken	16.019	9,5%	4.970	16,8%	170	5,7%
Vlissingen	7.426	4,4%	1.014	3,4%	75	2,5%
Borsele	1.694	1,0%	488	1,7%	23	0,8%
Terneuzen	6.898	4,1%	3.468	11,7%	71	2,4%
Totaal	169.219	100%	29.565	100%	2.975	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-7: Indirecte zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde per zeehavengebied en zeehavens in 2008

Zeehavengebieden	Werkzame personen		Toegevoegde waarde	
	WP	%	Mln euro	%
<i>Noordelijke zeehavens</i>	6.804	5,6%	597	4,1%
Delfzijl	4.377	3,6%	386	2,6%
Eemshaven	601	0,5%	117	0,8%
Harlingen	636	0,5%	44	0,3%
Den Helder	1.190	1,0%	50	0,3%
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	28.230	23,4%	2.378	16,2%
Amsterdam	10.568	8,8%	926	6,3%
Beverwijk	200	0,2%	28	0,2%
Velsen/ IJmuiden	13.777	11,4%	1.127	7,7%
Zaanstad	3.686	3,1%	297	2,0%
<i>Rijn-Maasmond</i>	70.413	58,3%	8.067	55,0%
Rotterdam	47.793	39,6%	5.952	40,6%
Schiedam	1.767	1,5%	147	1,0%
Vlaardingen	1.138	0,9%	162	1,1%
Maassluis	211	0,2%	16	0,1%
Overig Rijnmond	4.349	3,6%	377	2,6%
Dordrecht	3.547	2,9%	425	2,9%
Drechtsteden	4.474	3,7%	355	2,4%
Moerdijk	6.747	5,6%	602	4,1%
Scheveningen	387	0,3%	32	0,2%
waarvan <i>Rotterdam-Rijnmond</i>	55.258	45,8%	6.654	45,3%
<i>Scheldebekken</i>	15.307	12,7%	3.634	24,8%
Vlissingen	4.754	3,9%	445	3,0%
Borsele	2.411	2,0%	321	2,2%
Terneuzen	8.142	6,7%	2.868	19,5%
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	120.753	100%	14.677	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

2.3 Economische betekenis per sector

Tabel 2-8: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en bedrijfsvestigingen per sector in 2008

Hoofdsector en Subsector	Werkgelegenheid		Toegevoegde Waarde		Bedrijfsvestigingen	
	WP	%	mln Euro	%	aantal	%
Knooppunt	83.887	49,6%	12.689	42,9%	1.210	40,7%
Vervoer	52.388	31,0%	4.127	14,0%	162	5,4%
Zeevaart	6.235	3,7%	1.092	3,7%	162	5,4%
Binnenvaart	6.622	3,9%	466	1,6%	nvt	nvt
Wegvervoer	38.689	22,9%	2.398	8,1%	nvt	nvt
Spoorvervoer	789	0,5%	49	0,2%	nvt	nvt
Pijpleiding	53	0,0%	123	0,4%	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer ³	16.117	9,5%	4.407	14,9%	766	25,7%
Overslag/opslag ³	15.382	9,1%	4.155	14,1%	283	9,5%
Vestigingsplaats	85.333	50,4%	16.876	57,1%	1.765	59,3%
Industrie	59.084	34,9%	14.494	49,0%	857	28,8%
Voedingsmiddelenindustrie	6.419	3,8%	841	2,8%	95	3,2%
Aardolie industrie	4.112	2,4%	2.774	9,4%	17	0,6%
Chemische industrie	14.063	8,3%	5.910	20,0%	112	3,8%
Basismetale- en metaalproductenindustrie	18.481	10,9%	2.842	9,6%	235	7,9%
Transportmiddelenindustrie	6.013	3,6%	278	0,9%	177	5,9%
Elektriciteitsproductie	3.153	1,9%	1.141	3,9%	23	0,8%
Overig	6.844	4,0%	709	2,4%	201	6,8%
Groothandel	14.451	8,5%	1.264	4,3%	642	21,6%
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	11.798	7,0%	1.118	3,8%	266	8,9%
Totaal	169.219	100,0%	29.565	100,0%	2.975	100,0%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

2.4 Private investeringen in Nederlandse Zeehavens

Tabel 2-10 bevat het totaal aan private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden. De private investeringen zijn op dit aggregatieniveau gepresenteerd aangezien bij een lager niveau minder informatie kan worden verstrekt

³ Ten gevolge van een andere methodiek van berekening van de toegevoegde waarde tussen PRC en Erasmus is er een verschil in toegevoegde waarde tussen dit rapport en de studies naar de maritieme sector die uitgevoerd worden door PRC. De methode is verschillend voor de sectoren 'dienstverlening tbv het vervoer' en 'overslag /opslag'. Dit rapport gebruikt daarvoor data van het CBS over 'dienstverlening tbv van vervoer over water', terwijl PRC de CBS data over de bredere categorie 'dienstverlening tbv van het vervoer' gebruikt..

vanwege de geheimhoudingsplicht. Daarnaast zijn een aantal investeringscijfers niet weergegeven, doordat deze een onbetrouwbaarheidsmarge kenden groter dan 15%.

Tabel 2-9: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2007 (x 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederlandse zeehavens	Noordelijke zeehavens	Noordzee-kanaalgebied	Rijn- en Maasmond		Scheldebekken
				Totaal	waarvan Rotterdam - Rijnmond	
Industrie	1.196.056	68.882	x	830.483	744.603	296.691
Voedingsmiddelenindustrie	70.964	1.369	27.611	41.984	40.669	x
Aardolie industrie	404.804	0	2.504	402.300	401.142	x
Chemische industrie	505.658	51.148	22.246	250.294	184.135	181.970
Basismetale- en metaalproductenindustrie	53.762	4.011	x	49.751	x	x
Transportmiddelenindustrie	16.676	4.899	2.952	5.704	4.886	3.121
Elektriciteitsproductie	x	x	x	x	x	x
Overig	115.898	7.456	26.479	80.450	x	1.513
Groothandel	113.751	7.186	x	106.565	88.169	x
Transport en distributie	1.255.201	175.482	256.263	783.938	704.625	39.518
Zeevaart	139.097	x	x	139.097	105.748	
Binnenvaart	77.827	B	x	77.827	x	
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	583.495	x	B	567.014	x	16.481
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	70.169	994	13.839	55.336	B	x
	3.025.369	252.544	650.951	1.776.322	1.589.226	345.552

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding; B = voldoet niet aan de betrouwbaarheidsnorm)

Tabel 2-10 behandelt de in 2007 gerealiseerde investeringen in materiële vaste activa van ondernemingen actief in zeehavengerelateerde economische activiteiten. De resultaten van 'Nederland Totaal' zijn verkregen op basis van de investeringen van bedrijven die voldoen aan de SBI-code afbakening in geheel Nederland.

Tabel 2-10: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in Nederland tov het totaal per sector in 2007 (X 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederland totaal	Nederlandse zeehavens	Percentage
Industrie	4.169.007	1.196.056	29%
Voedingsmiddelenindustrie	262.244	70.964	27%
Aardolie industrie	493.576	404.804	82%
Chemische industrie	926.168	505.658	55%
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	673.467	53.762	8%
Transportmiddelenindustrie	99.782	16.676	17%
Elektriciteitsproductie	X	X	
Overig	1.713.770	115.898	7%
Groothandel	704.860	113.751	16%
Transport en distributie	3.888.422	1.255.201	32%
Zeevaart	2.426.720	139.097	6%
Binnenvaart	B	77.827	
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	913.035	583.495	64%
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	515.529	70.169	14%
	9.277.817	3.025.369	33%

Cursief betekent dat de getallen een optelling zijn van publiceerbare data. Om redenen van betrouwbaarheid en geheimhouding kan sommige data niet worden gepubliceerd. Hierdoor kan het percentage in werkelijkheid hoger liggen.

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding; B = voldoet niet aan de betrouwbaarheidsnorm)

3 Economische ontwikkeling per zeehaven en sector

3.1 Economische indicatoren per zeehaven (direct)

Tabel 3-1: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per zeehaven in 2002-2008

Zeehavens	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noordelijke zeehavens	8.812	8.610	8.376	8.507	8.246	7.676	7.678
Delfzijl	5.332	5.264	5.131	5.118	4.946	4.498	4.615
Eemsmond	725	637	642	657	631	665	701
Harlingen	874	864	828	837	929	1.041	1.024
Den Helder	1.881	1.846	1.776	1.895	1.740	1.471	1.337
Noordzeekanaalgebied	34.560	33.369	32.335	32.506	34.122	35.364	36.756
Amsterdam	15.164	14.684	14.282	14.274	15.903	16.148	17.394
Beverwijk	611	590	606	692	731	698	702
Velsen/IJmuiden	14.155	13.588	13.042	13.312	13.132	13.370	13.337
Zaanstad	4.629	4.507	4.405	4.228	4.356	5.148	5.324
Rijn-en Maasmond	102.115	105.304	102.580	104.554	105.563	107.819	108.767
Rotterdam	73.421	73.524	71.564	73.420	74.271	76.063	76.338
Schiedam	2.487	2.535	2.722	2.836	2.851	2.894	2.871
Vlaardingen	1.686	1.741	1.614	1.631	1.675	2.767	2.660
Maassluis	431	399	401	410	406	399	422
Overig Rijnmond	4.295	7.601	7.337	7.446	7.552	7.718	8.095
Dordrecht	3.278	3.261	3.036	2.926	3.113	3.261	3.365
Drechtsteden	5.892	5.579	5.408	5.351	5.361	5.423	5.517
Moerdijk	8.822	8.735	8.733	8.919	8.858	8.373	8.610
Scheveningen	1.803	1.931	1.767	1.615	1.477	923	890
<i>waarvan Rotterdam-Rijnmond</i>	82.320	85.798	83.637	85.743	86.754	89.840	90.385
Scheldebekken	15.447	15.264	14.869	15.041	15.111	15.900	16.019
Vlissingen	6.637	6.537	6.330	6.395	6.534	7.322	7.426
Borsele	1.632	1.561	1.586	1.641	1.684	1.709	1.694
Terneuzen	7.179	7.166	6.953	7.004	6.893	6.870	6.898
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	160.934	162.547	158.159	160.608	163.041	166.760	169.219

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-2: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per zeehaven in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Zeehavens	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noordelijke zeehavens	947	990	1.089	1.281	1.275	1.170	1.274
Delfzijl	584	615	700	790	742	680	802
Eemsmond	96	97	98	112	128	154	148
Harlingen	61	64	69	78	86	93	91
Den Helder	206	214	222	301	319	244	233
Noordzeekanaalgebied	2.987	3.078	3.411	3.774	4.083	4.396	5.183
Amsterdam	1.350	1.357	1.443	1.621	1.824	1.952	2.065
Beverwijk	56	56	60	73	72	72	85
Velsen/IJmuiden	1.143	1.248	1.489	1.638	1.699	1.705	2.300
Zaanstad	439	417	419	442	488	668	733
Rijn- en Maasmond	11.528	12.236	13.096	15.024	15.473	17.113	18.138
Rotterdam	8.841	9.126	9.770	11.301	11.475	12.752	13.531
Schiedam	207	214	238	261	276	296	309
Vlaardingen	137	142	154	173	184	264	273
Maassluis	39	34	36	40	44	52	56
Overig Rijnmond	456	838	900	1.012	1.090	1.249	1.331
Dordrecht	356	351	357	452	511	563	613
Drechtsteden	410	421	456	505	529	539	642
Moerdijk	935	949	1.037	1.149	1.239	1.303	1.300
Scheveningen	147	162	147	130	125	94	83
waarvan <i>Rotterdam-Rijnmond</i>	9.680	10.353	11.099	12.788	13.069	14.613	15.501
Scheldebekken	3.094	3.217	3.708	3.969	4.199	4.719	4.970
Vlissingen	597	608	645	697	762	910	1.014
Borsele	260	279	313	404	408	455	488
Terneuzen	2.236	2.330	2.750	2.868	3.029	3.354	3.468
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	18.556	19.521	21.305	24.048	25.031	27.397	29.565

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-3: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per zeehaven in 2002-2008

Zeehavens	Bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Noordelijke zeehavens</i>	371	375	371	363	349	334	336
Delfzijl	130	141	142	143	141	134	141
Eemsmond	50	45	42	39	39	40	39
Harlingen	72	72	73	69	69	73	73
Den Helder	120	117	114	113	101	87	83
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	764	758	755	759	736	722	716
Amsterdam	301	304	309	313	296	280	268
Beverwijk	70	65	64	67	64	60	58
Velsen/IJmuiden	194	191	188	189	186	185	184
Zaanstad	200	198	195	190	191	197	206
<i>Rijn-enMaasmond</i>	1.871	1.855	1.843	1.837	1.811	1.767	1.754
Rotterdam	924	904	887	881	867	840	825
Schiedam	79	79	78	75	72	72	74
Vlaardingen	57	57	59	58	54	52	49
Maassluis	23	22	21	22	22	22	22
Overig Rijnmond	362	363	367	372	360	344	343
Dordrecht	78	80	78	76	79	83	85
Drechtsteden	79	78	77	75	76	78	77
Moerdijk	230	235	239	241	240	235	240
Scheveningen	41	39	39	39	43	43	40
<i>waarvan Rotterdam-Rijnmond</i>	1.444	1.424	1.411	1.407	1.374	1.329	1.313
<i>Scheldebekken</i>	156	157	160	158	164	172	170
Vlissingen	63	64	65	66	69	75	75
Borsele	18	20	22	22	22	23	23
Terneuzen	75	73	73	70	72	74	71
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	3.162	3.143	3.129	3.116	3.060	2.994	2.975

Bron: EUR obv LISA

Nadere specificatie van bedrijfsvestigingen per zeehaven

Hieronder is het aantal bedrijfsvestigingen in een zeehaven ingedeeld naar het aantal personen werkzaam bij de betreffende bedrijven. Bedrijfsvestigingen met 1 werkzame persoon zijn alleen meegenomen indien deze op enig moment meer dan 1 werkzaam persoon kenden. Besloten is de bedrijven die in de gehele reeks 1 of 0 werkzame personen kenden buiten beschouwing te laten. Deze vestigingen zijn moeilijk te controleren op hun relevantie voor de haven.

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-4: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Totaal Noordelijke zeehavens	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	27	129	86	90	25	15	371
2003	30	127	89	89	23	16	375
2004	20	131	93	87	24	16	371
2005	19	120	96	88	25	16	363
2006	17	113	87	91	26	15	349
2007	19	111	73	89	29	13	334
2008	24	111	72	88	30	12	336

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-5: Delfzijl: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Delfzijl	Indeling naar WP-klasse						Totaal
Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	15	30	28	36	12	10	130
2003	19	33	30	37	12	11	141
2004	11	39	34	34	13	11	142
2005	10	36	40	34	13	11	143
2006	10	33	35	40	13	11	141
2007	10	35	27	37	17	9	134
2008	12	36	28	40	18	8	141

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-6: Eemsmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Eemsmond Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	3	23	11	11	2	1	50
2003	2	22	9	10	0	2	45
2004	1	21	7	11	0	2	42
2005	1	19	5	12	0	2	39
2006	3	18	5	13	1	1	39
2007	4	16	3	15	0	2	40
2008	4	15	5	14	0	2	39

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-7: Harlingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Harlingen Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	3	38	16	13	1	1	72
2003	2	36	19	13	1	1	72
2004	1	36	21	13	2	1	73
2005	2	34	19	11	3	0	69
2006	1	32	19	13	3	0	69
2007	2	31	19	18	2	1	73
2008	5	32	17	16	3	1	73

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-8: Den Helder: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Den Helder Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	7	38	32	31	10	2	120
2003	7	37	32	30	10	2	117
2004	7	35	32	29	10	2	114
2005	6	32	32	31	9	3	113
2006	4	31	29	26	10	3	101
2007	3	30	24	19	10	2	87
2008	4	29	22	19	9	2	83

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied**Tabel 3-9: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)**

Totaal Noordzeekanaalgebied	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	35	257	182	199	49	43	764
2003	44	254	171	204	43	43	758
2004	45	246	170	213	42	40	755
2005	37	260	168	210	44	40	759
2006	37	249	157	211	36	48	736
2007	56	214	146	223	43	41	722
2008	64	194	147	226	43	42	716

Tabel 3-10: Amsterdam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Amsterdam Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	11	80	67	90	26	27	301
2003	12	84	63	98	19	28	304
2004	14	78	66	104	20	27	309
2005	9	85	65	103	25	26	313
2006	9	72	64	100	18	33	296
2007	15	65	60	92	22	26	280
2008	17	53	58	91	21	28	268

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-11: Beverwijk: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Beverwijk Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	3	27	28	10	2	0	70
2003	2	27	24	10	2	0	65
2004	1	27	23	12	1	0	64
2005	1	29	23	13	1	0	67
2006	2	27	21	11	2	1	64
2007	6	19	23	11	0	1	60
2008	5	18	24	10	0	1	58

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-12: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Velsen/IJmuiden Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	11	70	44	49	14	6	194
2003	17	65	43	47	13	6	191
2004	18	65	42	45	13	5	188
2005	15	66	45	45	12	6	189
2006	15	65	41	49	11	6	186
2007	22	57	32	56	12	6	185
2008	28	53	29	58	11	6	184

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-13: Zaanstad: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Zaanstad Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	10	80	43	51	7	10	200
2003	13	78	42	48	9	9	198
2004	12	76	38	53	8	8	195
2005	12	81	35	49	6	8	190
2006	11	85	31	51	6	8	191
2007	14	73	31	63	9	8	197
2008	15	71	36	67	11	7	206

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond**Tabel 3-14: Totaal Rotterdam Rijnmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)**

Totaal Rotterdam Rijnmond	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	18	360	320	525	90	132	1.444
2003	38	343	313	511	90	131	1.424
2004	49	329	302	504	97	130	1.411
2005	53	320	296	507	107	125	1.407
2006	54	292	293	502	113	122	1.374
2007	55	266	280	490	119	121	1.329
2008	56	258	265	496	117	121	1.313

Tabel 3-15: Rotterdam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Rotterdam Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	12	215	202	322	68	106	924
2003	23	198	195	318	65	105	904
2004	30	185	188	312	68	106	887
2005	31	183	181	308	77	103	881
2006	29	167	181	308	83	100	867
2007	30	152	177	296	86	100	840
2008	34	151	163	296	83	100	825

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-16: Schiedam: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Schiedam Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	1	16	19	34	3	7	79
2003	3	15	20	32	5	7	79
2004	4	14	18	31	5	7	78
2005	4	12	16	31	6	7	75
2006	4	10	16	29	7	7	72
2007	3	11	14	31	7	7	72
2008	2	12	13	35	7	6	74

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-17: Vlaardingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Vlaardingen Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	1	16	12	22	2	5	57
2003	1	15	13	21	2	5	57
2004	1	15	13	22	4	5	59
2005	1	12	13	24	4	5	58
2006	1	10	11	25	4	4	54
2007	2	9	10	24	4	4	52
2008	3	8	11	21	4	4	49

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-18: Maassluis: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Maassluis Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	0	6	2	14	2	0	23
2003	0	6	2	13	1	0	22
2004	0	6	3	12	1	0	21
2005	0	5	5	11	1	0	22
2006	0	5	4	12	1	0	22
2007	0	6	3	12	1	0	22
2008	0	6	3	13	1	0	22

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-19: Overig Rijnmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Overig Rijnmond Jaren	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	5	108	86	134	16	15	362
2003	12	110	84	127	17	14	363
2004	15	111	81	129	20	13	367
2005	18	108	82	134	20	12	372
2006	21	100	82	129	18	11	360
2007	20	89	77	128	21	11	344
2008	18	82	76	133	23	12	343

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn-Maasmond**Tabel 3-20: Overig Rijn-Maasmond: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)**

Overig Rijn-Maasmond	Indeling naar WP-klasse						
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	12	85	73	172	45	427
	2003	10	88	77	169	48	431
	2004	9	91	81	169	44	432
	2005	9	87	78	172	43	430
	2006	9	83	88	170	48	437
	2007	13	79	97	164	48	438
	2008	16	83	89	166	50	441

Tabel 3-21: Dordrecht: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Dordrecht	Indeling naar WP-klasse						
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	5	19	15	28	8	78
	2003	4	19	17	27	10	80
	2004	3	19	19	25	8	78
	2005	4	17	16	27	8	76
	2006	5	16	15	30	9	79
	2007	5	17	17	30	10	83
	2008	6	18	16	30	12	85

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-22: Drechtsteden: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Drechtsteden	Indeling naar WP-klasse						
	Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	5	19	9	24	7	79
	2003	4	18	11	22	8	78
	2004	3	18	12	23	8	77
	2005	2	17	13	23	8	75
	2006	1	16	15	23	8	76
	2007	2	15	14	25	7	78
	2008	3	18	10	25	6	77

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-23: Moerdijk: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Moerdijk	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	1	41	38	104	29	230
	2003	2	44	39	104	29	235
	2004	2	46	39	106	27	239
	2005	2	46	38	108	27	241
	2006	2	41	46	103	31	240
	2007	4	36	55	95	29	235
	2008	4	38	54	97	31	240

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-24: Scheveningen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Scheveningen	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	2	8	11	17	1	41
	2003	1	8	11	16	1	39
	2004	2	9	11	15	1	39
	2005	2	8	12	15	1	39
	2006	2	11	13	14	2	43
	2007	2	12	11	15	2	43
	2008	4	9	9	15	2	40

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 3-25: Scheldebekken: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Totaal Scheldebekken	Jaren	Indeling naar WP-klasse					
		1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	Totaal
	2002	6	23	22	67	16	156
	2003	7	25	24	67	12	157
	2004	4	31	26	65	14	160
	2005	4	29	25	62	17	158
	2006	2	33	24	63	18	164
	2007	3	36	25	65	19	172
	2008	3	35	25	64	19	168

Tabel 3-26: Vlissingen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Vlissingen	Indeling naar WP-klasse						Totaal
	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	2	7	8	29	9	8	63
2003	3	9	10	27	8	7	64
2004	2	13	9	24	9	8	65
2005	3	14	7	26	9	8	66
2006	2	15	9	26	8	9	69
2007	2	14	9	28	10	10	73
2008	1	18	9	27	11	9	75

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-27: Borsele: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Borsele	Indeling naar WP-klasse						Totaal
Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	0	1	2	9	2	4	18
2003	0	3	2	10	1	4	20
2004	0	4	4	9	1	4	22
2005	0	4	4	9	1	4	22
2006	0	5	2	10	1	4	23
2007	0	7	2	10	1	5	25
2008	0	6	2	10	1	4	23

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-28: Terneuzen: Ontwikkeling zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per categorie Werkzame Personen (periode 2002 – 2008)

Terneuzen	Indeling naar WP-klasse						Totaal
Jaren	1	2 t/m 4	5 t/m 9	10 t/m 49	50 t/m 99	> 100	
2002	4	15	12	29	6	9	75
2003	5	13	13	30	3	10	73
2004	2	14	13	31	4	9	73
2005	1	11	15	27	7	9	70
2006	0	13	13	28	9	9	72
2007	1	15	14	27	7	9	73
2008	2	11	14	27	8	9	71

Bron: EUR obv LISA

3.2 Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)

Binnen de bestaande onderzoeksmethode wordt een verband gelegd tussen de SBI-codes die het CBS hanteert en de functionele uitsplitsing naar zeehavengerelateerde activiteiten. Onderstaande Tabel 3-29 verduidelijkt dit verband.

Tabel 3-29: Overzicht SBI-sector-indeling en codering

Hoofdsector en Subsector	code
<i>Knooppunt</i>	
Vervoer	
Zeevaart	60 t/m 63
Binnenvaart	6110
Wegvervoer	6120
Spoorvervoer	6024.2
Pijpleiding	6010
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6030
Overslag/opslag	6322, 6340 6311, 6312
<i>Vestigingsplaats</i>	
Industrie	05 t/m 45
Voedingsmiddelenindustrie	05 t/m 15
Aardolie industrie	23
Chemische industrie	24
Basismetale- en metaalproductenindustrie	27, 28
Transportmiddelenindustrie	34, 35
Elektriciteitsproductie	40
Overig	11,14,20,21,26,29,37 en 45
Groothandel	50 en 51
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	71 t/m 91

Bron: RebelGroup/mtbs, op basis van CBS gegevens

In deze paragraaf wordt voor alle zeehavens aan de hand van bovenstaande sectorale indeling het belang per sector bepaald voor de periode 2002-2008.

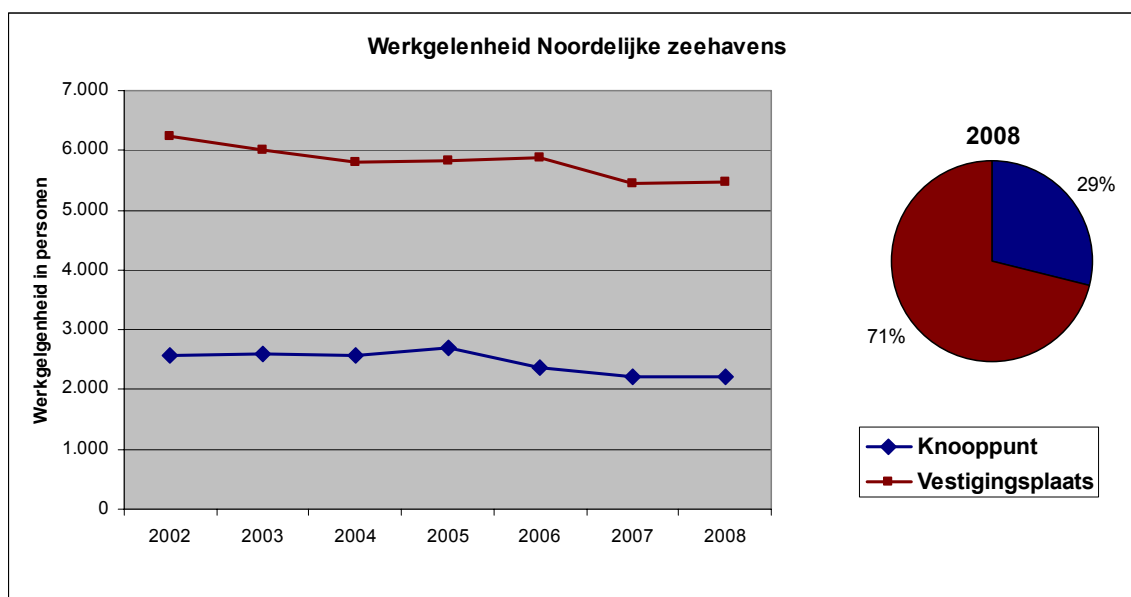
Werkgelegenheid

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-30: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	2.571	2.598	2.572	2.686	2.369	2.223	2.209
Vervoer	1.895	1.947	1.872	1.862	1.535	1.466	1.457
Zeevaart	1.416	1.574	1.573	1.451	1.119	1.000	996
Binnenvaart	12	9	8	9	8	9	9
Wegvervoer	463	360	287	398	403	453	448
Spoorvervoer	5	4	4	5	4	4	3
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	342	316	346	437	433	412	429
Overslag/opslag	334	336	354	388	401	344	323
Vestigingsplaats	6.241	6.012	5.804	5.820	5.877	5.454	5.469
Industrie	4.596	4.365	4.202	4.286	4.298	3.869	3.825
Voedingsmiddelenindustrie	303	261	253	241	247	256	257
Aardolie industrie	24	24	24	28	26	27	39
Chemische industrie	1.244	1.216	1.197	1.263	1.414	1.141	1.136
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.076	987	970	973	932	926	948
Transportmiddelenindustrie	541	498	441	414	404	425	506
Elektriciteitsproductie	157	159	157	146	147	162	154
Overig	1.251	1.221	1.161	1.222	1.128	933	785
Groothandel	679	705	732	720	721	782	826
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	967	942	870	815	859	802	819
Totaal	8.812	8.610	8.376	8.507	8.246	7.676	7.678

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-31: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	1.751	1.767	1.741	1.722	1.347	1.195	1.261
Vervoer	1.452	1.478	1.451	1.416	1.054	942	963
Zeevaart	1.154	1.261	1.282	1.201	852	732	734
Binnenvaart	11	8	8	8	7	7	7
Wegvervoer	283	205	160	204	193	201	220
Spoorvervoer	4	3	3	3	3	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	136	125	111	100	76	96	140
Overslag/opslag	164	165	178	207	217	158	159
Vestigingsplaats	3.581	3.496	3.390	3.396	3.599	3.303	3.354
Industrie	2.689	2.579	2.491	2.551	2.712	2.452	2.522
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	2	2
Aardolie-industrie	24	24	24	28	26	27	39
Chemische industrie	1.219	1.191	1.170	1.237	1.390	1.115	1.106
Basismetale- en metaalproductenindustrie	856	809	800	791	753	765	775
Transportmiddelenindustrie	308	274	229	223	216	229	283
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	3	7
Overig	283	282	268	273	325	311	310
Groothandel	435	470	478	459	443	430	428
Zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening	458	448	421	386	445	421	404
Totaal	5.332	5.264	5.131	5.118	4.946	4.498	4.615

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-32: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	166	154	162	200	202	227	226
Vervoer	45	41	49	77	56	88	108
Zeevaart	1	8	16	16	16	15	15
Binnenvaart	1	1	1	1	1	2	3
Wegvervoer	42	32	31	57	37	70	90
Spoorvervoer	1	1	2	2	1	2	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	41	36	34	40	60	48	50
Overslag/opslag	79	77	80	84	87	90	67
Vestigingsplaats	560	483	480	457	430	439	476
Industrie	349	279	269	251	236	268	278
Voedingsmiddelenindustrie	28	2	2	0	0	0	12
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	25	26	27	26	23	25	27
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	47	4	0	0	1	1	15
Transportmiddelenindustrie	5	5	4	2	2	0	1
Elektriciteitsproductie	157	159	157	146	146	159	147
Overig	87	84	79	77	64	83	77
Groothandel	130	127	132	124	122	132	146
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	81	77	79	82	72	38	52
Totaal	725	637	642	657	631	665	701

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-33: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	369	366	347	398	453	477	427
Vervoer	311	310	287	337	394	418	368
Zeevaart	175	187	192	202	222	236	230
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	136	123	95	135	172	182	138
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	17	19	23	23	24	25
Overslag/opslag	39	39	41	39	36	35	35
Vestigingsplaats	505	498	481	439	476	565	597
Industrie	343	335	318	286	304	344	363
Voedingsmiddelenindustrie	163	153	144	134	140	148	139
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	9	11	13	12	14	18	16
Transportmiddelenindustrie	131	126	122	109	115	131	156
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	41	45	40	31	36	47	52
Groothandel	59	60	69	75	93	131	139
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	104	104	94	77	79	90	95
Totaal	874	864	828	837	929	1.041	1.024

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-34: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	285	311	322	366	367	324	295
Vervoer	87	118	85	33	31	18	18
Zeevaart	86	118	84	32	31	18	18
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	2	1	1	2	1	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	146	138	182	274	274	244	214
Overslag/opslag	53	55	56	59	62	62	63
Vestigingsplaats	1.596	1.535	1.454	1.529	1.373	1.148	1.043
Industrie	1.215	1.173	1.125	1.199	1.047	806	662
Voedingsmiddelenindustrie	112	106	108	107	106	106	104
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	2	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	165	164	158	170	165	142	142
Transportmiddelenindustrie	98	94	86	80	73	65	67
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	841	810	774	842	704	492	347
Groothandel	56	48	53	61	63	89	113
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	325	314	277	270	264	253	268
Totaal	1.881	1.846	1.776	1.895	1.740	1.471	1.337

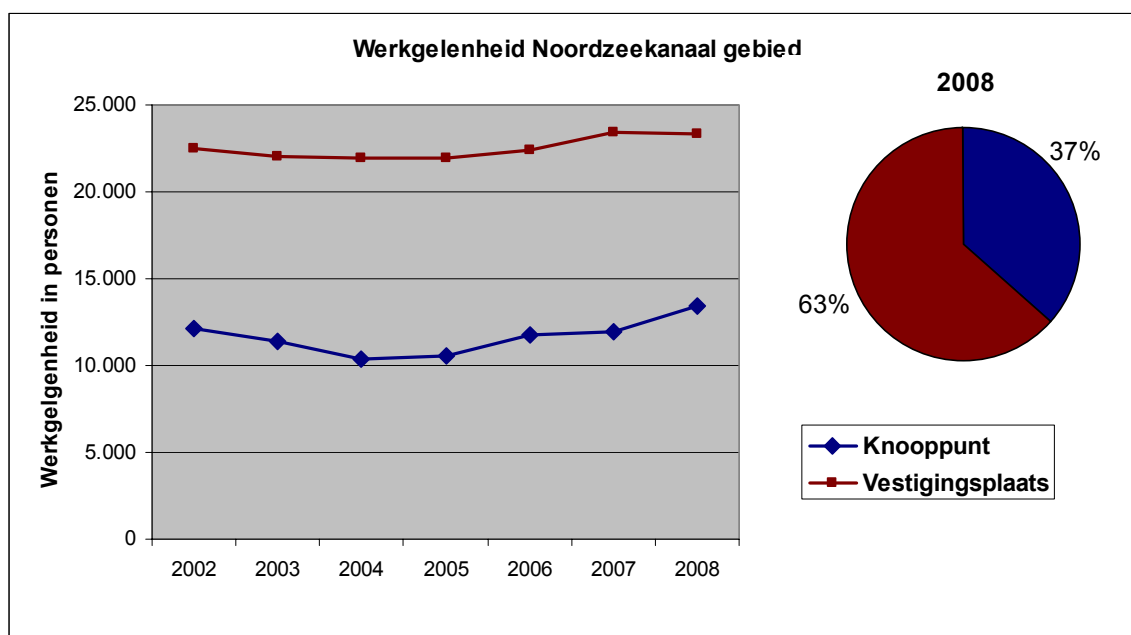
Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-35: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	12.092	11.345	10.396	10.562	11.716	11.909	13.465
Vervoer	6.867	6.404	5.543	5.573	6.669	6.678	8.027
Zeevaart	979	1.071	947	1.002	1.265	1.393	1.385
Binnenvaart	848	691	679	662	714	788	761
Wegvervoer	4.951	4.570	3.844	3.852	4.617	4.423	5.805
Spoorvervoer	89	72	73	56	72	73	75
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.030	1.871	1.826	1.742	1.718	1.722	1.792
Overslag/opslag	3.195	3.070	3.027	3.247	3.329	3.509	3.646
Vestigingsplaats	22.468	22.024	21.939	21.945	22.406	23.455	23.291
Industrie	17.535	17.016	16.720	16.728	16.860	16.798	16.893
Voedingsmiddelenindustrie	1.946	1.889	1.710	1.816	1.938	1.988	2.073
Aardolie industrie	201	202	200	201	203	198	134
Chemische industrie	2.094	2.077	2.168	2.090	2.017	1.946	1.880
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	11.337	10.908	10.657	10.603	10.508	10.367	10.406
Transportmiddelenindustrie	497	497	470	481	561	503	504
Elektriciteitsproductie	348	323	402	402	397	406	425
Overig	1.113	1.120	1.113	1.134	1.237	1.390	1.472
Groothandel	2.749	2.800	2.898	2.851	2.884	3.173	2.877
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2.184	2.208	2.322	2.366	2.662	3.484	3.522
Totaal	34.560	33.369	32.335	32.506	34.122	35.364	36.756

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-36: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	9.158	8.701	8.018	7.889	9.025	8.528	10.158
Vervoer	5.823	5.425	4.721	4.409	5.493	5.307	6.734
Zeevaart	800	891	764	817	1.029	1.017	1.022
Binnenvaart	718	572	592	531	568	659	620
Wegvervoer	4.244	3.912	3.312	3.027	3.844	3.576	5.034
Spoorvervoer	62	50	54	33	52	56	58
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.468	1.382	1.349	1.258	1.256	1.205	1.287
Overslag/opslag	1.866	1.894	1.948	2.222	2.275	2.016	2.137
Vestigingsplaats	6.006	5.983	6.264	6.385	6.878	7.620	7.236
Industrie	3.320	3.233	3.290	3.341	3.490	3.117	3.025
Voedingsmiddelenindustrie	420	418	280	347	332	243	268
Aardolie-industrie	159	166	167	167	167	166	102
Chemische	1.424	1.388	1.475	1.445	1.455	1.386	1.356
Basismetale- en metaalproductenindustrie	551	547	567	538	580	399	329
Transportmiddelenindustrie	217	232	238	239	303	227	237
Elektriciteitsproductie	134	109	188	188	183	192	211
Overig	415	373	375	417	470	504	522
Groothandel	1.182	1.193	1.248	1.258	1.367	1.695	1.384
Zakelijke	1.504	1.557	1.726	1.786	2.021	2.808	2.827
Totaal	15.164	14.684	14.282	14.274	15.903	16.148	17.394

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-37: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	84	81	86	101	111	142	142
Vervoer	16	16	24	45	52	64	57
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	0	0	0	1	1	1	1
Wegvervoer	15	16	24	44	52	63	56
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	21	19	17	18	18	17	16
Overslag/opslag	48	45	44	38	41	62	69
Vestigingsplaats	527	510	521	591	620	556	560
Industrie	306	295	301	369	400	342	341
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	1	2	1	1
Aardolie industrie	38	32	29	30	32	28	29
Chemische industrie	0	1	3	3	3	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	186	177	170	184	140	38	33
Transportmiddelenindustrie	6	8	13	14	11	9	8
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	76	77	87	138	213	265	270
Groothandel	177	176	190	195	187	178	176
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	45	40	30	27	34	37	43
Totaal	611	590	606	692	731	698	702

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-38: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	1.559	1.446	1.303	1.617	1.541	1.718	1.626
Vervoer	974	901	751	1.081	1.061	1.180	1.116
Zeevaart	166	168	171	171	199	275	263
Binnenvaart	129	118	86	130	145	128	140
Wegvervoer	651	593	475	757	697	760	696
Spoorvervoer	27	22	19	23	20	17	17
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	418	391	375	381	350	376	360
Overslag/opslag	168	155	177	156	130	162	151
Vestigingsplaats	12.597	12.143	11.739	11.694	11.591	11.652	11.711
Industrie	11.362	10.918	10.560	10.552	10.458	10.585	10.652
Voedingsmiddelenindustrie	96	98	105	123	120	99	110
Aardolie industrie	4	4	4	4	4	4	3
Chemische industrie	257	261	260	257	241	255	214
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	10.275	9.839	9.521	9.536	9.465	9.568	9.664
Transportmiddelenindustrie	110	100	66	68	69	78	75
Elektriciteitsproductie	214	214	214	214	214	214	214
Overig	406	403	390	350	345	368	373
Groothandel	693	718	710	678	636	597	608
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	541	507	469	465	498	470	451
Totaal	14.155	13.588	13.042	13.312	13.132	13.370	13.337

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-39: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	1.291	1.118	989	954	1.039	1.520	1.539
Vervoer	55	62	47	38	62	127	120
Zeevaart	14	12	13	15	38	102	101
Binnenvaart	1	1	0	0	0	0	0
Wegvervoer	41	49	34	23	24	25	20
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	123	80	85	85	94	124	130
Overslag/opslag	1.113	977	858	831	884	1.269	1.289
Vestigingsplaats	3.339	3.388	3.416	3.274	3.317	3.628	3.785
Industrie	2.548	2.571	2.568	2.466	2.513	2.755	2.876
Voedingsmiddelenindustrie	1.429	1.373	1.324	1.346	1.484	1.645	1.694
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	413	427	429	385	318	305	310
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	325	346	400	346	324	362	381
Transportmiddelenindustrie	164	158	154	160	178	190	183
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	217	268	261	229	209	254	308
Groothandel	698	714	751	719	695	704	709
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	94	104	97	89	110	169	200
Totaal	4.629	4.507	4.405	4.228	4.356	5.148	5.324

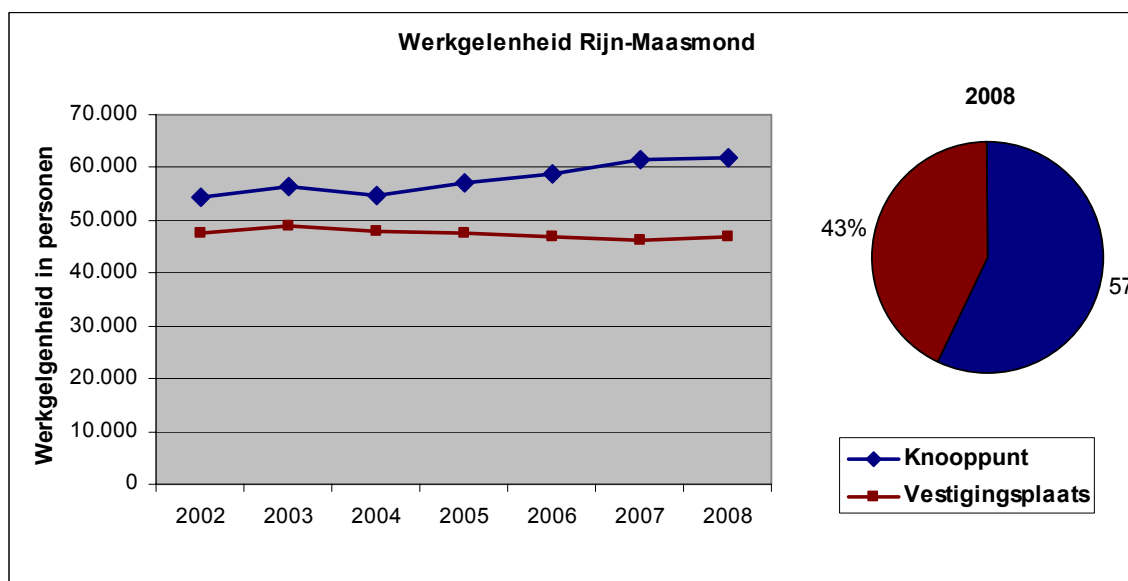
Bron: EUR obv LISA

Rijn- en Maasmond

Tabel 3-40: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	54.475	56.393	54.569	57.071	58.781	61.446	61.937
Vervoer	33.616	34.892	32.876	34.961	36.459	39.032	38.855
Zeevaart	4.353	4.871	4.626	4.464	4.387	3.997	3.793
Binnenvaart	6.310	6.140	6.012	6.108	5.811	6.018	5.690
Wegvervoer	21.810	22.864	21.173	23.433	25.398	28.186	28.622
Spoorvervoer	1.071	947	998	890	800	772	698
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	10.777	11.476	11.552	11.749	11.938	12.150	12.414
Overslag/opslag	10.082	10.025	10.141	10.362	10.384	10.264	10.668
Vestigingsplaats	47.640	48.910	48.011	47.483	46.782	46.374	46.830
Industrie	32.197	32.197	31.084	30.137	29.234	28.907	29.532
Voedingsmiddelenindustrie	3.166	3.249	3.405	3.554	3.565	3.655	3.577
Aardolie industrie	3.283	3.296	3.317	3.271	3.233	3.366	3.530
Chemische industrie	7.965	7.793	7.572	7.481	7.430	7.185	6.966
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5.962	5.797	5.560	5.329	5.452	5.729	5.834
Transportmiddelenindustrie	4.491	4.323	3.564	3.270	3.224	3.274	3.589
Elektriciteitsproductie	2.013	2.219	2.308	2.071	1.912	1.895	2.014
Overig	5.318	5.520	5.359	5.162	4.419	3.805	4.022
Groothandel	9.101	10.046	10.261	10.561	10.752	10.660	10.536
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6.342	6.668	6.667	6.785	6.796	6.807	6.762
Totaal	102.115	105.304	102.580	104.554	105.563	107.819	108.767

Bron: EUR obv LISA

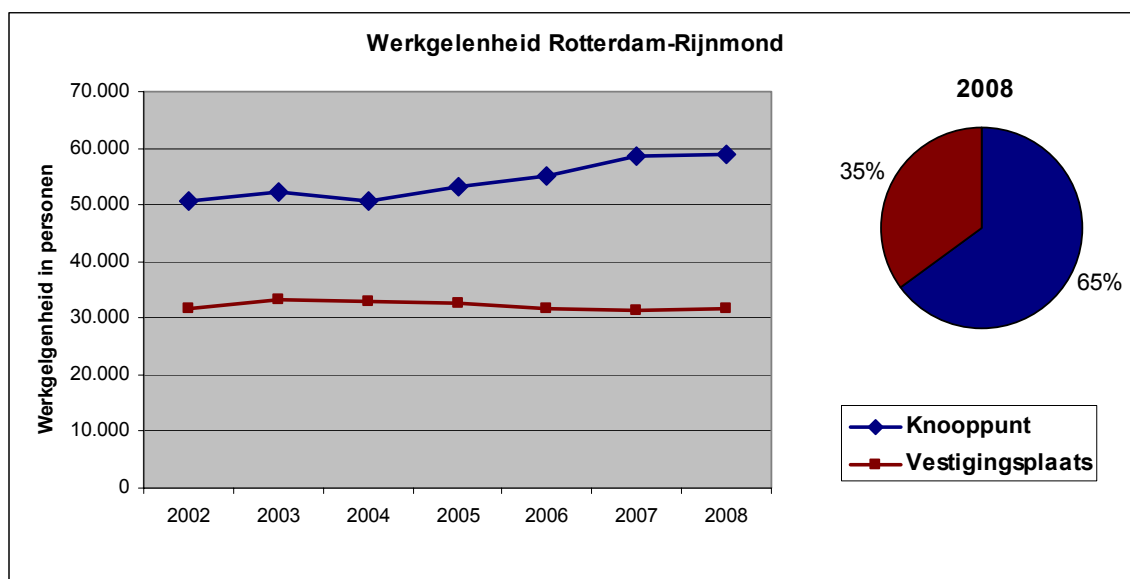

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-41: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	50.570	52.409	50.796	53.160	54.960	58.617	58.796
Vervoer	31.918	33.130	31.359	33.490	35.097	38.291	37.981
Zeevaart	3.905	4.241	4.159	4.162	4.113	3.742	3.460
Binnenvaart	6.177	6.036	5.904	6.020	5.720	5.980	5.658
Wegvervoer	20.724	21.863	20.258	22.378	24.421	27.739	28.113
Spoorvervoer	1.039	921	971	866	780	771	697
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	9.725	10.493	10.549	10.579	10.727	11.081	11.259
Overslag/opslag	8.928	8.786	8.888	9.091	9.136	9.246	9.556
Vestigingsplaats	31.750	33.389	32.841	32.583	31.794	31.223	31.590
Industrie	21.664	21.959	21.133	20.419	19.459	19.063	19.599
Voedingsmiddelenindustrie	2.430	2.522	2.703	2.876	2.869	2.899	2.803
Aardolie industrie	3.131	3.137	3.143	3.091	3.051	3.176	3.336
Chemische industrie	5.217	5.129	5.037	4.982	4.845	4.628	4.509
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3.019	2.984	2.727	2.707	2.837	3.024	3.249
Transportmiddelenindustrie	2.520	2.449	1.775	1.439	1.435	1.472	1.547
Elektriciteitsproductie	1.955	2.159	2.243	1.994	1.848	1.836	1.954
Overig	3.393	3.580	3.507	3.331	2.575	2.030	2.204
Groothandel	5.252	6.399	6.687	6.997	7.096	6.910	6.783
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4.835	5.032	5.021	5.168	5.240	5.250	5.208
Totaal	82.320	85.798	83.637	85.743	86.754	89.840	90.385

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-42: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	47.879	48.243	46.700	48.949	50.624	53.070	53.199
Vervoer	31.309	32.244	30.693	32.766	34.273	36.364	36.116
Zeevaart	3.639	3.774	3.709	3.690	3.628	3.275	3.010
Binnenvaart	6.134	5.974	5.871	5.978	5.683	5.859	5.541
Wegvervoer	20.426	21.509	20.077	22.167	24.122	26.423	26.836
Spoorvervoer	1.037	917	969	865	776	748	676
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	7.988	7.786	7.783	7.786	7.916	8.154	8.194
Overslag/opslag	8.583	8.214	8.224	8.398	8.435	8.552	8.890
Vestigingsplaats	25.542	25.281	24.864	24.471	23.647	22.993	23.140
Industrie	18.278	18.233	17.865	17.245	16.270	15.749	15.995
Voedingsmiddelenindustrie	2.242	2.224	2.415	2.612	2.622	2.654	2.562
Aardolie-industrie	3.127	3.133	3.140	3.090	3.051	3.176	3.336
Chemische	5.056	4.931	4.874	4.892	4.770	4.520	4.398
Basismetale- en metaalproductenindustrie	1.736	1.543	1.269	1.120	1.167	1.307	1.380
Transportmiddelenindustrie	1.530	1.494	1.268	1.039	1.042	1.062	1.045
Elektriciteitsproductie	1.919	2.086	2.114	1.847	1.730	1.747	1.871
Overig	2.670	2.824	2.787	2.646	1.890	1.285	1.405
Groothandel	3.376	3.267	3.351	3.485	3.531	3.360	3.269
Zakelijke	3.889	3.781	3.649	3.741	3.847	3.884	3.876
Totaal	73.421	73.524	71.564	73.420	74.271	76.063	76.338

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-43: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	225	195	159	148	152	181	205
Vervoer	28	44	22	12	8	7	6
Zeevaart	4	3	3	3	2	2	2
Binnenvaart	2	5	2	1	1	1	0
Wegvervoer	21	35	16	8	6	4	3
Spoorvervoer	1	1	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	187	141	128	126	134	165	190
Overslag/opslag	11	11	10	10	10	10	10
Vestigingsplaats	2.262	2.340	2.563	2.688	2.699	2.713	2.666
Industrie	1.141	1.113	1.061	1.046	1.120	1.188	1.248
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	36	72	72	71
Aardolie industrie	4	4	4	2	0	0	0
Chemische industrie	86	86	43	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	342	357	355	335	328	339	362
Transportmiddelenindustrie	321	290	268	262	287	290	282
Elektriciteitsproductie	36	48	59	59	59	53	45
Overig	352	328	333	353	375	435	488
Groothandel	480	483	630	697	638	604	549
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	641	744	873	946	942	922	870
Totaal	2.487	2.535	2.722	2.836	2.851	2.894	2.871

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-44: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	575	640	519	635	728	1.758	1.639
Vervoer	318	378	198	243	333	1.455	1.412
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	40	57	31	40	36	120	117
Wegvervoer	277	318	166	202	293	1.311	1.274
Spoorvervoer	1	2	1	1	3	23	21
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	62	65	63	72	66	50	49
Overslag/opslag	195	197	259	320	329	253	179
Vestigingsplaats	1.111	1.101	1.095	997	947	1.010	1.021
Industrie	894	890	878	770	704	769	795
Voedingsmiddelenindustrie	188	188	181	127	78	77	74
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	34	32	57	57	56	88	89
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	438	447	455	465	489	527	554
Transportmiddelenindustrie	172	167	128	57	23	22	21
Elektriciteitsproductie	0	0	8	15	12	10	9
Overig	63	57	51	50	48	47	49
Groothandel	180	174	179	189	206	204	178
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	37	38	38	39	37	37	48
Totaal	1.686	1.741	1.614	1.631	1.675	2.767	2.660

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-45: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	148	121	125	125	127	135	143
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	148	121	125	125	127	135	143
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	283	278	276	285	279	264	279
Industrie	175	169	169	169	178	186	204
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	111	104	103	103	110	115	114
Transportmiddelenindustrie	3	2	2	2	3	3	25
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	61	63	64	64	66	68	65
Groothandel	42	38	36	37	32	27	25
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	67	71	72	80	70	52	50
Totaal	431	399	401	410	406	399	422

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-46: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	1.742	3.210	3.294	3.303	3.330	3.474	3.610
Vervoer	263	465	448	469	483	465	448
Zeevaart	263	465	448	469	483	465	448
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.341	2.381	2.451	2.471	2.485	2.578	2.685
Overslag/opslag	139	365	395	363	362	431	478
Vestigingsplaats	2.553	4.391	4.044	4.143	4.223	4.244	4.485
Industrie	1.177	1.555	1.161	1.191	1.188	1.172	1.358
Voedingsmiddelenindustrie	0	111	107	101	98	97	96
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	42	81	64	34	20	20	23
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	393	533	546	685	745	737	840
Transportmiddelenindustrie	495	497	110	79	82	97	175
Elektriciteitsproductie	0	25	63	74	48	26	29
Overig	248	309	273	219	197	196	197
Groothandel	1.175	2.437	2.492	2.591	2.690	2.717	2.763
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	201	399	391	362	345	356	365
Totaal	4.295	7.601	7.337	7.446	7.552	7.718	8.095

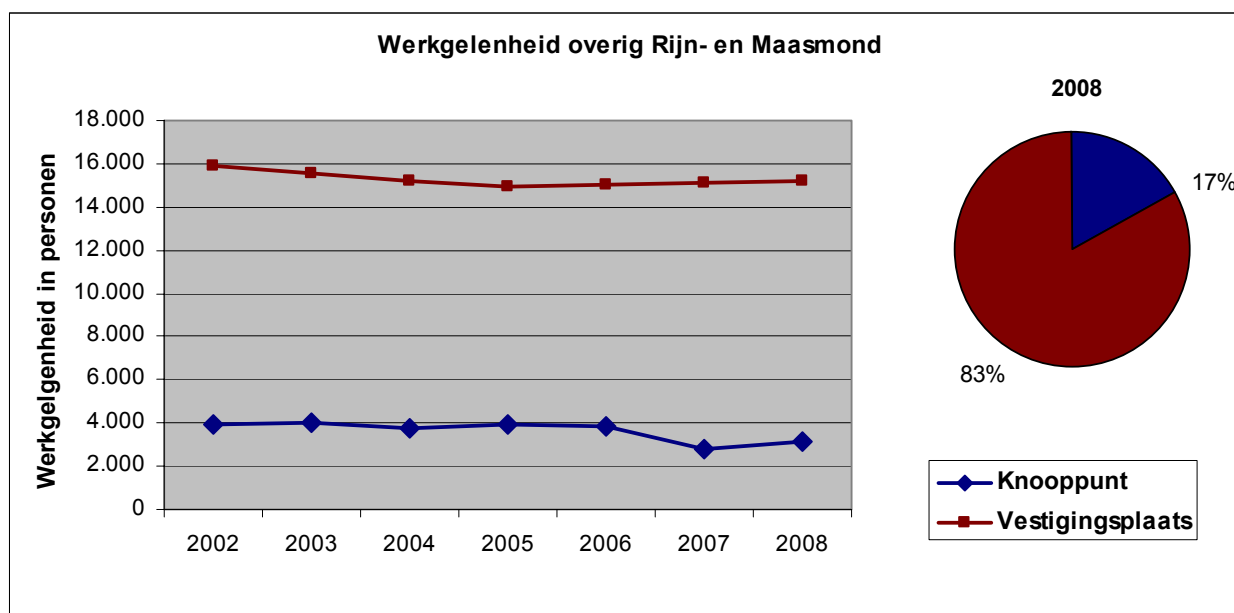
Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

Tabel 3-47: Overig Rijn-Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	3.905	3.984	3.773	3.912	3.821	2.828	3.141
Vervoer	1.699	1.762	1.517	1.470	1.362	741	874
Zeevaart	448	630	467	303	274	255	333
Binnenvaart	133	104	108	89	91	38	32
Wegvervoer	1.086	1.001	915	1.055	977	447	508
Spoorvervoer	32	27	27	24	20	1	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.053	983	1.003	1.170	1.211	1.069	1.155
Overslag/opslag	1.154	1.239	1.253	1.271	1.248	1.018	1.112
Vestigingsplaats	15.890	15.521	15.170	14.900	14.988	15.151	15.240
Industrie	10.534	10.238	9.951	9.719	9.775	9.844	9.933
Voedingsmiddelenindustrie	737	727	702	678	696	757	775
Aardolie industrie	152	160	174	180	182	190	195
Chemische industrie	2.748	2.664	2.535	2.499	2.585	2.558	2.458
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2.943	2.813	2.833	2.622	2.615	2.705	2.585
Transportmiddelenindustrie	1.971	1.874	1.789	1.832	1.789	1.802	2.043
Elektriciteitsproductie	59	60	65	77	64	59	61
Overig	1.925	1.940	1.853	1.831	1.845	1.775	1.818
Groothandel	3.849	3.647	3.573	3.564	3.656	3.750	3.753
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.507	1.637	1.646	1.617	1.556	1.557	1.555
Totaal	19.795	19.505	18.943	18.811	18.809	17.979	18.381

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-48: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector	Werkzame						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	729	774	724	697	740	793	965
Vervoer	354	324	282	258	216	223	335
Zeevaart	168	174	164	127	103	134	243
Binnenvaart	39	39	33	30	34	26	21
Wegvervoer	144	109	82	100	78	62	71
Spoorvervoer	3	3	2	2	2	1	1
Pijpleiding	0	-	-	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	251	275	273	272	332	346	384
Overslag/opslag	124	176	169	167	193	225	246
Vestigingsplaats	2.550	2.487	2.312	2.229	2.373	2.468	2.400
Industrie	1.842	1.786	1.663	1.639	1.785	1.852	1.778
Voedingsmiddelenindustrie	119	117	109	105	147	180	176
Aardolie-industrie	96	103	113	115	114	115	116
Chemische	1.416	1.337	1.194	1.137	1.189	1.176	1.091
Basismetale- en metaalproductenindustrie	40	39	37	33	31	44	60
Transportmiddelenindustrie	74	73	77	82	111	141	153
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	99	118	135	169	195	197	184
Groothandel	382	309	272	254	264	288	290
Zakelijke	327	393	378	336	325	328	333
Totaal	3.278	3.261	3.036	2.926	3.113	3.261	3.365

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-49: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	66	118	108	111	123	101	99
Vervoer	26	68	49	53	47	0	0
Zeevaart	26	68	49	53	47	0	0
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	11	11	14	44	77	75
Overslag/opslag	29	39	49	44	32	25	24
 Vestigingsplaats	 5.826	 5.461	 5.300	 5.241	 5.239	 5.322	 5.418
Industrie	4.795	4.550	4.419	4.355	4.304	4.371	4.504
Voedingsmiddelenindustrie	206	210	209	208	206	203	211
Aardolie industrie	57	57	62	66	69	74	75
Chemische industrie	239	224	221	223	227	227	224
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.692	1.600	1.584	1.532	1.561	1.623	1.532
Transportmiddelenindustrie	1.817	1.700	1.621	1.668	1.600	1.573	1.793
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	786	760	723	660	643	672	671
 Groothandel	 978	 851	 820	 821	 863	 879	 845
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	53	61	61	65	72	72	69
Totaal	5.892	5.579	5.408	5.351	5.361	5.423	5.517

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-50: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	2.169	2.003	2.005	2.311	2.249	1.792	1.969
Vervoer	399	301	269	387	412	398	451
Zeevaart	9	8	4	4	4	4	4
Binnenvaart	12	10	9	12	14	12	12
Wegvervoer	377	284	255	371	394	382	436
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	769	678	702	870	819	627	675
Overslag/opslag	1.002	1.024	1.034	1.055	1.018	767	842
Vestigingsplaats	6.653	6.732	6.728	6.608	6.609	6.581	6.642
Industrie	3.481	3.500	3.482	3.360	3.347	3.247	3.264
Voedingsmiddelenindustrie	15	15	13	12	11	11	12
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	1	4
Chemische industrie	1.094	1.103	1.120	1.139	1.170	1.155	1.144
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.212	1.175	1.212	1.058	1.023	1.038	994
Transportmiddelenindustrie	64	87	80	74	73	77	87
Elektriciteitsproductie	59	60	65	77	64	59	61
Overig	1.039	1.060	992	1.001	1.006	906	964
Groothandel	2.184	2.187	2.192	2.204	2.240	2.284	2.320
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	988	1.046	1.054	1.044	1.022	1.050	1.058
Totaal	8.822	8.735	8.733	8.919	8.858	8.373	8.610

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-51: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	941	1.090	937	793	710	142	109
Vervoer	920	1.070	917	772	688	120	87
Zeevaart	246	381	250	119	121	117	86
Binnenvaart	82	56	66	47	43	0	0
Wegvervoer	564	609	577	584	505	4	2
Spoorvervoer	29	24	25	22	18	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	21	19	18	16	17	21	21
Overslag/opslag	0	1	2	6	6	2	1
Vestigingsplaats	862	842	830	822	767	781	781
Industrie	416	403	387	365	339	374	387
Voedingsmiddelenindustrie	397	385	372	354	333	363	376
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	17	15	12	8	5	11	11
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	2	3	3	3	1	1	1
Groothandel	306	301	290	286	290	299	299
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	140	138	154	172	138	108	95
Totaal	1.803	1.931	1.767	1.615	1.477	923	890

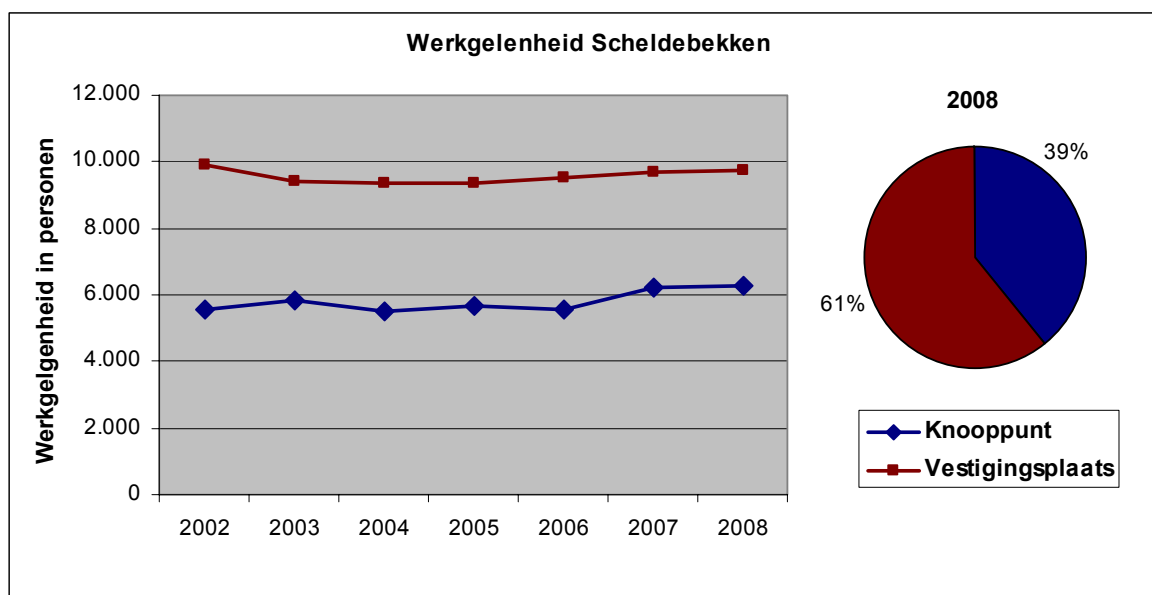
Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 3-52: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	5.554	5.849	5.488	5.695	5.568	6.206	6.276
Vervoer	3.532	3.938	3.487	3.648	3.444	4.045	4.049
Zeevaart	41	38	34	32	38	45	62
Binnenvaart	169	167	124	144	121	154	161
Wegvervoer	3.312	3.720	3.318	3.462	3.273	3.833	3.814
Spoorvervoer	10	13	12	11	13	13	12
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.296	1.239	1.234	1.255	1.339	1.414	1.481
Overslag/opslag	727	673	767	791	785	748	745
Vestigingsplaats	9.893	9.415	9.381	9.346	9.543	9.694	9.743
Industrie	9.087	8.547	8.504	8.488	8.650	8.819	8.835
Voedingsmiddelenindustrie	513	502	525	521	500	512	512
Aardolie industrie	351	336	367	381	408	407	409
Chemische industrie	4.306	4.154	4.147	4.098	4.137	4.085	4.081
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.229	1.194	1.183	1.222	1.229	1.265	1.293
Transportmiddelenindustrie	1.497	1.477	1.391	1.406	1.448	1.446	1.414
Elektriciteitsproductie	622	608	575	550	563	560	560
Overig	570	276	316	311	364	544	566
Groothandel	239	230	224	220	219	203	213
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	567	638	654	638	673	673	696
Totaal	15.447	15.264	14.869	15.041	15.111	15.900	16.019

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-53: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector	Werkzame						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	3.068	3.287	3.178	3.257	3.363	4.033	4.086
Vervoer	2.113	2.351	2.163	2.239	2.283	2.802	2.804
Zeevaart	24	19	10	8	14	19	28
Binnenvaart	168	167	124	143	121	154	160
Wegvervoer	1.912	2.156	2.021	2.082	2.141	2.621	2.608
Spoorvervoer	7	9	8	7	8	9	8
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	776	773	759	740	809	984	1.036
Overslag/opslag	180	163	256	279	271	247	246
Vestigingsplaats	3.568	3.251	3.152	3.138	3.171	3.289	3.340
Industrie	3.268	2.936	2.814	2.785	2.812	2.926	2.952
Voedingsmiddelenindustrie	24	25	44	44	50	78	79
Aardolie-industrie	0	-	-	0	0	0	0
Chemische	787	786	746	712	719	752	744
Basismetale- en metaalproductenindustrie	968	931	920	950	944	962	984
Transportmiddelenindustrie	1.150	1.145	1.053	1.031	1.040	1.003	1.014
Elektriciteitsproductie	0	0	0	1	3	0	0
Overig	339	49	51	47	57	131	131
Groothandel	37	34	29	29	29	38	42
Zakelijke	264	281	309	324	330	325	346
Totaal	6.637	6.537	6.330	6.395	6.534	7.322	7.426

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-54: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	356	318	337	366	325	314	336
Vervoer	5	3	2	35	1	0	14
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	1	1	0	1	0	0	1
Wegvervoer	5	2	2	34	1	0	13
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	26	24	27	29	25	14	17
Overslag/opslag	325	292	308	303	300	300	305
Vestigingsplaats	1.276	1.243	1.249	1.275	1.359	1.395	1.359
Industrie	1.181	1.144	1.143	1.166	1.241	1.274	1.229
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	351	336	367	381	408	407	409
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	46	40	32	31	33	40	42
Transportmiddelenindustrie	200	197	208	243	281	306	258
Elektriciteitsproductie	584	570	537	511	520	520	520
Overig	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	2	9	10	13	13	16
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	96	98	97	100	105	108	113
Totaal	1.632	1.561	1.586	1.641	1.684	1.709	1.694

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-55: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	2.130	2.244	1.973	2.071	1.879	1.860	1.854
Vervoer	1.414	1.584	1.322	1.374	1.160	1.243	1.231
Zeevaart	16	19	23	24	24	26	33
Binnenvaart	0	0	0	0	0	0	0
Wegvervoer	1.394	1.561	1.294	1.346	1.131	1.212	1.194
Spoorvervoer	3	4	4	4	5	5	4
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	495	442	448	487	505	416	428
Overslag/opslag	222	219	203	210	215	201	194
Vestigingsplaats	5.049	4.921	4.980	4.933	5.014	5.010	5.045
Industrie	4.639	4.468	4.547	4.538	4.597	4.620	4.653
Voedingsmiddelenindustrie	489	477	481	477	451	434	434
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3.519	3.368	3.401	3.386	3.419	3.332	3.338
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	215	223	232	241	253	264	267
Transportmiddelenindustrie	147	135	131	132	128	137	142
Elektriciteitsproductie	38	38	38	38	40	40	40
Overig	231	228	265	264	307	413	434
Groothandel	203	195	186	181	178	151	155
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	208	259	247	214	239	239	237
Totaal	7.179	7.166	6.953	7.004	6.893	6.870	6.898

Bron: EUR obv LISA

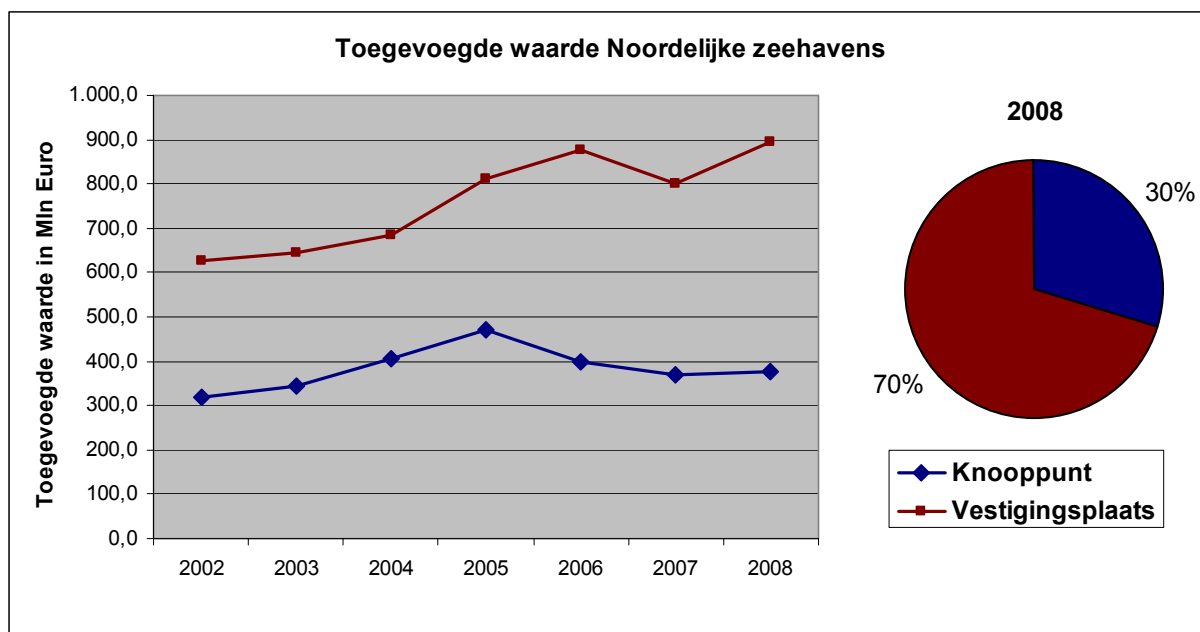
Toegevoegde Waarde

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-56: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	319,5	345,2	405,2	471,1	397,5	368,6	378,0
Vervoer	220,1	251,0	299,7	332,2	244,5	203,6	201,0
Zeevaart	194,9	231,1	283,8	309,8	217,6	169,4	165,9
Binnenvaart	0,6	0,5	0,5	0,5	3,5	6,5	7,1
Wegvervoer	24,3	19,1	15,2	21,6	23,2	27,4	27,8
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	55,9	50,9	57,0	78,1	83,0	97,4	110,1
Overslag/opslag	43,6	43,3	48,4	60,8	70,0	67,6	67,0
Vestigingsplaats	627,4	644,8	684,2	810,0	877,8	801,5	875,8
Industrie	505,6	521,7	558,2	683,8	744,0	662,7	752,7
Voedingsmiddelenindustrie	18,4	15,9	14,4	12,8	14,2	16,1	16,5
Aardolie industrie	6,2	7,8	9,8	15,8	11,9	13,3	22,1
Chemische industrie	151,4	148,1	157,5	176,4	192,3	176,4	182,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	79,7	86,1	110,4	118,9	117,2	111,5	166,1
Transportmiddelenindustrie	21,6	22,6	19,0	19,7	21,4	21,2	24,3
Elektriciteitsproductie	54,9	60,3	57,5	65,7	79,2	101,2	94,4
Overig	173,5	180,9	189,7	274,4	307,8	223,0	247,1
Groothandel	44,6	46,1	50,5	52,8	55,9	62,5	64,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	77,2	77,1	75,4	73,4	77,9	76,3	78,2
Totaal	947,0	990,0	1.089,4	1.281,1	1.275,3	1.170,1	1.273,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-57: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	230,4	249,4	296,5	337,0	248,5	210,9	228,4
Vervoer	175,3	197,0	242,1	272,7	181,5	140,9	140,5
Zeevaart	159,7	185,5	233,0	261,1	169,8	128,3	126,3
Binnenvaart	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
Wegvervoer	14,9	10,9	8,5	11,1	11,1	12,1	13,6
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	28,6	26,0	24,4	24,8	21,1	31,7	47,9
Overslag/opslag	26,6	26,4	30,1	39,5	45,9	38,3	39,9
Vestigingsplaats	353,6	365,9	404,0	453,0	493,2	468,8	560,7
Industrie	292,1	301,5	337,0	388,3	425,0	400,8	506,7
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,3
Aardolie industrie	6,2	7,8	9,8	15,8	11,9	13,3	22,1
Chemische industrie	147,6	144,0	152,5	171,3	187,3	170,2	176,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	69,8	78,5	102,9	110,1	108,2	103,4	156,2
Transportmiddelenindustrie	14,2	14,4	11,6	12,4	13,4	13,9	16,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	1,3	2,9
Overig	54,2	56,8	60,2	78,7	103,8	98,6	131,9
Groothandel	30,1	32,1	34,6	35,5	36,5	36,9	36,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31,5	32,3	32,4	29,2	31,8	31,1	30,8
Totaal	584,1	615,3	700,5	790,1	741,7	679,7	801,8

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-58: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	14,0	13,3	15,4	20,1	23,6	27,9	27,0
Vervoer	2,5	2,7	4,2	6,3	5,0	6,8	8,1
Zeevaart	0,1	1,0	2,5	3,0	2,7	2,2	2,2
Binnenvaart	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3
Wegvervoer	2,2	1,7	1,6	3,1	2,1	4,2	5,5
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	4,6	3,9	3,9	5,2	8,6	8,3	9,0
Overslag/opslag	6,9	6,7	7,3	8,6	10,0	12,8	9,9
Vestigingsplaats	82,2	83,4	82,7	91,7	104,7	125,8	117,7
Industrie	68,0	69,7	67,8	76,2	89,4	112,0	104,9
Voedingsmiddelenindustrie	2,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	1,7
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	3,7	4,1	4,9	5,1	5,1	5,5	4,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2,5	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	1,0
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
Elektriciteitsproductie	54,9	60,3	57,5	65,7	78,9	100,0	91,5
Overig	4,6	4,7	5,1	5,2	5,3	6,5	6,0
Groothandel	8,0	7,8	8,6	8,6	9,0	10,1	11,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,2	5,9	6,3	6,8	6,4	3,7	5,0
Totaal	96,2	96,8	98,1	111,8	128,3	153,7	147,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-59: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	35,5	37,3	43,0	54,4	58,0	58,5	55,1
Vervoer	27,8	29,9	34,7	44,7	47,5	46,2	42,3
Zeevaart	20,6	23,4	29,7	37,3	37,6	35,2	33,7
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	7,2	6,5	5,1	7,3	9,9	11,0	8,6
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	2,9	2,5	3,0	4,1	4,5	5,6	5,9
Overslag/opslag	4,9	4,8	5,3	5,7	5,9	6,7	7,0
Vestigingsplaats	25,3	26,5	25,8	24,0	28,1	34,6	33,8
Industrie	16,3	17,1	15,8	14,4	16,7	19,3	19,7
Voedingsmiddelenindustrie	9,2	9,2	8,4	7,4	8,7	10,4	10,2
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,4	0,5	0,6	0,6	0,7	0,9	1,0
Transportmiddelenindustrie	4,7	5,2	4,8	4,7	5,3	5,1	5,2
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	2,1	2,3	2,0	1,6	2,0	2,8	3,3
Groothandel	3,3	3,4	4,2	4,8	6,2	9,2	9,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5,7	5,9	5,9	4,9	5,1	6,1	6,5
Totaal	60,8	63,7	68,8	78,4	86,1	93,1	91,1

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-60: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	39,7	45,2	50,3	59,5	67,4	71,3	67,4
Vervoer	14,6	21,3	18,7	8,5	10,5	9,7	10,0
Zeevaart	14,5	21,2	18,6	8,4	7,5	3,8	3,7
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	5,9	6,3
Wegvervoer	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	19,8	18,5	25,8	44,1	48,8	51,9	47,2
Overslag/opslag	5,3	5,5	5,9	7,0	8,1	9,7	10,2
Vestigingsplaats	166,2	169,0	171,7	241,3	251,8	172,3	163,6
Industrie	129,2	133,3	137,6	204,9	212,9	130,6	121,5
Voedingsmiddelenindustrie	7,1	6,6	5,8	5,4	5,5	5,4	4,3
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	1,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,9	6,8	6,9	8,2	8,2	7,1	7,8
Transportmiddelenindustrie	2,6	2,8	2,5	2,5	2,5	2,2	2,2
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	112,6	117,1	122,4	188,9	196,7	115,1	105,9
Groothandel	3,2	2,7	3,2	3,9	4,3	6,4	8,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	33,9	33,0	30,9	32,4	34,6	35,3	35,9
Totaal	205,9	214,2	222,0	300,8	319,2	243,5	232,9

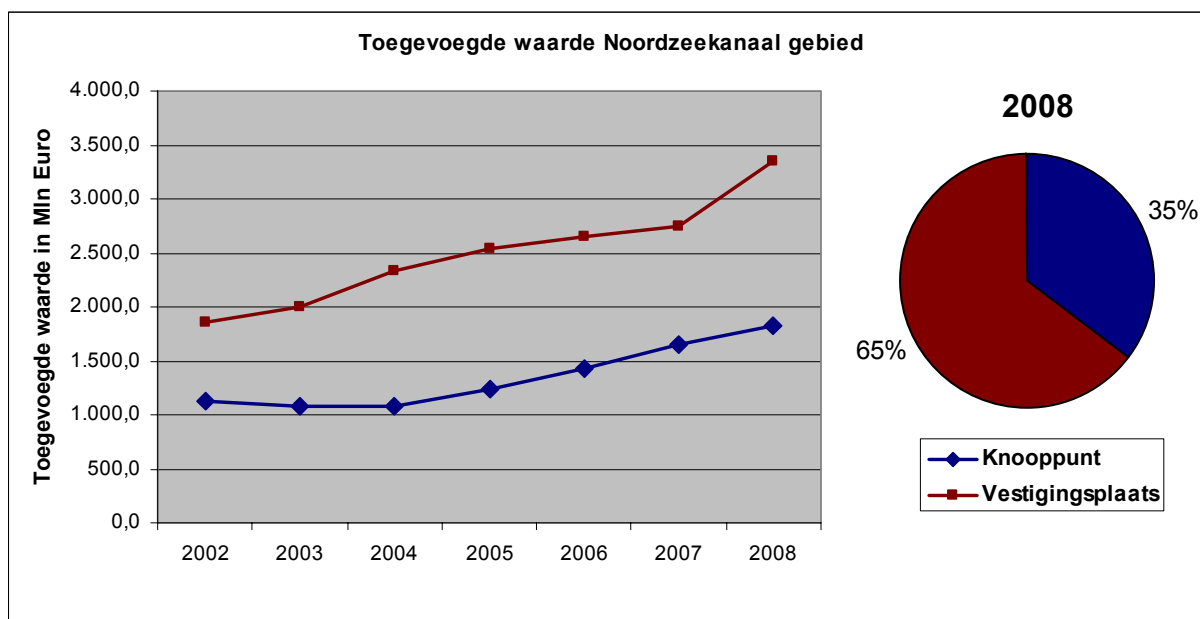
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-61: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	1.133,1	1.084,5	1.081,2	1.238,6	1.432,9	1.648,8	1.828,9
Vervoer	429,3	426,1	398,8	441,7	534,3	538,6	634,2
Zeevaart	120,4	140,2	153,1	193,6	224,3	216,1	211,1
Binnenvaart	44,0	40,1	37,8	35,5	40,9	50,9	58,6
Wegvervoer	260,3	242,0	204,1	209,5	265,0	267,1	359,8
Spoorvervoer	4,7	3,8	3,9	3,1	4,1	4,4	4,7
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	277,3	252,8	260,1	281,2	307,1	367,1	394,5
Overslag/opslag	426,4	405,6	422,3	515,6	591,5	743,2	800,2
Vestigingsplaats	1.853,9	1.993,1	2.330,3	2.535,4	2.650,2	2.746,7	3.284,1
Industrie	1.519,7	1.653,2	1.962,1	2.150,6	2.225,9	2.223,9	2.851,5
Voedingsmiddelenindustrie	194,8	190,6	179,2	202,2	214,5	227,4	277,3
Aardolie industrie	51,6	66,1	81,1	115,3	93,2	96,7	75,1
Chemische industrie	237,6	256,8	311,3	316,2	320,0	344,2	339,1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	812,2	914,5	1.160,3	1.259,9	1.301,1	1.215,5	1.807,1
Transportmiddelenindustrie	12,8	13,8	12,6	14,0	17,7	16,3	15,9
Elektriciteitsproductie	112,2	117,3	128,1	157,2	187,3	221,0	224,9
Overig	98,3	94,1	89,6	85,7	92,1	103,0	112,2
Groothandel	183,9	186,1	204,1	214,0	230,9	267,2	235,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	150,2	153,8	164,0	170,8	193,5	255,6	267,1
Totaal	2.986,9	3.077,6	3.411,4	3.774,0	4.083,1	4.395,5	5.182,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-62: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	808,4	793,1	795,2	905,4	1.063,6	1.095,4	1.265,0
Vervoer	362,9	360,7	336,3	354,3	440,2	421,9	521,4
Zeevaart	99,3	117,6	124,7	159,4	184,2	160,0	157,9
Binnenvaart	37,2	33,2	32,9	28,5	32,3	42,5	47,8
Wegvervoer	223,1	207,2	175,8	164,7	220,6	215,9	312,0
Spoorvervoer	3,2	2,6	2,9	1,8	3,0	3,4	3,6
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	197,2	183,3	188,8	199,4	220,8	252,4	278,8
Overslag/opslag	248,3	249,0	270,1	351,7	402,6	421,2	464,8
Vestigingsplaats	541,4	564,4	647,6	715,4	760,4	856,1	762,6
Industrie	347,5	366,3	428,9	483,6	495,4	501,4	468,3
Voedingsmiddelenindustrie	37,4	37,3	28,0	35,0	33,6	24,0	30,2
Aardolie industrie	40,9	54,3	67,7	95,8	76,7	81,1	57,4
Chemische industrie	186,1	196,5	236,7	244,3	254,7	271,7	248,5
Basismetale- en metaalproductenindustrie	30,4	30,1	33,8	34,2	38,4	23,9	23,2
Transportmiddelenindustrie	3,9	4,8	4,7	5,2	7,3	5,3	5,4
Elektriciteitsproductie	24,7	21,9	36,4	44,7	52,2	63,7	69,3
Overig	24,0	21,5	21,7	24,5	32,5	31,7	34,4
Groothandel	92,7	92,4	102,1	109,4	125,5	161,1	130,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	101,2	105,6	116,6	122,4	139,4	193,7	201,5
Totaal	1.349,8	1.357,4	1.442,7	1.620,8	1.823,9	1.951,6	2.064,8

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-63: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	9,5	8,9	9,3	10,8	12,7	19,0	20,3
Vervoer	0,8	0,9	1,3	2,5	3,1	4,1	3,8
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3	0,3
Wegvervoer	0,8	0,8	1,3	2,4	3,0	3,8	3,4
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	3,0	2,8	2,6	3,1	3,4	3,9	3,7
Overslag/opslag	5,7	5,2	5,4	5,2	6,2	11,0	12,8
 Vestigingsplaats	 46,2	 46,8	 50,6	 62,7	 59,7	 52,7	 64,8
Industrie	31,0	32,0	35,0	45,5	40,8	32,6	44,0
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Aardolie industrie	9,7	10,5	11,8	17,2	14,6	13,7	16,0
Chemische industrie	0,0	0,2	1,0	1,1	1,0	0,4	0,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	11,0	10,4	10,4	12,4	9,8	2,7	2,5
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,3	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	10,1	10,6	11,2	14,2	14,8	15,4	24,6
 Groothandel	 10,6	 10,6	 12,1	 13,2	 13,4	 13,2	 12,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,6	4,3	3,6	3,9	5,5	6,8	8,0
Totaal	55,7	55,7	59,9	73,5	72,4	71,6	85,2

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-64: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	142,9	135,1	136,8	168,8	170,6	210,8	205,7
Vervoer	61,9	60,4	57,5	81,0	83,1	95,1	92,0
Zeevaart	19,5	21,0	26,4	31,6	33,7	41,0	38,5
Binnenvaart	6,7	6,8	4,8	7,0	8,2	7,2	9,3
Wegvervoer	34,3	31,4	25,2	41,2	40,0	45,9	43,1
Spoorvervoer	1,4	1,2	1,0	1,2	1,2	1,0	1,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	61,3	56,6	57,3	65,9	67,3	86,1	85,2
Overslag/opslag	19,7	18,1	22,0	21,8	20,2	29,6	28,6
Vestigingsplaats	999,9	1.112,6	1.352,7	1.468,7	1.527,9	1.494,0	2.094,2
Industrie	919,0	1.031,7	1.270,2	1.385,0	1.442,6	1.409,9	2.010,1
Voedingsmiddelenindustrie	7,0	7,0	6,8	7,6	7,9	6,5	6,1
Aardolie industrie	1,0	1,3	1,6	2,3	1,8	2,0	1,7
Chemische industrie	26,5	33,2	43,9	43,7	39,9	46,9	66,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	748,1	850,2	1.087,2	1.186,0	1.226,2	1.158,9	1.746,4
Transportmiddelenindustrie	3,4	3,6	2,4	2,7	2,9	3,2	3,1
Elektriciteitsproductie	87,5	95,4	91,7	112,6	135,2	157,3	155,6
Overig	45,5	41,0	36,5	30,2	28,7	35,1	30,7
Groothandel	41,2	42,7	44,9	45,5	45,1	43,6	43,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	39,7	38,2	37,6	38,2	40,3	40,4	40,4
Totaal	1.142,7	1.247,7	1.489,5	1.637,5	1.698,5	1.704,8	2.299,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-65: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	172,2	147,5	139,9	153,6	186,1	323,6	337,9
Vervoer	3,8	4,2	3,7	3,9	8,0	17,5	17,1
Zeevaart	1,6	1,5	1,9	2,7	6,4	15,2	14,7
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,8	1,1
Wegvervoer	2,1	2,6	1,8	1,2	1,4	1,5	1,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	15,7	10,1	11,3	12,8	15,6	24,7	26,7
Overslag/opslag	152,7	133,3	124,8	136,9	162,4	281,4	294,1
Vestigingsplaats	266,4	269,3	279,4	288,6	302,2	343,9	392,0
Industrie	222,2	223,2	228,1	236,5	247,1	280,0	329,2
Voedingsmiddelenindustrie	150,5	146,3	144,4	159,6	173,0	196,8	241,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	25,1	26,8	29,7	27,1	24,3	25,1	23,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	22,7	23,9	28,9	27,3	26,7	30,0	35,0
Transportmiddelenindustrie	5,2	5,2	4,9	5,6	7,0	7,3	7,0
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	18,7	21,1	20,2	16,9	16,1	20,8	22,4
Groothandel	39,4	40,3	45,0	45,9	46,9	49,3	48,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,8	5,8	6,3	6,2	8,2	14,6	17,2
Totaal	438,7	416,8	419,3	442,2	488,3	667,5	733,0

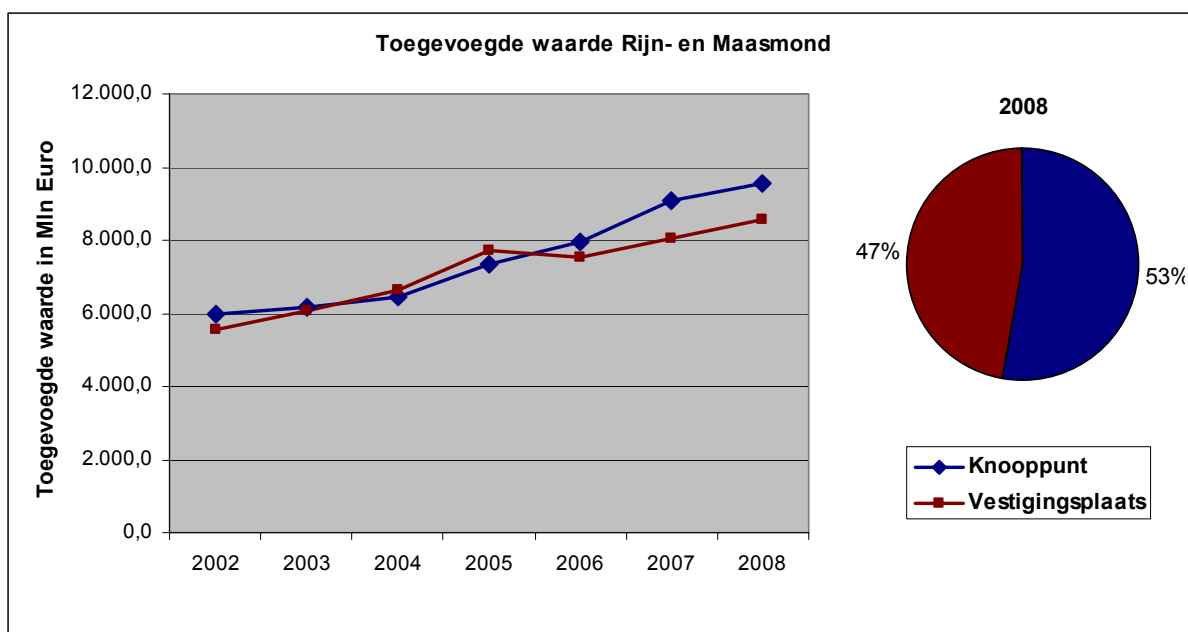
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Rijn- en Maasmond

Tabel 3-66: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	5.979,4	6.182,1	6.452,1	7.324,7	7.959,9	9.085,1	9.557,9
Vervoer	2.328,0	2.474,9	2.511,7	2.792,1	2.879,3	2.950,7	3.029,9
Zeevaart	639,3	755,7	894,1	1.040,0	937,3	750,0	701,6
Binnenvaart	327,8	356,6	334,6	327,7	334,8	347,3	388,6
Wegvervoer	1.146,6	1.211,0	1.124,0	1.274,5	1.457,8	1.702,3	1.773,9
Spoorvervoer	56,3	50,2	53,0	48,4	45,9	46,6	43,3
Pijpleiding	158,0	101,5	106,0	101,5	103,5	104,5	122,5
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.841,4	1.950,1	2.070,3	2.371,1	2.676,5	3.268,2	3.450,7
Overslag/opslag	1.810,0	1.757,0	1.870,2	2.161,4	2.404,1	2.866,2	3.077,4
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestigingsplaats	5.549,1	6.054,0	6.643,8	7.699,5	7.513,6	8.027,7	8.580,2
Industrie	4.332,6	4.745,2	5.245,7	6.195,2	5.917,8	6.364,9	6.925,9
Voedingsmiddelenindustrie	321,7	327,8	357,9	394,9	389,3	421,3	486,8
Aardolie industrie	1.051,8	1.341,0	1.671,7	2.332,7	1.846,7	2.043,7	2.468,5
Chemische industrie	1.754,5	1.764,1	1.908,2	2.084,6	2.224,2	2.367,9	2.186,6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	360,4	362,7	397,3	421,5	453,2	485,7	664,9
Transportmiddelenindustrie	159,9	175,4	140,3	140,0	152,4	151,0	164,2
Elektriciteitsproductie	366,3	439,9	440,1	486,3	538,3	620,2	652,2
Overig	317,9	334,3	330,2	335,2	313,7	275,1	302,7
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	687,5	746,1	812,0	886,8	948,1	971,6	946,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	529,0	562,7	586,1	617,5	647,7	691,2	707,9
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	11.528,4	12.236,1	13.095,9	15.024,2	15.473,5	17.112,8	18.138,2

Bron: EUR obv LISA en CBS data

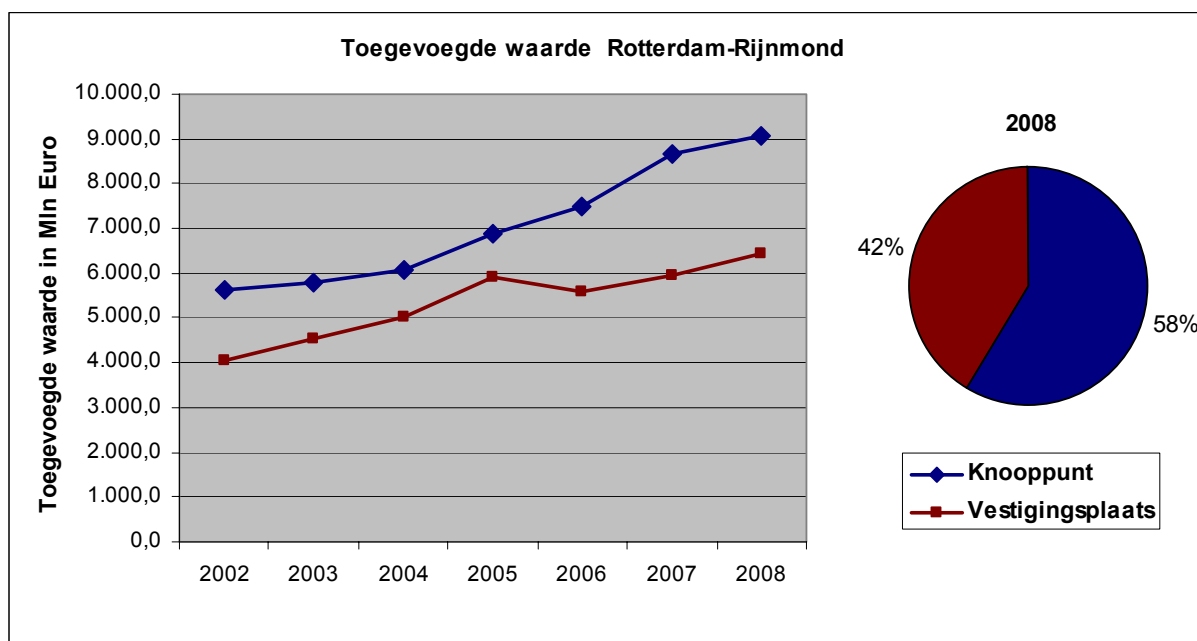

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-67: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	5.626,6	5.808,4	6.070,7	6.893,6	7.499,1	8.650,9	9.058,7
Vervoer	2.205,8	2.331,8	2.377,6	2.664,7	2.764,6	2.879,0	2.937,2
Zeevaart	582,8	673,1	816,0	976,0	885,1	707,7	642,8
Binnenvaart	320,9	350,5	328,6	323,0	329,5	344,9	386,3
Wegvervoer	1.089,5	1.158,0	1.075,4	1.217,1	1.401,7	1.675,2	1.742,4
Spoorvervoer	54,6	48,8	51,5	47,1	44,8	46,6	43,2
Pijpleiding	158,0	101,5	106,0	101,5	103,5	104,5	122,5
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.715,6	1.832,6	1.944,0	2.206,4	2.482,0	3.056,0	3.213,7
Overslag/opslag	1.705,2	1.643,9	1.749,1	2.022,5	2.252,6	2.715,9	2.907,7
Vestigingsplaats	4.053,4	4.545,0	5.028,2	5.894,1	5.570,4	5.961,7	6.278,0
Industrie	3.277,0	3.672,6	4.083,8	4.865,0	4.478,9	4.836,0	5.321,1
Voedingsmiddelenindustrie	235,9	244,0	281,2	322,6	316,9	341,3	404,0
Aardolie industrie	1.009,0	1.284,2	1.594,9	2.220,0	1.755,2	1.942,1	2.348,8
Chemische industrie	1.245,6	1.266,6	1.368,1	1.440,8	1.490,4	1.554,8	1.429,4
Basismetale- en metaalproductenindustrie	167,9	163,1	155,2	169,4	185,1	220,0	312,4
Transportmiddelenindustrie	89,7	99,3	70,5	61,4	66,9	67,4	70,9
Elektriciteitsproductie	352,5	424,4	423,9	462,8	514,9	595,1	626,8
Overig	176,4	190,9	190,1	188,1	149,6	115,2	128,7
Groothandel	401,8	475,1	530,2	588,2	624,4	628,1	608,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	374,6	397,3	414,1	440,9	467,0	497,6	512,4
Totaal	9.680,0	10.353,4	11.098,8	12.787,7	13.069,5	14.612,6	15.500,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-68: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	5.202,1	5.145,1	5.348,1	6.054,3	6.575,5	7.489,7	7.832,2
Vervoer	2.147,4	2.235,1	2.277,6	2.540,4	2.638,7	2.698,8	2.760,6
Zeevaart	543,1	598,9	727,6	865,4	780,8	619,4	559,2
Binnenvaart	318,0	346,9	326,8	320,8	325,3	333,9	373,8
Wegvervoer	1.073,8	1.139,2	1.065,8	1.205,6	1.384,5	1.595,8	1.663,3
Spoorvervoer	54,5	48,6	51,4	47,0	44,6	45,2	41,9
Pijpleiding	158,0	101,5	106,0	101,5	103,5	104,5	122,5
Dienstverlening tbv het vervoer	1.406,2	1.353,4	1.427,1	1.615,7	1.822,6	2.238,2	2.327,5
Overslag/opslag	1.648,5	1.556,5	1.643,4	1.898,3	2.114,1	2.552,7	2.744,2
 Vestigingsplaats	 3.639,2	 3.980,8	 4.422,2	 5.246,8	 4.899,4	 5.262,0	 5.584,6
Industrie	3.066,5	3.419,1	3.835,5	4.616,8	4.226,4	4.565,3	4.998,6
Voedingsmiddelenindustrie	218,2	218,9	255,1	298,9	293,9	316,1	375,3
Aardolie industrie	1.007,7	1.282,5	1.593,1	2.218,9	1.755,2	1.942,1	2.348,8
Chemische industrie	1.215,4	1.224,5	1.327,0	1.417,5	1.471,8	1.523,9	1.383,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	97,4	85,3	72,3	71,5	77,6	109,6	176,7
Transportmiddelenindustrie	52,6	58,2	49,6	43,5	47,4	47,5	47,1
Elektriciteitsproductie	346,0	410,1	399,5	428,7	481,9	566,5	600,3
Overig	129,3	139,5	138,8	137,8	98,6	59,4	67,1
 Groothandel	 266,4	 257,0	 278,6	 304,5	 323,2	 319,2	 310,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	306,2	304,7	308,2	325,5	349,8	377,6	390,2
 Totaal	 8.841,3	 9.125,9	 9.770,4	 11.301,1	 11.474,9	 12.751,7	 13.531,1

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-69: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	35,1	27,9	25,7	28,2	32,7	46,7	55,2
Vervoer	1,8	2,7	1,6	1,1	0,9	0,9	0,9
Zeevaart	0,5	0,5	0,6	0,6	0,4	0,4	0,4
Binnenvaart	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	0,3	0,3
Wegvervoer	1,1	1,9	0,8	0,4	0,3	0,3	0,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	31,5	23,5	22,4	25,1	29,6	43,4	51,9
Overslag/opslag	1,8	1,7	1,7	2,0	2,2	2,4	2,4
Vestigingsplaats	171,6	185,7	212,7	233,2	243,8	249,7	204,4
Industrie	81,1	87,0	82,7	82,6	95,6	103,4	115,3
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	4,8	9,3	9,8	12,0
Aardolie industrie	1,3	1,6	1,8	1,1	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	17,2	18,7	10,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	20,6	22,1	24,1	24,9	26,1	26,9	35,1
Transportmiddelenindustrie	12,1	12,6	11,1	11,9	14,6	14,4	13,7
Elektriciteitsproductie	6,5	9,4	11,2	13,7	16,4	17,2	14,4
Overig	23,4	22,6	24,1	26,2	29,2	35,1	40,0
Groothandel	42,3	42,3	60,8	72,4	68,4	66,0	58,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	48,3	56,5	69,1	78,3	79,7	80,4	79,6
Totaal	206,7	213,6	238,4	261,4	276,4	296,4	308,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-70: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	63,3	67,1	67,6	89,0	104,0	168,7	156,7
Vervoer	16,7	20,3	10,6	13,2	19,2	87,5	88,2
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	2,1	3,3	1,7	2,1	2,1	6,9	7,9
Wegvervoer	14,6	16,9	8,8	11,0	16,8	79,2	79,0
Spoorvervoer	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	1,4	1,3
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	11,1	11,6	11,8	15,2	15,4	13,9	14,1
Overslag/opslag	35,6	35,2	45,2	60,6	69,4	67,3	54,5
 Vestigingsplaats	 73,9	 74,9	 86,5	 83,6	 79,7	 95,4	 116,7
Industrie	58,7	60,0	70,3	65,5	58,9	74,1	96,9
Voedingsmiddelenindustrie	17,7	17,6	18,3	11,8	5,9	6,4	7,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	4,8	6,0	15,0	14,4	12,6	24,9	40,8
Basismetale- en metaalproductenindustrie	23,4	23,6	25,1	28,3	30,9	33,3	38,7
Transportmiddelenindustrie	6,1	6,8	5,2	2,5	1,0	0,9	0,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	1,4	3,4	3,3	3,2	2,9
Overig	6,8	6,0	5,3	5,1	5,2	5,3	6,2
 Groothandel	 12,7	 12,3	 13,5	 15,3	 17,8	 18,3	 15,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,5	2,6	2,7	2,9	2,9	3,0	4,2
Totaal	137,2	141,9	154,1	172,6	183,7	264,1	273,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-71: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	25,8	20,8	22,6	25,7	29,8	38,5	42,3
Vervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	1,9	2,0
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	1,9	2,0
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	25,8	20,8	22,6	25,7	28,9	36,6	40,3
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestigingsplaats	13,4	13,3	13,7	14,8	14,3	13,1	14,2
Industrie	8,4	8,4	8,7	9,3	9,3	8,9	10,3
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,0	4,6	4,8	5,3	5,8	6,1	6,7
Transportmiddelenindustrie	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	3,3	3,8	3,9	3,9	3,4	2,7	2,8
Groothandel	2,9	2,6	2,6	2,8	2,6	2,2	2,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,2	2,2	2,4	2,7	2,4	1,9	1,8
Totaal	39,2	34,1	36,3	40,5	44,2	51,6	56,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-72: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	300,3	547,5	606,5	696,4	757,2	907,3	972,1
Vervoer	39,9	73,7	87,8	110,0	104,8	89,9	85,6
Zeevaart	39,2	73,7	87,8	110,0	103,8	87,9	83,2
Binnenvaart	0,7	0,0	0,0	0,0	1,0	2,0	2,3
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	241,0	423,3	460,0	524,8	585,4	723,9	779,9
Overslag/opslag	19,4	50,5	58,7	61,7	66,9	93,5	106,6
Vestigingsplaats	155,3	290,3	293,0	315,8	333,2	341,5	358,2
Industrie	62,3	98,1	86,6	91,0	88,7	84,4	100,0
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	7,5	7,8	7,1	7,8	8,9	9,3
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	8,3	17,5	15,5	8,9	5,9	6,0	5,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	21,6	27,5	28,9	39,4	44,6	44,1	55,2
Transportmiddelenindustrie	18,8	21,6	4,5	3,5	3,8	4,5	8,3
Elektriciteitsproductie	0,0	4,9	11,8	17,1	13,2	8,3	9,1
Overig	13,6	19,1	18,1	15,0	13,2	12,6	12,8
Groothandel	77,5	160,9	174,6	193,2	212,4	222,3	222,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	15,4	31,3	31,8	31,6	32,1	34,8	36,6
Totaal	455,5	837,8	899,5	1.012,2	1.090,4	1.248,8	1.330,9

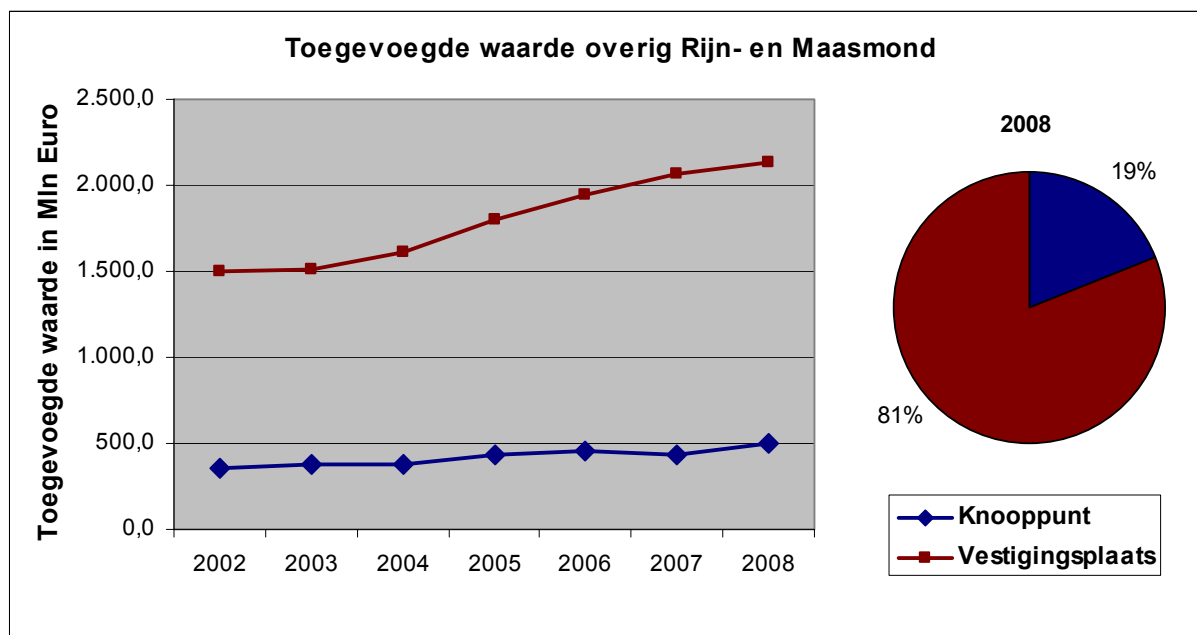
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Overig Rijn-Maasmond

Tabel 3-73: Overig Rijn-Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	352,8	373,7	381,5	431,1	460,8	434,2	499,3
Vervoer	122,2	143,1	134,1	127,4	114,7	71,7	92,6
Zeevaart	56,5	82,6	78,1	64,0	52,2	42,3	58,8
Binnenvaart	6,9	6,1	6,0	4,8	5,3	2,4	2,3
Wegvervoer	57,1	53,0	48,6	57,4	56,1	27,0	31,5
Spoorvervoer	1,7	1,4	1,4	1,3	1,2	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	125,8	117,6	126,3	164,7	194,5	212,2	237,0
Overslag/opslag	104,8	113,1	121,1	138,9	151,5	150,2	169,7
Vestigingsplaats	1.495,7	1.509,0	1.615,6	1.805,4	1.943,2	2.066,0	2.131,0
Industrie	1.055,5	1.072,7	1.161,9	1.330,2	1.438,9	1.528,8	1.604,8
Voedingsmiddelenindustrie	85,8	83,8	76,8	72,3	72,4	80,0	82,8
Aardolie industrie	42,8	56,8	76,8	112,7	91,6	101,5	119,7
Chemische industrie	508,9	497,5	540,1	643,8	733,8	813,0	757,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	192,5	199,6	242,1	252,1	268,1	265,7	352,5
Transportmiddelenindustrie	70,2	76,2	69,8	78,7	85,5	83,6	93,3
Elektriciteitsproductie	13,8	15,4	16,2	23,5	23,4	25,1	25,4
Overig	141,6	143,4	140,1	147,0	164,1	159,9	174,0
Groothandel	285,7	270,9	281,8	298,7	323,6	343,5	338,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	154,4	165,4	172,0	176,6	180,7	193,6	195,4
Totaal	1.848,4	1.882,7	1.997,0	2.236,5	2.404,0	2.500,1	2.637,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-74: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	88,0	98,2	103,7	109,9	124,6	154,0	192,8
Vervoer	36,0	37,0	40,0	38,2	29,6	31,8	53,1
Zeevaart	26,2	28,8	33,7	31,0	23,1	26,5	47,2
Binnenvaart	2,0	2,3	1,8	1,6	1,9	1,5	1,4
Wegvervoer	7,6	5,8	4,4	5,5	4,5	3,7	4,4
Spoorvervoer	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	37,1	40,2	42,2	47,5	64,4	79,9	92,0
Overslag/opslag	14,9	21,1	21,5	24,2	30,6	42,3	47,7
Vestigingsplaats	268,4	252,4	253,8	342,2	386,3	409,5	417,1
Industrie	219,1	202,7	205,6	296,4	339,2	358,8	368,7
Voedingsmiddelenindustrie	5,3	4,8	5,8	4,6	7,5	10,0	11,8
Aardolie industrie	24,6	33,7	45,6	65,7	52,2	56,2	65,2
Chemische industrie	177,0	151,0	139,5	208,1	255,2	265,6	264,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8	2,5	3,6
Transportmiddelenindustrie	2,2	2,4	2,5	2,9	4,4	5,5	5,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	8,1	8,9	10,4	13,2	18,3	19,0	17,4
Groothandel	26,5	21,3	19,7	19,5	21,1	23,7	23,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	22,8	28,4	28,4	26,2	26,1	27,1	28,0
Totaal	356,4	350,6	357,4	452,1	510,9	563,5	612,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-75: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	10,1	18,6	19,2	23,3	26,9	27,0	27,2
Vervoer	4,0	11,2	10,1	13,0	10,6	0,2	0,1
Zeevaart	4,0	11,2	10,1	13,0	10,5	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,1
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	2,1	2,0	2,0	2,9	10,4	21,5	21,8
Overslag/opslag	4,1	5,4	7,1	7,4	5,9	5,3	5,2
Vestigingsplaats	400,4	402,5	436,9	481,8	501,9	512,0	614,9
Industrie	323,6	334,6	367,5	407,6	419,2	424,9	532,5
Voedingsmiddelenindustrie	24,8	25,4	25,7	27,4	26,2	27,5	34,3
Aardolie industrie	18,2	23,1	31,2	47,0	39,4	44,9	52,5
Chemische industrie	29,1	24,7	25,4	33,4	33,3	33,4	44,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	126,8	134,7	168,9	180,0	194,7	191,4	263,7
Transportmiddelenindustrie	66,3	71,4	65,1	73,7	79,0	75,7	84,7
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	58,4	55,3	51,2	46,1	46,5	51,9	53,4
Groothandel	72,7	63,2	64,4	68,6	76,4	80,8	76,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,1	4,7	4,9	5,6	6,3	6,2	6,1
Totaal	410,5	421,1	456,1	505,1	528,8	539,0	642,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-76: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Moerdijk

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	191,4	176,2	186,8	240,2	255,3	233,6	264,0
Vervoer	21,5	16,6	14,7	21,6	24,1	24,3	28,4
Zeevaart	1,1	1,0	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6
Binnenvaart	0,6	0,6	0,5	0,6	0,8	0,7	0,8
Wegvervoer	19,8	15,0	13,6	20,2	22,6	23,1	27,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	84,1	73,1	79,9	112,1	117,2	106,9	119,1
Overslag/opslag	85,8	86,5	92,1	106,5	114,0	102,4	116,5
Vestigingsplaats	743,2	772,8	850,0	908,8	983,9	1.069,8	1.033,8
Industrie	458,3	483,0	544,6	587,2	643,1	703,9	668,6
Voedingsmiddelenindustrie	1,8	1,8	1,7	1,6	1,5	1,6	2,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	2,0
Chemische industrie	302,8	321,9	375,2	402,4	445,3	514,0	448,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	63,7	62,9	71,3	70,2	71,6	71,8	85,2
Transportmiddelenindustrie	1,2	1,9	1,8	1,9	2,0	2,0	2,4
Elektriciteitsproductie	13,8	15,4	16,2	23,5	23,4	25,1	25,4
Overig	74,9	79,0	78,4	87,6	99,3	89,0	103,3
Groothandel	164,9	165,2	175,9	187,6	201,3	212,6	212,5
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	120,0	124,6	129,5	134,0	139,5	153,3	155,0
Totaal	934,6	949,0	1.036,8	1.149,0	1.239,1	1.303,4	1.300,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-77: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	63,2	80,8	71,8	57,7	54,0	19,6	15,4
Vervoer	60,6	78,4	69,4	54,7	50,4	15,4	11,1
Zeevaart	25,2	41,6	33,8	19,2	17,9	15,2	10,9
Binnenvaart	4,2	3,3	3,7	2,5	2,4	0,0	0,0
Wegvervoer	29,7	32,2	30,6	31,8	29,0	0,2	0,1
Spoorvervoer	1,5	1,3	1,3	1,2	1,1	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	2,6	2,3	2,2	2,2	2,6	3,9	4,1
Overslag/opslag	0,0	0,1	0,3	0,8	1,0	0,3	0,2
Vestigingsplaats	83,7	81,3	75,0	72,6	71,1	74,7	65,3
Industrie	54,6	52,4	44,1	39,0	37,4	41,2	35,0
Voedingsmiddelenindustrie	54,0	51,8	43,7	38,7	37,2	40,8	34,7
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transportmiddelenindustrie	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
Groothandel	21,6	21,2	21,7	22,8	24,9	26,5	26,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7,6	7,7	9,1	10,7	8,9	7,0	6,3
Totaal	146,9	162,1	146,8	130,3	125,1	94,3	82,8

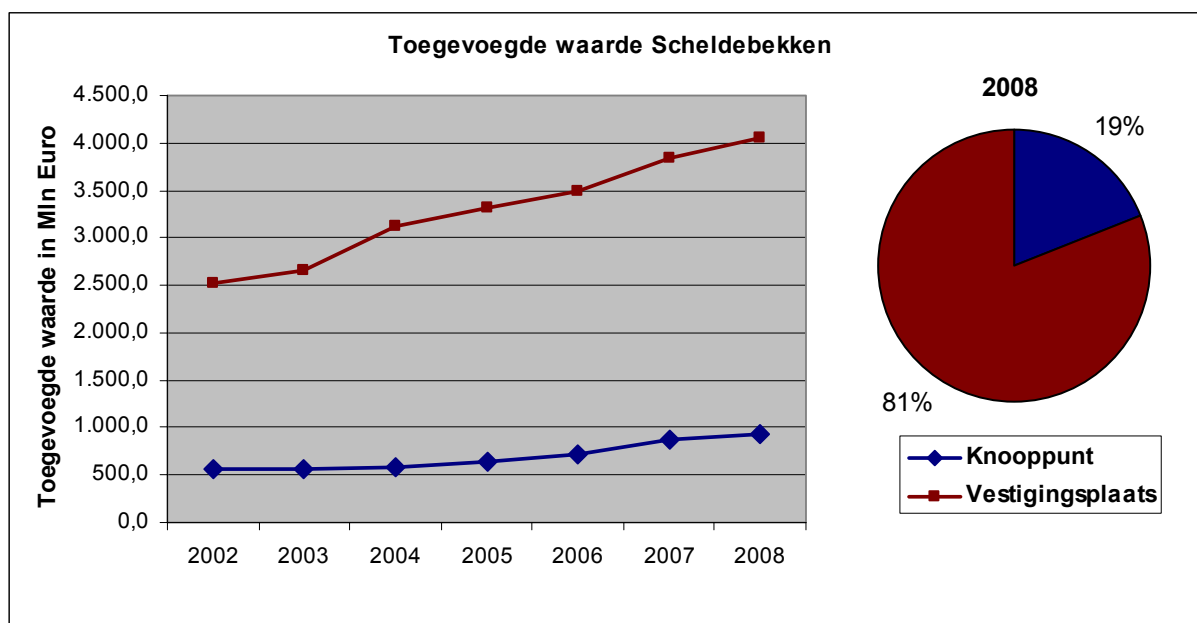
Bron: EUR obv LISA en CBS data

Scheldebekken

Tabel 3-78: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008
(in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	564,9	565,3	576,1	649,0	715,3	872,0	923,7
Vervoer	189,8	214,2	191,9	206,3	205,5	251,6	262,1
Zeevaart	6,4	6,8	8,3	9,7	9,9	9,9	13,2
Binnenvaart	8,8	9,7	6,9	7,7	7,0	9,4	11,7
Wegvervoer	174,1	197,0	176,1	188,3	187,8	231,5	236,4
Spoorvervoer	0,5	0,7	0,6	0,6	0,8	0,8	0,8
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	245,6	231,8	243,6	280,8	332,1	416,9	451,6
Overslag/opslag	129,5	119,3	140,5	161,9	177,7	203,5	209,9
Vestigingsplaats	2.528,9	2.651,7	3.132,3	3.319,8	3.483,5	3.846,8	4.000,5
Industrie	2.470,2	2.587,0	3.063,2	3.249,1	3.407,4	3.769,5	3.964,2
Voedingsmiddelenindustrie	45,7	45,1	47,3	50,2	46,5	49,5	60,3
Aardolie industrie	81,9	99,6	134,8	198,0	170,0	180,3	208,8
Chemische industrie	2.051,3	2.140,4	2.567,1	2.649,8	2.791,2	3.107,7	3.202,0
Basismetiaal- en metaalproductenindustrie	88,9	99,8	126,3	139,4	144,3	140,2	203,7
Transportmiddelenindustrie	61,0	69,5	62,3	68,6	78,7	75,8	73,3
Elektriciteitsproductie	105,3	112,4	102,2	120,3	148,0	171,3	169,3
Overig	36,0	20,2	23,2	22,7	28,7	44,6	47,0
Groothandel	15,6	15,0	15,5	16,3	17,2	16,7	17,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	43,1	49,6	53,5	54,5	58,9	60,6	64,9
Totaal	3.093,9	3.217,0	3.708,3	3.968,9	4.198,8	4.718,9	4.970,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-79: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	283,1	292,0	300,7	331,0	378,7	510,0	543,8
Vervoer	112,5	126,8	116,2	122,7	132,6	170,6	177,3
Zeevaart	2,9	2,4	1,6	1,5	2,3	2,8	4,2
Binnenvaart	8,7	9,7	6,9	7,7	6,9	9,0	11,1
Wegvervoer	100,5	114,2	107,3	113,2	122,9	158,3	161,6
Spoorvervoer	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	144,1	141,8	146,8	162,0	196,6	285,4	310,8
Overslag/opslag	26,5	23,4	37,8	46,3	49,5	54,0	55,7
Vestigingsplaats	313,9	315,8	344,7	366,3	383,3	400,4	446,8
Industrie	291,2	291,5	317,0	336,3	352,0	368,0	435,0
Voedingsmiddelenindustrie	1,2	1,3	2,1	2,0	2,6	4,7	4,9
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	146,1	144,4	152,9	158,4	162,2	179,5	191,6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	73,5	82,8	105,9	116,0	118,8	114,2	168,1
Transportmiddelenindustrie	51,5	58,9	51,9	55,9	63,0	59,3	58,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,1	0,8	0,0	0,0
Overig	18,9	4,0	4,1	3,8	4,5	10,4	11,5
Groothandel	2,3	2,1	1,9	2,0	2,1	2,9	3,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20,5	22,3	25,9	28,0	29,2	29,4	32,3
Totaal	597,0	607,8	645,5	697,4	762,0	910,4	1.014,2

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-80: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	65,4	58,9	67,6	76,8	81,0	93,9	100,8
Vervoer	0,3	0,2	0,1	1,9	0,1	0,0	0,9
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Wegvervoer	0,3	0,1	0,1	1,9	0,1	0,0	0,8
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	4,7	4,3	5,1	6,2	6,0	4,0	5,0
Overslag/opslag	60,4	54,4	62,3	68,7	75,0	89,9	94,9
 Vestigingsplaats	 195,1	 219,9	 245,4	 327,0	 326,8	 360,9	 384,0
Industrie	187,6	212,2	236,9	318,0	317,0	350,4	375,6
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	81,9	99,6	134,8	198,0	170,0	180,3	208,8
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,2	3,0	2,3	2,4	2,7	3,4	3,9
Transportmiddelenindustrie	6,2	7,0	7,0	9,0	11,7	12,4	10,3
Elektriciteitsproductie	96,3	102,6	92,8	108,5	132,6	154,3	152,7
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
 Groothandel	 0,0	 0,1	 0,6	 0,7	 1,0	 1,0	 1,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7,4	7,6	7,9	8,3	8,9	9,4	10,3
Totaal	260,4	278,8	313,0	403,8	407,8	454,8	487,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-81: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2008 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	216,5	214,5	207,8	241,2	255,6	268,2	279,1
Vervoer	77,0	87,3	75,6	81,7	72,9	81,0	83,9
Zeevaart	3,6	4,4	6,7	8,2	7,6	7,1	9,1
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,4	0,6
Wegvervoer	73,3	82,7	68,7	73,2	64,9	73,2	74,0
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening tbv het vervoer	96,8	85,8	91,8	112,6	129,5	127,5	135,8
Overslag/opslag	42,6	41,5	40,4	46,9	53,2	59,6	59,4
 Vestigingsplaats	 2.019,9	 2.115,9	 2.542,1	 2.626,5	 2.773,4	 3.085,5	 3.169,6
Industrie	1.991,4	2.083,3	2.509,3	2.594,8	2.738,4	3.051,1	3.153,7
Voedingsmiddelenindustrie	44,5	43,9	45,2	48,1	43,9	44,8	55,4
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	1.905,2	1.996,0	2.414,2	2.491,4	2.629,0	2.928,2	3.010,3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12,2	13,9	18,2	21,0	22,8	22,6	31,7
Transportmiddelenindustrie	3,4	3,6	3,3	3,7	4,0	4,1	4,2
Elektriciteitsproductie	9,0	9,8	9,4	11,7	14,6	17,0	16,6
Overig	17,1	16,2	19,0	18,9	24,2	34,2	35,4
 Groothandel	 13,4	 12,9	 13,0	 13,6	 14,1	 12,8	 12,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	15,1	19,7	19,8	18,1	20,8	21,7	22,3
 Totaal	 2.236,4	 2.330,5	 2.749,9	 2.867,7	 3.029,0	 3.353,7	 3.467,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

*Bedrijfsvestigingen**Noordelijke Zeehavens*

Tabel 3-82: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Knooppunt</i>	128	136	137	135	128	119	118
Vervoer	54	65	65	61	58	54	54
Zeevaart	54	65	65	61	58	54	54
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	42	40	40	41	39	37	38
Overslag/opslag	32	31	32	33	32	28	27
<i>Vestigingsplaats</i>	243	238	234	228	221	215	218
Industrie	149	144	141	141	138	137	141
Voedingsmiddelenindustrie	39	37	36	34	33	33	31
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	18	18	18	18	17	18	19
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	22	20	18	18	19	19	21
Transportmiddelenindustrie	19	18	18	18	17	18	22
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	2	3	3
Overig	49	49	49	52	49	46	44
Groothandel	43	43	44	42	39	35	32
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	51	52	50	46	45	43	45
<i>Totaal</i>	371	375	371	363	349	334	336

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-83: Delfzijl: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	51	59	60	64	61	55	56
Vervoer	23	31	33	34	32	29	29
Zeevaart	23	31	33	34	32	29	29
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	14	14	13	14	13	13	16
Overslag/opslag	14	14	15	16	16	13	12
Vestigingsplaats	79	82	82	80	80	80	85
Industrie	44	45	46	48	51	54	58
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	16	16	16	16	16	16	17
Basismetale- en metaalproductenindustrie	8	8	8	9	9	9	10
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	8	10
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	1	1
Overig	12	13	14	15	17	17	18
Groothandel	15	17	18	16	14	12	12
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20	20	18	16	16	14	15
Totaal	130	141	142	143	141	134	141

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-84: Eemshaven: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	18	18	18	17	17	18	16
Vervoer	0	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	0	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8	8	8	7	8	9	8
Overslag/opslag	10	9	9	9	8	8	7
Vestigingsplaats	32	27	24	22	22	22	23
Industrie	17	15	14	12	11	12	13
Voedingsmiddelenindustrie	2	1	1	0	0	0	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	1	1	1
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2	1	0	0	1	1	1
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	1	1	0	0
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2
Overig	8	8	8	8	7	8	8
Groothandel	8	6	5	4	4	4	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7	6	6	6	7	6	6
Totaal	50	45	42	39	39	40	39

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-85: Harlingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	31	31	31	28	27	27	27
Vervoer	23	24	23	20	19	20	20
Zeevaart	23	24	23	20	19	20	20
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	5	5	6	6	5	5
Overslag/opslag	3	2	3	2	2	2	2
Vestigingsplaats	41	41	42	41	42	46	47
Industrie	27	26	25	25	26	27	29
Voedingsmiddelenindustrie	21	20	19	18	18	17	15
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	2	2
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	4	5	6
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	2	2	4	5
Groothandel	9	9	10	10	10	11	10
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	7	6	6	8	9
Totaal	72	72	73	69	69	73	73

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-86: Den Helder: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	28	28	28	27	23	20	20
Vervoer	9	9	8	7	6	5	5
Zeevaart	9	9	8	7	6	5	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15	14	14	14	12	10	10
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	5	6
Vestigingsplaats	92	89	86	86	78	68	63
Industrie	61	58	56	57	51	45	42
Voedingsmiddelenindustrie	17	16	16	16	15	15	15
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	10	10	8	7	7	7	7
Transportmiddelenindustrie	7	6	6	7	6	5	6
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	28	27	26	28	23	17	14
Groothandel	12	11	12	12	11	8	7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	19	20	19	18	17	15	15
Totaal	120	117	114	113	101	87	83

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-87: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	236	233	233	236	213	222	212
Vervoer	23	25	22	23	23	26	25
Zeevaart	23	25	22	23	23	26	25
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	118	116	115	114	102	104	100
Overslag/opslag	95	92	96	99	89	92	88
Vestigingsplaats	528	525	522	523	523	501	504
Industrie	221	225	225	227	224	226	228
Voedingsmiddelenindustrie	31	32	31	30	32	33	35
Aardolie industrie	3	3	3	3	3	3	3
Chemische industrie	27	27	29	26	23	21	22
Basismetale- en metaalproductenindustrie	76	75	73	73	69	67	67
Transportmiddelenindustrie	39	39	40	42	44	48	46
Elektriciteitsproductie	2	3	3	3	2	2	2
Overig	43	46	47	49	52	53	53
Groothandel	230	223	221	221	220	202	199
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	77	77	76	76	79	73	78
Totaal	764	758	755	759	736	722	716

Tabel 3-88: Amsterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	139	138	138	142	123	122	117
Vervoer	15	16	12	12	11	11	10
Zeevaart	15	16	12	12	11	11	10
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	77	76	77	77	67	68	66
Overslag/opslag	47	46	49	53	45	43	41
Vestigingsplaats	162	166	171	171	173	158	151
Industrie	68	72	73	75	75	69	67
Voedingsmiddelenindustrie	6	7	6	7	7	5	5
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	14	14	15	13	11	10	10
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	18	18	18	17	17	16
Transportmiddelenindustrie	11	11	12	13	13	13	12
Elektriciteitsproductie	1	2	2	2	1	1	1
Overig	18	19	19	21	25	22	22
Groothandel	63	63	63	61	61	51	47
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	31	35	35	37	38	37
Totaal	301	304	309	313	296	280	268

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-89: Beverwijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	13	13	12	11	11	14	14
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	5	5	5	6	6
Overslag/opslag	7	7	7	6	6	8	9
Vestigingsplaats	57	52	52	56	53	46	44
Industrie	24	23	26	29	25	23	21
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	1	1	1	1	1
Basismetale- en metaalproductenindustrie	12	11	11	13	10	8	8
Transportmiddelenindustrie	2	2	3	3	2	2	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	9	9	10	11	9	10	8
Groothandel	23	20	21	22	23	19	18
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	8	6	5	6	4	5
Totaal	70	65	64	67	64	60	58

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-90: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	42	41	42	42	39	41	38
Vervoer	6	7	8	8	9	11	11
Zeevaart	6	7	8	8	9	11	11
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	22	23	23	22	19	17	16
Overslag/opslag	13	11	11	12	12	13	11
Vestigingsplaats	152	150	146	147	147	144	146
Industrie	48	49	47	45	44	48	49
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	11	11	12	14
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	4	4	4	4	4	4	4
Basismetale- en metaalproductenindustrie	15	16	14	12	12	12	12
Transportmiddelenindustrie	9	9	9	10	10	11	11
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1
Overig	6	6	7	7	6	7	7
Groothandel	83	81	80	82	81	77	77
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21	21	19	21	21	19	20
Totaal	194	191	188	189	186	185	184

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-91: Zaanstad: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	43	41	41	41	41	45	42
Vervoer	2	2	2	3	3	4	4
Zeevaart	2	2	2	3	3	4	4
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13	11	10	10	11	13	12
Overslag/opslag	28	28	29	28	27	28	27
Vestigingsplaats	157	157	153	149	151	153	161
Industrie	81	81	80	78	81	87	90
Voedingsmiddelenindustrie	13	13	13	12	13	15	16
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	9	9	9	8	7	6	7
Basismetale- en metaalproductenindustrie	32	31	31	31	30	30	31
Transportmiddelenindustrie	17	17	16	17	20	22	21
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	10	11	12	10	11	14	15
Groothandel	62	59	57	57	55	55	57
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	15	17	16	15	15	11	15
Totaal	200	198	195	190	191	197	203

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-92: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	774	767	762	758	732	706	702
Vervoer	69	70	71	73	73	71	71
Zeevaart	69	70	71	73	73	71	71
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	575	570	567	566	549	527	523
Overslag/opslag	130	127	125	119	111	108	108
Vestigingsplaats	671	658	649	650	642	623	611
Industrie	278	272	270	274	273	270	270
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	13	13	13	13
Aardolie industrie	9	9	9	9	8	8	8
Chemische industrie	39	39	40	42	43	44	44
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	94	91	88	89	88	86	87
Transportmiddelenindustrie	72	67	61	61	64	64	66
Elektriciteitsproductie	5	6	11	14	14	13	13
Overig	48	49	50	48	45	42	41
Groothandel	312	304	301	299	292	277	266
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	81	82	79	77	77	77	76
Totaal	1.444	1.424	1.411	1.407	1.374	1.329	1.313

Tabel 3-93: Rotterdam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	523	512	502	496	482	465	459
Vervoer	47	47	46	46	46	46	46
Zeevaart	47	47	46	46	46	46	46
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	367	360	356	357	351	336	328
Overslag/opslag	109	105	100	93	86	84	85
Vestigingsplaats	402	392	385	386	385	375	367
Industrie	163	163	162	165	167	165	164
Voedingsmiddelenindustrie	9	9	8	9	9	9	9
Aardolie industrie	8	8	8	8	8	8	8
Chemische industrie	32	33	34	36	38	38	38
Basismetale- en metaalproductenindustrie	41	40	38	37	37	37	37
Transportmiddelenindustrie	45	42	38	38	40	40	39
Elektriciteitsproductie	4	5	8	10	10	10	10
Overig	25	28	29	28	26	24	23
Groothandel	180	172	170	170	167	159	153
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	59	58	54	51	51	52	50
Totaal	924	904	887	881	867	840	825

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-94: Schiedam: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	15	15	14	14	14	17	19
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	12	11	11	11	13	15
Overslag/opslag	2	2	2	2	2	3	3
Vestigingsplaats	65	65	64	61	58	56	55
Industrie	39	39	38	36	34	33	34
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	0	0	0
Chemische industrie	1	1	1	0	0	0	0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	17	18	18	17	16	16	17
Transportmiddelenindustrie	10	9	9	9	9	9	8
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1
Overig	10	9	9	8	7	7	7
Groothandel	21	20	20	20	19	18	17
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	6	6	6	5	5
Totaal	79	79	78	75	72	72	74

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-95: Vlaardingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	18	19	19	18	15	13	11
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12	13	12	10	7	6	6
Overslag/opslag	6	6	7	8	8	7	5
Vestigingsplaats	39	39	40	40	39	39	38
Industrie	22	22	23	23	22	23	23
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	2	2	2	2	2	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	12	11	11	11
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3	3
Elektriciteitsproductie	0	0	1	1	1	1	1
Overig	3	3	3	3	3	3	3
Groothandel	15	15	16	16	15	15	14
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2	2	2	2	2	2	2
Totaal	57	57	59	58	54	52	49

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-96: Maassluis: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	6	6	6	6	6	6	6
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	6	6	6	6	6
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	17	16	15	16	16	16	16
Industrie	9	8	8	8	8	8	9
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	5	5	5	5	5	5
Transportmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	2	2	2	2	2	2	2
Groothandel	5	5	4	4	4	3	3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	4	4	5	5
Totaal	23	22	21	22	22	22	22

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-97: Overig Rijnmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	213	216	222	225	215	206	207
Vervoer	21	22	24	26	26	25	24
Zeevaart	21	22	24	26	26	25	24
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	178	180	182	183	174	167	168
Overslag/opslag	14	15	16	16	15	15	15
Vestigingsplaats	150	147	146	148	145	138	136
Industrie	46	41	40	43	43	41	42
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	4	4	4	4	3	3	3
Basismetale- en metaalproductenindustrie	19	17	16	19	20	18	17
Transportmiddelenindustrie	13	12	11	11	11	12	14
Elektriciteitsproductie	0	1	2	2	2	1	1
Overig	9	7	7	7	7	6	6
Groothandel	92	93	92	90	88	83	80
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	13	14	14	15	15	14	14
Totaal	362	363	367	372	360	344	343

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn-Maasmond

Tabel 3-98: Overig Rijn-Maasmond: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	104	106	110	110	110	107	108
Vervoer	10	10	8	7	6	6	5
Zeevaart	10	10	8	7	6	6	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	59	60	64	63	63	65	64
Overslag/opslag	36	37	39	41	41	37	40
Vestigingsplaats	323	324	322	320	328	331	333
Industrie	150	151	149	147	149	152	155
Voedingsmiddelenindustrie	13	11	11	10	12	14	13
Aardolie industrie	4	3	3	3	3	3	4
Chemische industrie	18	19	20	20	19	17	18
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	42	43	43	41	42	45	45
Transportmiddelenindustrie	27	27	26	25	25	27	27
Elektriciteitsproductie	3	4	4	4	3	3	3
Overig	43	44	44	45	45	44	45
Groothandel	125	124	123	124	129	130	130
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	49	50	50	49	50	49	48
Totaal	427	431	432	430	437	438	441

Tabel 3-99: Dordrecht: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Knooppunt</i>	34	36	35	32	33	36	36
Vervoer	7	7	5	4	3	3	3
Zeevaart	7	7	5	4	3	3	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20	22	23	21	22	24	23
Overslag/opslag	7	7	7	7	8	9	10
<i>Vestigingsplaats</i>	44	44	44	44	46	47	49
Industrie	18	17	16	17	19	19	22
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	3	2	2	2	2	2	2
Chemische industrie	1	1	1	2	2	2	3
Basismetale- en metaalproductenindustrie	4	4	4	3	3	3	4
Transportmiddelenindustrie	4	3	3	4	4	4	5
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	6	6	6	7	7	7	8
Groothandel	17	18	18	18	19	19	18
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	9	10	10	10	9	9	10
<i>Totaal</i>	78	80	78	76	79	83	85

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-100: Drechtsteden: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	8	8	8	8	8	8	8
Vervoer	1	1	1	1	1	0	0
Zeevaart	1	1	1	1	1	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	4	5	5
Overslag/opslag	4	4	4	4	4	3	4
Vestigingsplaats	71	70	69	67	68	70	69
Industrie	44	44	45	44	44	45	45
Voedingsmiddelenindustrie	3	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	2	2	3	3	2	2	2
Basismetale- en metaalproductenindustrie	14	14	14	14	15	16	16
Transportmiddelenindustrie	17	17	17	16	16	16	16
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	8	9	9	9	8	8	9
Groothandel	25	23	21	20	20	20	20
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	4	5	5	5
Totaal	79	78	77	75	76	78	77

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-101: Scheveningen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	4	5	5	6	7	6	4
Vervoer	1	1	1	1	2	2	1
Zeevaart	1	1	1	1	2	2	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	3	3	3	3	2
Overslag/opslag	0	1	1	2	2	1	1
Vestigingsplaats	37	34	34	33	36	38	36
Industrie	10	9	9	8	9	11	10
Voedingsmiddelenindustrie	7	6	6	5	7	9	8
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	1	2	2
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	1	1	1	1	1	1	1
Groothandel	17	15	15	16	18	19	19
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10	10	10	10	10	8	7
Totaal	41	39	39	39	43	43	40

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-102: Moerdijk: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	59	58	63	65	63	58	60
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	33	32	35	36	34	33	34
Overslag/opslag	25	25	27	28	28	24	25
Vestigingsplaats	172	177	176	176	178	177	180
Industrie	78	82	80	79	79	78	79
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	1
Chemische industrie	15	16	16	16	15	13	14
Basismetale- en metaalproductenindustrie	24	25	25	25	25	26	26
Transportmiddelenindustrie	5	6	5	4	4	5	5
Elektriciteitsproductie	3	4	4	4	3	3	3
Overig	28	29	28	29	30	29	28
Groothandel	67	68	69	71	72	72	73
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	27	27	27	26	27	27	28
Totaal	230	235	239	241	240	235	240

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 3-103: Scheldebekken: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	63	66	70	69	70	72	71
Vervoer	5	6	7	6	6	6	8
Zeevaart	5	6	7	6	6	6	8
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	40	41	43	42	42	44	42
Overslag/opslag	17	18	20	21	21	22	21
Vestigingsplaats	94	91	91	89	94	99	99
Industrie	55	54	54	57	60	63	64
Voedingsmiddelenindustrie	5	5	4	4	4	4	4
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	9	9	9	9	10	10	10
Basismetale- en metaalproductenindustrie	12	12	12	14	15	15	15
Transportmiddelenindustrie	16	16	15	15	15	15	16
Elektriciteitsproductie	2	2	2	2	3	2	2
Overig	10	9	11	11	12	16	17
Groothandel	15	15	16	13	14	15	15
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	24	22	21	19	20	21	20
Totaal	156	157	160	158	164	172	170

Tabel 3-104: Vlissingen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	25	28	31	30	31	34	34
Vervoer	2	3	3	2	2	2	4
Zeevaart	2	3	3	2	2	2	4
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	18	20	22	22	23	25	24
Overslag/opslag	5	4	6	6	6	7	7
Vestigingsplaats	38	37	34	36	38	40	41
Industrie	26	25	24	26	28	29	30
Voedingsmiddelenindustrie	4	4	3	3	3	3	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3	3	3	3	3	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	6	6	8	9	9	9
Transportmiddelenindustrie	7	7	6	6	6	6	7
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	0	0
Overig	6	5	6	6	6	8	9
Groothandel	4	4	3	3	3	4	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	8	7	7	7	7	7
Totaal	63	64	65	66	69	75	75

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-105: Borsele: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	8	9	10	10	10	10	10
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	4	4	4	4	4
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	6	6
Vestigingsplaats	10	10	12	12	12	13	13
Industrie	6	6	6	6	6	6	6
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0
Basismetale- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	2	2
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1
Overig	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	0	0	2	2	2	2	2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	4	4	4	4	5	5
Totaal	18	20	22	22	22	23	23

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-106: Terneuzen: Ontwikkeling in directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2008

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Knooppunt	29	29	29	29	29	28	27
Vervoer	3	3	4	4	4	4	4
Zeevaart	3	3	4	4	4	4	4
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	18	17	16	16	15	14
Overslag/opslag	7	8	8	9	9	9	9
Vestigingsplaats	46	44	44	41	44	46	45
Industrie	23	23	24	24	26	28	28
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	6	6	6	6	7	7	7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	4	4	4	4
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7	7
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1
Overig	4	4	5	5	6	8	8
Groothandel	11	11	11	8	9	9	9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	10	10	8	9	9	8
Totaal	75	73	73	70	72	74	71

Bron: EUR obv LISA

3.3 Economische indicatoren per zeehaven (indirect)

De in deze Havenmonitor berekende indirecte effecten hebben betrekking op de economische effecten die ontstaan bij de toeleveranciers van de zeehavengerelateerde sectoren; de zogenaamde achterwaartse effecten van de Nederlandse zeehavengebieden op de rest van de Nederlandse economie.

In Tabel 3-107 en Tabel 3-108 is de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers weergegeven voor de verschillende zeehavens. Tabel 3-109 en Tabel 3-110 geven de ontwikkeling van indirecte werkgelegenheid en indirecte toegevoegde waarde in absolute waarden

Tabel 3-107: Ontwikkeling werkgelegenheidsmultipliers per zeehaven 2002-2008

	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Noordelijke zeehavens</i>	1,84	1,88	1,93	1,98	1,95	1,98	1,96
Delfzijl	1,85	1,91	1,96	1,97	1,95	2,02	2,03
Eemshaven	1,77	1,81	1,85	1,82	1,87	1,90	1,85
Harlingen	1,60	1,67	1,73	1,74	1,75	1,83	1,86
Den Helder	1,94	1,95	1,96	2,16	2,09	1,99	1,87
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1,60	1,62	1,63	1,64	1,66	1,71	1,79
Amsterdam	1,59	1,61	1,63	1,64	1,65	1,69	1,65
Beverwijk	1,58	1,56	1,54	1,46	1,30	1,23	1,27
Velsen/IJmuiden	1,62	1,64	1,66	1,66	1,71	1,76	2,03
Zaanstad	1,59	1,59	1,60	1,60	1,62	1,69	1,69
<i>Rijn-Maasmond</i>	1,61	1,60	1,61	1,60	1,62	1,66	1,66
Rotterdam	1,60	1,59	1,61	1,60	1,61	1,64	1,64
Schiedam	1,58	1,57	1,58	1,57	1,60	1,63	1,63
Vlaardingenv	1,48	1,47	1,51	1,48	1,48	1,42	1,42
Maassluis	1,42	1,38	1,39	1,40	1,42	1,46	1,50
Overig Rijnmond	1,54	1,51	1,52	1,52	1,54	1,58	1,58
Dordrecht	1,87	1,85	1,90	1,92	1,98	2,09	1,98
Drechtsteden	1,60	1,61	1,63	1,66	1,69	1,80	1,82
Moerdijk	1,68	1,67	1,67	1,68	1,71	1,77	1,77
Scheveningen	1,45	1,56	1,50	1,42	1,43	1,56	1,51
<i>Scheldebekken</i>	1,81	1,80	1,81	1,82	1,88	1,94	1,94
Vlissingen	1,54	1,52	1,53	1,54	1,57	1,62	1,62
Borsele	2,24	2,23	2,23	2,21	2,29	2,40	2,39
Terneuzen	1,97	1,95	1,97	1,98	2,07	2,16	2,17
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	1,64	1,64	1,65	1,65	1,67	1,71	1,73

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-108: Ontwikkeling toegevoegde waarde multipliers per zeehaven 2002-2008

	Toegevoegde Waarde						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noordelijke zeehavens	1,51	1,54	1,51	1,47	1,48	1,48	1,47
Delfzijl	1,57	1,60	1,56	1,53	1,56	1,50	1,48
Eemshaven	1,71	1,72	1,77	1,71	1,73	1,81	1,80
Harlingen	1,49	1,55	1,53	1,51	1,52	1,49	1,49
Den Helder	1,24	1,26	1,24	1,19	1,18	1,21	1,21
Noordzeekanaalgebied	1,51	1,51	1,48	1,46	1,48	1,46	1,46
Amsterdam	1,43	1,45	1,44	1,42	1,43	1,45	1,45
Beverwijk	1,42	1,40	1,37	1,35	1,35	1,36	1,33
Velsen/IJmuiden	1,65	1,62	1,53	1,52	1,56	1,50	1,49
Zaanstad	1,41	1,44	1,43	1,41	1,42	1,40	1,41
Rijn-Maasmond	1,46	1,47	1,44	1,41	1,43	1,44	1,44
Rotterdam	1,45	1,46	1,43	1,40	1,42	1,44	1,44
Schiedam	1,50	1,52	1,50	1,48	1,49	1,49	1,48
Vlaardingen	1,44	1,45	1,46	1,43	1,43	1,47	1,59
Maassluis	1,28	1,28	1,28	1,27	1,27	1,27	1,28
Overig Rijnmond	1,34	1,33	1,32	1,30	1,29	1,29	1,28
Dordrecht	1,75	1,77	1,75	1,63	1,66	1,67	1,69
Drechtsteden	1,63	1,64	1,59	1,57	1,60	1,55	1,55
Moerdijk	1,46	1,47	1,44	1,43	1,44	1,47	1,46
Scheveningen	1,37	1,44	1,43	1,42	1,40	1,39	1,38
Scheldebekken	1,56	1,58	1,50	1,53	1,57	1,61	1,73
Vlissingen	1,47	1,48	1,45	1,44	1,45	1,43	1,44
Borsele	1,70	1,66	1,60	1,51	1,59	1,67	1,66
Terneuzen	1,57	1,59	1,50	1,55	1,60	1,65	1,83
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,49	1,50	1,46	1,44	1,46	1,47	1,50

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-109: Ontwikkeling indirecte werkgelegenheid per zeehaven 2002-2008

	Werkzame personen						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noordelijke zeehavens	7.360	7.615	7.773	8.322	7.839	7.514	6.804
Delfzijl	4.508	4.775	4.924	4.964	4.694	4.596	4.377
Eemshaven	556	513	546	538	551	598	601
Harlingen	522	577	601	620	695	868	636
Den Helder	1.775	1.751	1.702	2.200	1.898	1.452	1.190
Noordzeekanaalgebied	20.890	20.559	20.520	20.781	22.620	25.003	28.230
Amsterdam	8.995	8.893	8.936	9.146	10.373	11.137	10.568
Beverwijk	356	330	325	317	220	161	200
Velsen/IJmuiden	8.810	8.678	8.623	8.801	9.307	10.139	13.777
Zaanstad	2.729	2.659	2.635	2.517	2.720	3.567	3.686
Rijn-Maasmond	62.024	63.095	62.561	63.208	65.928	71.412	70.413
Rotterdam	44.041	43.662	43.328	43.783	45.479	48.901	47.793
Schiedam	1.432	1.455	1.566	1.616	1.701	1.837	1.767
Vlaardingen	806	810	820	791	799	1.154	1.138
Maassluis	179	152	157	163	172	182	211
Overig Rijnmond	2.332	3.902	3.784	3.866	4.049	4.445	4.349
Dordrecht	2.858	2.787	2.738	2.704	3.061	3.567	3.547
Drechtsteden	3.553	3.399	3.405	3.532	3.723	4.331	4.474
Moerdijk	6.016	5.852	5.872	6.083	6.304	6.473	6.747
Scheveningen	807	1.075	891	671	640	521	387
waarvan Rotterdam- Rijnmond	48.791	49.982	49.656	50.218	52.201	56.520	55.258
Scheldebekken	12.548	12.164	12.094	12.311	13.247	14.928	15.307
Vlissingen	3.585	3.422	3.379	3.431	3.719	4.545	4.754
Borsele	2.026	1.923	1.943	1.991	2.174	2.388	2.411
Terneuzen	6.936	6.818	6.772	6.888	7.354	7.994	8.142
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	102.822	103.433	102.948	104.622	109.634	118.857	120.753

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-110: Ontwikkeling indirecte toegevoegde waarde 2002-2008 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde Waarde (in mln euro. in lopende prijzen)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Noordelijke zeehavens	482	531	556	597	610	562	597
Delfzijl	334	370	391	419	416	343	386
Eemshaven	68	70	75	80	93	124	117
Harlingen	30	35	37	40	45	45	44
Den Helder	50	55	53	58	56	50	50
Noordzeekanaalgebied	1.528	1.584	1.622	1.735	1.976	2.011	2.378
Amsterdam	586	610	632	681	790	869	926
Beverwijk	23	22	22	25	26	26	28
Velsen/IJmuiden	737	769	785	847	955	852	1.127
Zaanstad	181	183	182	181	205	264	297
Rijn-Maasmond	5.322	5.697	5.785	6.181	6.631	7.552	8.067
Rotterdam	3.988	4.175	4.239	4.544	4.842	5.580	5.952
Schiedam	102	111	120	124	136	145	147
Vlaardingen	60	64	71	74	80	125	162
Maassluis	11	10	10	11	12	14	16
Overig Rijnmond	153	278	285	303	316	356	377
Dordrecht	268	272	269	283	335	376	425
Drechtsteden	258	270	269	288	316	299	355
Moerdijk	428	444	458	500	543	619	602
Scheveningen	54	72	64	54	51	37	32
waarvan Rotterdam- Rijnmond	4.314	4.639	4.725	5.057	5.386	6.221	6.654
Scheldebekken	1.746	1.859	1.856	2.085	2.412	2.878	3.634
Vlissingen	279	293	292	310	346	393	445
Borsele	181	184	187	207	243	304	321
Terneuzen	1.286	1.382	1.377	1.569	1.823	2.180	2.868
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	9.078	9.671	9.819	10.598	11.629	13.002	14.677

Bron: EUR obv LISA en CBS data

3.4 Private investeringen per zeehavengebied

Onderstaande tabellen geven de private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten weer. In enkele gevallen worden deze cijfers niet door het CBS gepubliceerd omdat ze vertrouwelijk zijn of niet binnen de betrouwbaarheidsmarge van 15% vallen.

Tabel 3-111: Ontwikkeling van private investeringen in de Noordelijke zeehavens per sector in periode 2000-2007

Noordelijke zeehavens	Private Investerings (x 1000 euro. in lopende prijzen)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Industrie	43.810	x	73.000	49.978	37.542	43.356	296.338	68.882
Groothandel	4.805	5.876	4.000	2.589	x	3.989	3.752	7.186
Transport & distributie	82.694	46.484	48.000	107.415	50.176	119.393	124.724	175.482
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	706	x	0	416	x	B	658	994
	132.015	166.105	125.000	160.399	93.524	167.219	425.472	252.544

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-112: Ontwikkeling van private investeringen in het Noordzeekanaalgebied per sector in periode 2000-2007

NZK gebied	Private Investerings (x 1000 euro. in lopende prijzen)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Industrie	546.369	258.362	208.000	179.281	133.378	284.271	259.409	x
Groothandel	51.142	40.020	34.000	31.964	24.576	27.109	34.881	x
Transport & distributie	46.720	111.448	54.000	57.190	70.278	101.404	156.958	256.263
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	7.766	19.729	4.000	8.113	44.033	73.346	11.523	13.839
	651.997	429.558	301.000	276.548	272.265	486.130	462.771	650.951

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-113: Ontwikkeling van private investeringen in Rijn-Maasmond per sector in periode 2000-2007

Rijn- Maasmond	Private Investerings (x 1000 euro. in lopende prijzen)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Industrie	762.581	544.128	950.000	1.168.370	1.078.485	645.569	728.837	830.483
Groothandel	79.009	74.688	78.000	78.152	84.259	71.119	x	106.565
Transport & distributie	262.081	596.277	363.000	388.098	588.579	593.875	912.360	783.938
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	16.847	35.674	14.000	24.195	27.862	34.005	x	55.336
	1.120.519	1.250.766	1.406.000	1.658.816	1.719.695	1.344.568	1.753.797	1.776.322

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-114: Ontwikkeling van private investeringen in Scheldebekken per sector in periode 2000-2007

Scheldebekken	Private Investerings (x 1000 euro. in lopende prijzen)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Industrie	254.708	299.347	395.000	317.673	138.885	147.975	269.376	296.691
Groothandel	4.294	x	x	5.440	x	x	x	x
Transport & distributie	x	21.581	29.000	71.080	56.227	50.257	45.326	39.518
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	1.541	x	x	x	x
	286.323	336.467	440.000	395.734	200.484	205.875	325.304	345.552

Bron: EUR obv CBS

Bijlage 1 Gehanteerde definities en onderzoeksmethode

De afbakening is gelijk aan de voorgaande Havenmonitoren 2006 en 2007, zoals opgesteld door Rebelgroup/MTBS/Buck, en kent drie dimensies: een functionele, een sectorale en een geografische.

Functionele afbakening

Het Havenbeleid (zie Nota Zeehaven, Ministerie Verkeer en Waterstaat, 2004) gaat in beginsel uit van twee hoofdfuncties van de zeehavens; de haven als knooppunt van vervoer(ketens) en de haven als vestigingsplaats voor industrie(clusters). Bij de haven als knooppunt ligt de nadruk op vervoermodaliteiten, overslag, opslag en distributie en bij de haven als vestigingsplaats is vooral de industriële bedrijvigheid en zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening van belang. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij het Havenbeleid, staan deze twee functies centraal in de rapportage. De zeehavengerelateerde activiteiten komen te vallen onder de functie waaraan zij bijdragen.

Sectorale afbakening

De sectorale afbakening geeft aan welke activiteiten tot de zeehaven gerekend worden. Er worden drie typen activiteiten onderscheiden: kadegebonden, zeehavengebonden en zeehavengerelateerd (zie Figuur B 2).

Kadegebonden activiteiten zijn activiteiten die een kade en diep vaarwater nodig hebben voor het afhandelen van de fysieke goederenstromen. Dit betreft vooral op- en overslag activiteiten zoals een container terminal.

Zeehavengebonden activiteiten zijn activiteiten waarvoor de directe nabijheid van een zeehaven benodigd is, maar die niet in ieder geval kadegebonden zijn. Voorbeelden hierbij zijn oliaffinaderijen in de Rotterdamse haven.

Zeehavengerelateerde activiteiten zijn activiteiten waarvan de goederenstromen een directe relatie hebben met de zeehaven en diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen, als wel diensten die niet direct gerelateerd zijn aan de fysieke goederenstromen maar wel aan de zeehaven gerelateerd zijn middels hun bijdrage aan de functies van de zeehaven. Deze activiteiten kunnen zich in de directe nabijheid van de zeehaven bevinden, maar de directe nabijheid van de zeehaven is niet voor alle activiteiten noodzakelijk. Veel distributieactiviteiten zijn hier een voorbeeld van.

Verder behoren de industriële activiteiten waarvan een belangrijk deel van de goederen via de zeehaven aan- en afgevoerd worden tot de zeehavengerelateerde activiteiten⁴. Naast deze activiteiten zijn er ook diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen of deze stromen ondersteunen. Het kan hierbij gaan om een zeer directe relatie (distributie en opslag) of een minder directe relatie (handelsactiviteiten).

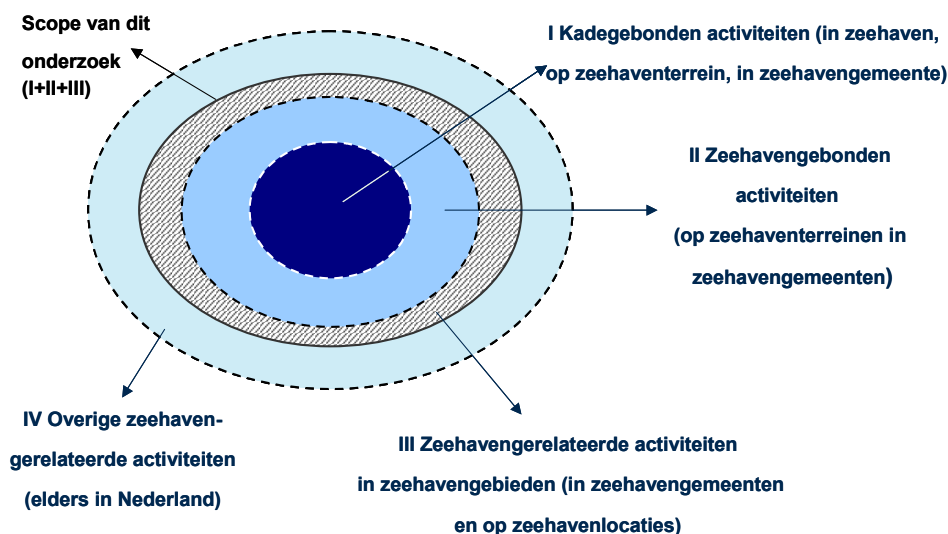
Samengevat: een activiteit is zeehavengerelateerd zodra de activiteit aan één van de onderstaande criteria voldoet:

- logistieke en vervoersactiviteiten die direct samenhangen met de aanvoer, afvoer en doorvoer van goederenstromen over zee;
- industriële activiteiten die in belangrijke mate gebruik maken van de zeehaven voor de aan- en afvoer van hun goederen;
- overige diensten gerelateerd aan functies van de zeehavens, zoals onder andere overheidsdiensten en zakelijke dienstverlening.

Figuur B 2 schetst hoe de typen activiteiten in relatie tot elkaar staan. Kadegebonden en zeehavengebonden activiteiten zijn daarbij direct aan de zeehaven gebonden. Zeehavengerelateerde activiteiten kunnen in principe in geheel Nederland gevestigd zijn, dat wil zeggen zowel binnen als buiten een zeehavengebied. Activiteiten die buiten het zeehavengebied plaatsvinden zijn echter buiten beschouwing gelaten en als niet-zeehavengerelateerd beschouwd.

⁴ N.B.: Dit geldt alleen in combinatie met de geografische afbakening voor zover deze activiteiten binnen een zeehavengebied liggen. De Duitse staalindustrie is dus niet zeehavengerelateerd.

Figuur B 2: Scope van het Havenmonitor onderzoek

Bron: Ecorys, Havenmonitor 2003

De winning van delfstoffen (aardolie en aardgas) is geen zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaats heeft, maar buitengaats. Deze activiteiten worden misschien wel in de zeehavengebieden geregistreerd, maar vinden daar niet plaats. De op- en overslag, verwerking en dienstverlening ten behoeve van de winning (bevoorrading, e.d.) zijn wel meegenomen aangezien deze in de havens plaats hebben.

De visserij is een activiteit waarvan de winning van vis op zee plaatsheeft. Analoog aan de redenering dat delfstoffenwinning in de Havenmonitor niet als een zeehavengerelateerde sector valt te beschouwen, omdat de delfstoffen buitengaats gewonnen worden, zou de visserij als een niet zeehavengerelateerde activiteit beschouwd moeten worden. De visserij is echter een cluster op zich, waarbij de verschillende activiteiten door elkaar heen lopen. Naast de winning houden de vissers (cq. bemanning) zich ook bezig (in meer of mindere mate) met de overslag, opslag en soms ook verwerking van de vis. Gezien deze multifunctionele taak van de bemanning van de visvloot is de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in deze sector toch als zeehavengerelateerd beschouwd.

Voor de zand- en grindwinning geldt hetzelfde als voor de delfstoffenwinning. De winning van zand en grind vindt buitengaats plaats en is dan ook niet direct aan een zeehaven gebonden. Activiteiten die voortvloeien uit de zand- en grindwinning zoals op- en overslag en verwerking van zand en grind, zijn activiteiten die wel als zeehavengerelateerd zijn te beschouwen.

Veerdiensten en cruisevaart zijn ook zeehavengerelateerde activiteiten. Hierbij dient wel onderscheid gemaakt te worden naar zeevaart en binnenvaart. De zeeveerdiensten en zeecruisevaart zijn activiteiten die niet samenhangen met de fysieke goederenstromen, maar wel gebonden zijn aan de zeehaven. Deze activiteiten zijn opgenomen in de lijst met zeehavengerelateerde activiteiten.

In Bijlage 2 zijn alle SBI-codes opgenomen die als zeehavengerelateerde activiteiten worden meegerekend in de Havenmonitor.

Geografische afbakening

Voor de geografische afbakening zijn begrippen als zeehaven, zeehaventerreinen, zeehavengemeenten, zeehavenlocatie en zeehavengebieden van belang. Deze begrippen bepalen welke terreinen en/of gebieden meegenomen moeten worden. Definities van deze begrippen zijn hieronder gegeven.

Zeehaven: Een haven aan zee of aan diep vaarwater waar zeewaardige schepen kunnen komen en die de beschikking heeft over een zeeterminal of - voor zover gelegen in een zeehavengebied - een inlandterminal waar zeevaart als modaliteit aanwezig is.

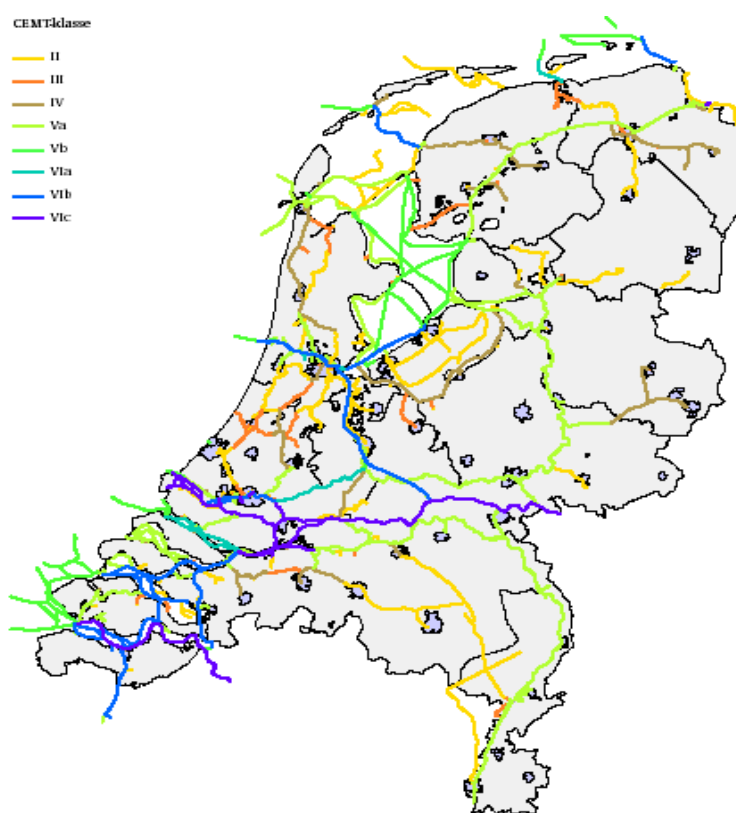
Voor de aanduiding van diep vaarwater wordt gekeken naar de bevaarbaarheidsklasse van vaarwegen (dit is gebruikt voor de binnenlandse vaarwegen). De bevaarbaarheidsklasse is een aanduiding voor de (maximale) capaciteitsafmetingen van een vaarweg, uitgedrukt in tonnen laadvermogen. De bevaarbaarheidsklassen zijn ingedeeld volgens de C.E.M.T.-norm (C.E.M.T.= Conférence Européenne des Ministres de Transport). Diep vaarwater, waar zeewaardige schepen kunnen komen, zijn de wateren met bevaarbaarheidsklasse VI (a, b en c, Figuur B 3, de blauwe tinten)⁵. Zeewaardige schepen die de binnenwateren kunnen bevaren, worden gekenmerkt door het tonnage laadvermogen dat ligt tussen de 3.200 en 18.000 ton. Dit komt overeen met een diepgang van de schepen van 2,50 tot 4,50 meter en een hoogte tot maximaal 9,10 meter. Aan de onderkant van deze range zitten de coasters die de inlandterminals kunnen bereiken. Schepen die zwaarder beladen zijn dan de bovengenoemde 18.000 ton varen niet op de binnenlandse vaarwegen, maar komen alleen in de havens die de faciliteiten hebben om deze schepen te ontvangen.

In functie van de bevaarbaarheidsklasse van de vaarwegen blijken de Zeeuwse vaarwegen, de vaarwegen rond Rotterdam, Dordrecht en Moerdijk (Nieuwe Waterweg, Nieuwe en Oude Maas, Lek, Dordtse Kil, Haringvliet en Hollands Diep), de Waal, het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal en de vaarwegen naar Harlingen en Delfzijl en Eemshaven door de Waddenzee de vaarwegen te zijn die aangemerkt worden als vaarwegen met diep vaarwater voor zeewaardige schepen (zie in Figuur B 3). Den Helder is via open zee bereikbaar.

⁵ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, Adviesdienst Verkeer en Vervoer en CBS, 'Nederland en de scheepvaart op de binnenwateren', 2003

Bij de havens is onderscheid te maken naar zeeterminals en inlandterminals⁶. Zeeterminals zijn terminals die in relatie staan tot de zeevaart en inlandterminals zijn terminals waar bovenal de binnenvaart aanmeert. Een aantal inlandterminals is echter ook met zeeschepen bereikbaar. Alleen als inlandterminals gelegen zijn in zeehavengebieden (zie hierna) worden deze in het vervolg verder in beschouwing genomen. Omdat aan het Amsterdam-Rijnkanaal en aan de Waal zich geen zeehaventerreinen of zeehavenlocaties bevinden, vallen deze terminals buiten beschouwing.

Figuur B 3: Vaarwegennet naar bevaarbaarheidsklasse

Bron: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, DVS en CBS

Zeehaventerrein: Aan diep, voor zeewaardige schepen geschikt vaarwater gelegen terreinen bij een zeehaven of terreinen in de directe nabijheid van de zeehaven waarbij de band met de haven overduidelijk aanwezig is en het terrein onder het beheer van de havenbeheerders valt. Terreinen worden afgebakend op basis van de bijbehorende postcodes.

⁶ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, 'Inventarisatie terminals en regionale overslagcentra in Nederland', 2003

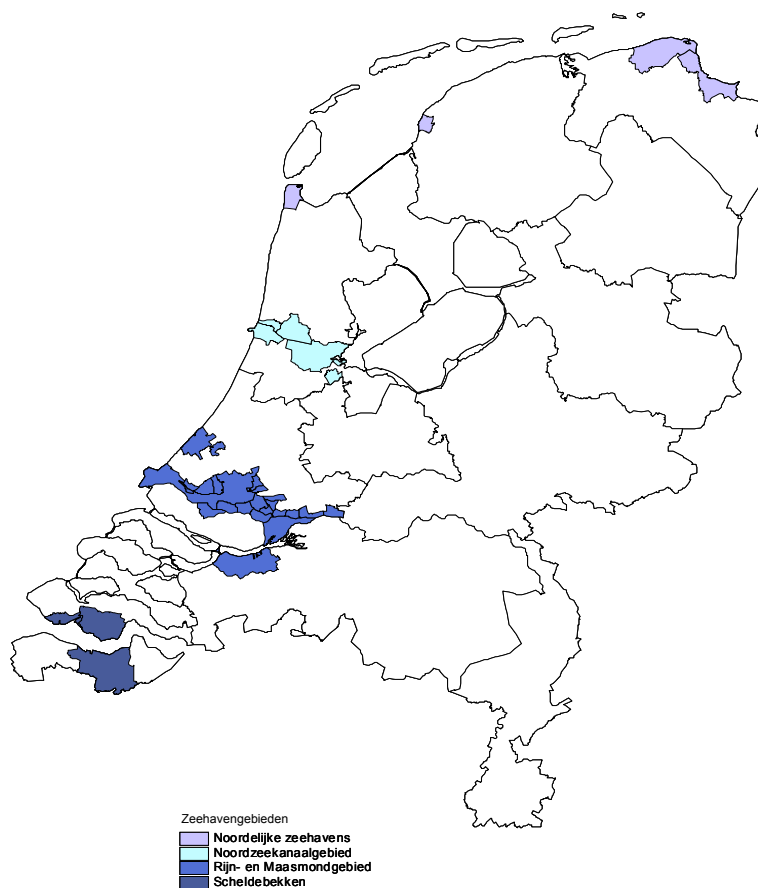
Zeehavengemeente: Gemeente die een zeehaven binnen haar gemeentegrenzen heeft.

Zeehavenlocatie: Locaties met activiteiten die een band hebben met de zeehaven en niet gelegen zijn in een zeehavengemeente, maar wel in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Dit kunnen terreinen zijn gelegen langs diep vaarwater waarop zeehavengerelateerde activiteiten plaatsvinden, maar ook locaties waar (hoofd)kantoren van bedrijven zitten, die een relatie met de zeehaven hebben. Enkele terreinen aan diep vaarwater in de Drechtsteden en locaties met kantoren van belangrijke zeehavengerelateerde bedrijven (bijvoorbeeld in Rhoon waar veel rederijkantoren gevestigd zijn), zijn voorbeelden van de toevoegingen die in dit onderzoek zijn gedaan.

Zeehavengebied: Verzameling van zeehavengemeentes (inclusief zeehavens en zeehaventerreinen) en zeehavenlocaties. Een zeehavengebied vormt een aaneengesloten gebied en is geografisch afgebakend door de nabijheid van de Noordzee. In principe wordt aangesloten bij de gebiedsdefinities van de Nationale Havenraad, maar daar worden enkele zeehavenlocaties aan toegevoegd.

De geografische afbakening in combinatie met de sectorale afbakening zorgt ervoor dat de in Figuur B 2 benoemde activiteit III zeehavengerelateerde activiteiten in zeehavengebieden (III is inclusief I en II) het uitgangspunt van de Havenmonitor vormt. Op basis van de benoemde definities worden de zeehavengebieden afgebakend. De zeehavengebieden worden gevormd door de zeehavengemeentes en zeehavenlocaties, zoals te zien in Figuur B 4. In Tabel B 2 wordt weergegeven welke zeehavengemeenten en zeehavenlocaties gerekend worden tot deze zeehavengebieden.

Figuur B 4: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland

Tabel B 2: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

Zeehavengebieden	Zeehavens	Zeehavengemeenten en zeehavenlocaties
Noordelijke Zeehavens	Delfzijl Eemshaven Harlingen Den Helder	Delfzijl Eemsmond Harlingen Den Helder
Noordzeekanaalgebied	Amsterdam Beverwijk Velsen/IJmuiden Zaanstad	Amsterdam Beverwijk Velsen/IJmuiden Zaanstad
Rijn- en Maasmond	Dordrecht Moerdijk Scheveningen Drechtsteden (exclusief Dordrecht)	Dordrecht Moerdijk Scheveningen (stadsdeel van gemeente Den Haag) Alblasserdam* Gorinchem* Hardinxveld-Giessendam* Hendrik-Ido-Ambacht* Nieuw-Lekkerland* Papendrecht* Sliedrecht* Zwijndrecht*

waarvan Rijnmond	Rotterdam-	Rotterdam	Rotterdam
		Schiedam	Schiedam
		Vlaardingen	Vlaardingen
		Maassluis	Maassluis
		Overig Rijnmond	Albrandswaard (Rhoon)*
			Barendrecht*
			Capelle aan den IJssel*
			Krimpen aan den IJssel*
			Ridderkerk*
			Rozenburg*
			Spijkenisse*
Scheldebekken		Vlissingen	Vlissingen
		Borsele	Borsele
		Terneuzen	Terneuzen

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

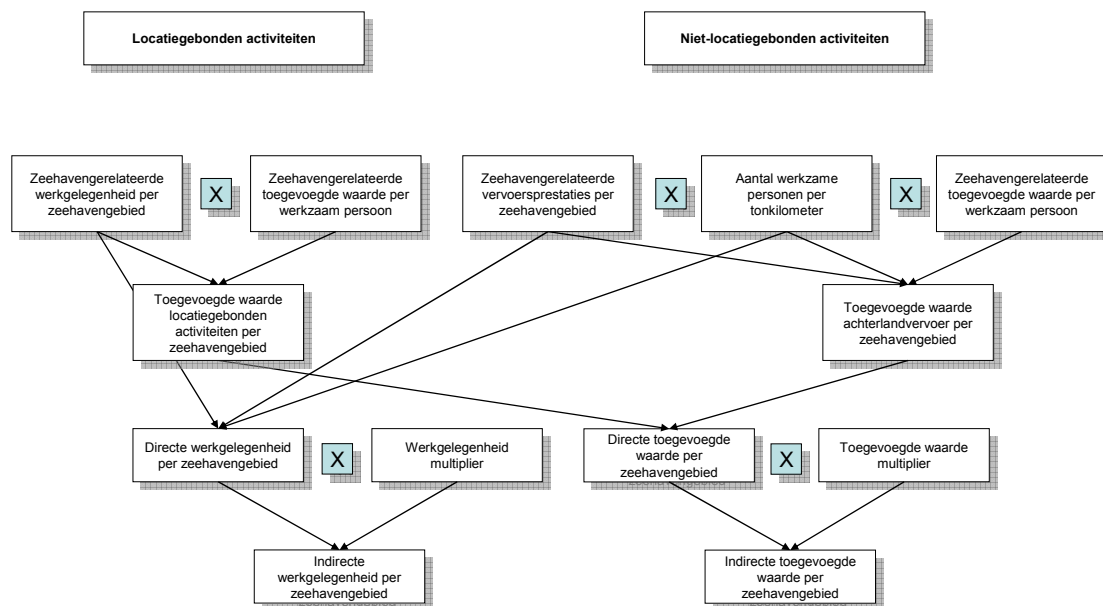
Consistentie van methode

Voor de havenmonitor 2008 is dezelfde methodiek toegepast en zijn dezelfde bronnen gebruikt als in Havenmonitor 2007.

Berekening werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De belangrijkste stappen van de methodiek voor de indicatoren werkgelegenheid en toegevoegde waarde zijn weergegeven in Figuur B 5. Om redenen van overzichtelijkheid zijn de hierna gespecificeerde tussenstappen (in het bijzonder correcties en aanpassingen voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen) niet in het schema opgenomen.

Figuur B 5: Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek voor werkgelegenheid en toegevoegde waarde

Bron: RebelGroup/mtbs

Bovenstaande figuur geeft het basisprincipe van de gebruikte onderzoeksmethode weer. Voor de locatiegebonden activiteiten is de bepaling van de (directe) toegevoegde waarde (TW) het resultaat van de vermenigvuldiging van de sectorspecifieke toegevoegde waarde per werkzame persoon (TW/WP) met de overeenkomstige zeehavengerelateerde werkgelegenheid. De directe toegevoegde waarde voor de niet-locatiegebonden activiteiten is bepaald middels de per zeehavengemeente gegenereerde vervoersprestaties. Sommatie van beide delen (locatie- en niet-locatiegebonden) resulteert in een raming van de totale, directe toegevoegde waarde en werkgelegenheid, gecreëerd binnen de Nederlandse zeehavengebieden. De vermenigvuldiging van deze cijfers met toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers per havengebied leidt tot de berekening van (indicatieve) indirecte effecten.

Locatiegebonden activiteiten

Vaststellen werkgelegenheidscijfers

Conform de voorgaande Havenmonitoren is de werkgelegenheidsindicator gebaseerd op gegevens van het Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen en Vestigingen (LISA). De gegevens afkomstig van deze informatiebron laten (na een peildatum correctie) nationale vergelijkbaarheid toe, daar de input hiervan afkomstig is uit de Regionale Vestigingsregisters.

De Regionale Registerhouders hanteren verschillende peildata, wat de onderlinge vergelijkbaarheid van werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingen in de weg staat. Om tot een betere

vergelijkbaarheid te komen is één representatieve peildatum, 1 juli, gekozen. Na controle door de havenbeheerders worden de werkgelegenheidscijfers en bedrijfsvestigingencijfers “gemiddeld”. De peildata van de regionale registerhouders zijn als volgt:

Tabel B 3: Overzicht van peildata

	Peildatum
<i>Noordelijke zeehavens</i>	
Harlingen	1 april
Eemsmond	1 april
Delfzijl	1 april
Den Helder	1 januari
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	
Amsterdam	doorlopend
Beverwijk	1 april
Velsen/IJmuiden	1 april
Zaanstad	1 april
<i>Rijn-Maasmond</i>	
Rotterdam	1 januari
Schiedam	1 januari
Vlaardingen	1 januari
Maassluis	1 januari
Overig Rijnmond	1 januari
Drechtsteden	1 januari

Dordrecht	1 januari
Moerdijk	1 april
Scheveningen	1 januari
Scheldebekken	
Vlissingen	1 mei
Borsele	1 mei

Bron: LISA

Door toepassing van de volgende formule zijn de werkgelegenheidscijfers van alle bedrijfsvestigingen gecorrigeerd voor de peildatum van 1 juli.

$$WP_{j,corr,bv} = WP_{j,bv} + (WP_{j+1,bv} - WP_{j,bv})/n * (p_{nieuw} - p_{orig})$$

Met:

$WP_{j,corr,bv}$ gecorrigeerde werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j

$WP_{j,bv}$ Origineel werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j

$WP_{j+1,bv}$ Origineel werkgelegenheidscijfer voor bedrijfsvestiging BV in jaar j+1

n aantal maanden in een jaar (12 maanden)

p_{nieuw} nieuwe peilmaand (juli = maand 7))

p_{orig} Huidige peilmaand van registergebied (jan. = maand 1, feb. = maand 2, etc.)

De bovengenoemde bewerking is uitgevoerd voor alle werkgelegenheidscijfers tot en met het jaar 2002, zodat sprake is van een consistente tijdreeks

Conform Havenmonitor 2006 en 2007 zijn de werkgelegenheidscijfers van 2009 op bedrijfsvestigingenniveau opgevraagd en aan de havenbeheerders voorgelegd ter controle en aanpassing. Hierdoor hebben alle havenbeheerders helder inzicht gehad in de opbouw van de werkgelegenheid in hun zeehavengebied en zijn ze in staat gesteld gericht niet-direct-zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen te schrappen. Tevens hebben ze bedrijfsvestigingen kunnen toevoegen die wel direct zeehavengerelateerd zijn maar om bepaalde redenen, zoals verkeerde SBI-codering in het LISA-bestand, niet waren opgenomen in de aangeboden lijst bedrijfsvestigingen. De

hierboven beschreven aanpak heeft er toe geleid dat de 'ruwe data' van LISA op zeer consistente wijze zijn gecontroleerd en aangepast.

Bepalen toegevoegde waarde

Het aantal werkzame personen in de LISA-bestanden is opgedeeld naar werkzame personen die onder contract staan in bedrijven met minder dan 100 werknemers respectievelijk in bedrijven met 100 werknemers of meer. Beide datareeksen zijn daarna bijgesteld met een correctiefactor om verschillen in arbeidsproductiviteit tot uiting te laten komen.

De locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is bepaald door de toegevoegde waarde per werkzaam persoon (TW/WP) te vermenigvuldigen met de zeehavengerelateerde werkgelegenheid in de haven. De toegevoegde waarde per sector, volgens de 105x105 sectoren input-output tabellen van het CBS voor de onderzoeksperiode, wordt gedeeld door het aantal werkzame personen in deze sector, en vervolgens vermenigvuldigd met een regiocorrectie die het verschil in productiviteit per regio reflecteert;

De vermenigvuldiging van de toegevoegde waarde cijfers per werkzame persoon en per sector met het voor productiviteit gecorrigeerde totale aantal werkzame personen levert het directe toegevoegde waarde cijfer, in absolute termen uitgedrukt.

De transport- en distributiesector is onder te verdelen in zowel locatie- als niet-locatiegebonden activiteiten. Locatiegebonden zijn die activiteiten waarvoor de vestigingsplaats relevant is voor de bedrijfsvoering (te weten 'Zeevaart'⁷, de passagiersvaart en veerdiensten (op binnenwateren)⁸ en 'Dienstverlening ten behoeve van het vervoer'). De toegevoegde waarde van deze activiteiten wordt bepaald als onder 'locatiegebonden activiteiten'.

Niet-locatiegebonden activiteiten

Veel transportbedrijven zijn voor hun bedrijfsvoering niet noodzakelijk aan één bepaalde locatie gebonden. Hoge kosten of gebrek aan ruimte kunnen voor deze bedrijven overwegingen zijn om zich buiten de haven of stad te vestigen. Daarmee verdwijnt (een deel van) de werkgelegenheid uit de

⁷ Hoewel 'Zeevaart' (SBI-code 6110) in de strikte betekenis van het woord geen locatiegebonden activiteit is, is er evenmin sprake van achterlandvervoer. Anders dan de 'Binnenvaart', het 'Wegvervoer' en het 'Spoorvervoer', is 'Zeevaart' in het algemeen wel gebonden aan vestigingen in een van de zeehavengemeenten. De 'Zeevaart' is daarom als locatiegebonden activiteit behandeld.

⁸ Ook de passagiersvaart en veerdiensten op binnenwateren (SBI-code 6120.4) wordt beschouwd als locatiegebonden activiteit, omdat hier evenmin sprake is van achterlandvervoer. Om te voorkomen dat het vervoer van personen met rondvaartboten en watertaxi's over havens, grachten en andere binnenwateren zou worden meegerekend, hebben de havenbeheerders hiervoor een negatieve correctie aangebracht op de LISA-cijfers.

betreffende gemeente, hoewel de activiteit van het bedrijf wel degelijk door de aanwezigheid van de haven wordt beïnvloed. De door LISA geregistreerde werkgelegenheid (op basis van postcode en sbi-code afbakening) als toedelingscriterium van de toegevoegde waarde is om die reden hier minder toereikend. Daarom is voor de volgende activiteiten gekozen voor toedeling op basis van het zeehavengerelateerde deel van de 'aan de zeehavengemeente' geleverde vervoersprestaties door transportondernemingen:

- Goederenvervoer per spoor (SBI 6010);
- Goederenvervoer over de weg (SBI 6024.2);
- Vervoer via pijpleidingen (SBI 6030);
- Binnenvaart (bestaande uit SBI 6120.1 (vrachtvaart), SBI 6120.2 (tankvaart) en SBI 6120.3 (sleep- en duwvaart)).

Berekening van de vervoersprestaties

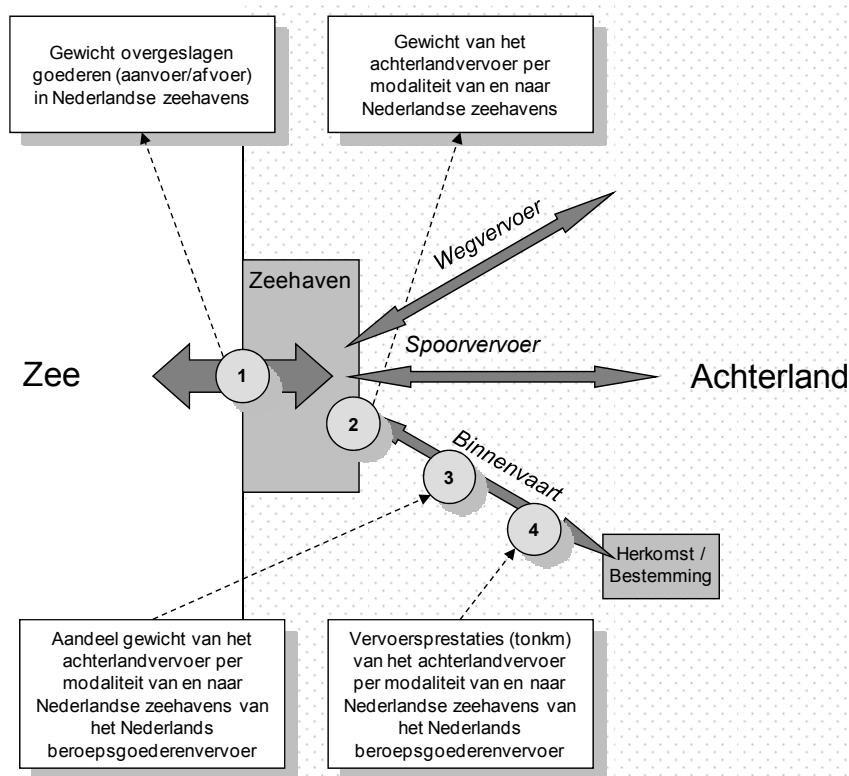
De vervoersprestatie is gedefinieerd als de combinatie van het vervoerde gewicht vermenigvuldigd met de vervoersafstand van de goederen, uitgedrukt in ladingtonkilometers. De vervoersprestatie is berekend voor het Nederlands beroepsgoederenvervoer, in binnen- en buitenland. Het gaat hier om het *Nederlandse* aandeel, omdat het nationaal product gebaseerd is op de bijdragen van Nederlandse bedrijven, en om *beroepsgoederenvervoer* omdat het eigen vervoer van bedrijven al is toegerekend aan de sector waarin het bedrijf is ingedeeld.

NEA Transportonderzoek is net als voorgaande jaren gevraagd voor 2008 de directe zeehavengerelateerde vervoersprestaties te bepalen voor de modaliteiten wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart. Voor de bepaling van de zeehavenspecifieke vervoersprestaties wordt gebruik gemaakt van het NEAC model waarvan de methodiek hieronder beschreven wordt.

Methodie NEA Transportonderzoek

Figuur B 6 illustreert hoe de vervoersprestaties, uitgedrukt in gerealiseerde tonkilometers, kunnen worden afgeleid.

Figuur B 6: Globale illustratie afleiding zeehavengebonden vervoersprestaties

Bron: Rebel Group obv NEA

Toelichting bij de toegepaste berekeningsmethode

De op te leveren informatie betreft de aanvoer en afvoer in tonnage en tonkilometers per modaliteit (zeevervaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart) per goederensoort (in 10 hoofdcategorieën, NSTR genoemd). Onderstaand worden de stappen in de berekening nader toegelicht.

Stap 1. Bepalen gewicht overgeslagen goederen (aanvoer/afvoer) in Nederlandse zeehavens

Uit de CBS-publicatiebestanden⁹ “zeevervaart” is bekend hoeveel gewicht er per Nederlandse haven per goederensoort wordt overgeslagen voor zowel de aanvoer als afvoer. Dit bestand vormt het ^{*}vertrekpunt voor de verdere bepaling van de vervoersprestaties. Hiertoe worden gegevens uit diverse bronnen toegevoegd aan het basisbestand zoals bepaald in deze Stap 1.

⁹ De CBS-publicatiebestanden worden vaak gebruikt bij het maken van goederenvervoerstatistieken en zijn beschikbaar voor de modaliteiten zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart.

Stap 2. Bepalen gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens

In de NEAC¹⁰-statistieken staat de herkomst en bestemming van goederenstromen per goederensoort, inclusief de haven waar het is overgeslagen. Deze gegevens maken een verdeling van overgeslagen goederen in havens naar de verschillende modaliteiten voor het voor- en natransport in het achterland (wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart). In de Rotterdamse haven bijvoorbeeld geldt een 'modal split' van 45% over de weg, 8% over het spoor en 47% over de binnenvaart.

Het hierboven beschreven NEAC-bestand is in Stap 2 gekoppeld aan het bestand zoals bepaald in Stap 1. Dit resulteert in een bestand waarin per haven per goederensoort het gewicht van de binnenkomende en uitgaande goederen is opgenomen. Tevens is in dit bestand ook bekend met welke modaliteit deze in- en uitgaande goederen van of naar het achterland zijn vervoerd.

Stap 3. Bepalen aandeel gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

De Havenmonitor neemt uitsluitend de vervoersprestaties in rekening die zijn gerealiseerd door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer. De tabellen die in Stap 2 gegenereerd zijn, omvatten het totaal aan vervoerde goederen. In deze Stap 3 wordt aan de hand van de Publicatiebestanden Binnenvaart (bron: CBS) en de Basisbestanden Goederenvervoer (bron: NEA) het aandeel van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer berekend.

Stap 4. Bepalen vervoersprestaties (tonkm) van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

Om tot de vervoersprestaties te komen, dienen de vervoerde gewichten per modaliteit door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer vermenigvuldigd te worden met de afstand naar hun herkomst of bestemming.

Voor het bepalen van de afstand naar de herkomst en bestemming is gebruik gemaakt van de Publicatiebestanden Wegvervoer, Spoorvervoer en Binnenvaart (bron: CBS). In deze publicatiebestanden staat het vervoerde gewicht en de vervoersprestaties in tonkilometers

¹⁰ NEAC : Het NEAC-model is oorspronkelijk ontwikkeld om vragen over Europees vervoersbeleid te kunnen beantwoorden. Door steeds meer data toe te voegen en de analysemogelijkheden uit te breiden heeft de NEAC-database nu een zeer breed toepassingsgebied. Met de gegevens zijn in combinatie met modellen zowel analyses als prognoses te maken van nationale en internationale vervoerstromen. In alle gevallen kan NEAC inzicht geven in de regionale effecten op Europese ontwikkelingen. NEAC heeft als bron de handelsstatistieken van eurostat.

per verkeersgebied. Hieruit is een gemiddelde afstand berekend. De gemiddelde afstand per haven is vervolgens gekoppeld aan de gewichten van de vervoerde goederen zoals bepaald in Stap 3. Het gewicht is vermenigvuldigd met de gemiddelde afstand hetgeen resulteert in het aantal tonkilometers.

Berekening van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De berekening van de directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde is toegepast conform de Havenmonitor 2007. Hieronder staat een beschrijving van deze methodiek.

Voor het *wegvervoer* zijn de totale Nederlandse vervoersprestaties en nationale werkgelegenheidscijfers beschikbaar. Op basis hiervan kan een nationaal gemiddeld aantal werkzame personen per ladingtonkilometer berekend worden welke na vermenigvuldiging met de vervoersprestatie per zeehavengebied in het wegvervoer resulteert in het aantal werkzame personen in het wegvervoer per zeehavengebied.

De bijbehorende toegevoegde waarde wordt vervolgens bepaald door het aantal werkzame personen per zeehavengebied in het wegvervoer te vermenigvuldigen met de toegevoegde waarde per persoon in het goederenvervoer, zoals bepaald aan de hand van Nationale Input/Output tabellen. Deze berekeningsmethode is hieronder als formule weergegeven.

$$WP_{i,j} = \frac{VP_{i,j}}{VP_{i,NL}} * WP_{i,NL}$$

$$TW_{i,j} = WP_{i,j} * TW_{i,NL}$$

Omdat *wegvervoer* de helft van de niet-locatiegebonden werkgelegenheid genereert, is de beschikbaarheid van gegevens voor deze modaliteit leidend genomen voor de verdere berekeningen. Voor de *binnenvaart* was deze berekeningsmethode gemakkelijk toe te passen, omdat daarvoor ook het aantal werkzame personen en vervoersprestatie op nationaal niveau beschikbaar zijn.

Voor het *spoorvervoer* zijn geen gegevens beschikbaar voor zowel het aantal werkzame personen als toegevoegde waarde in Nederland. Hierdoor is in Havenmonitor 2006 gekozen om voor deze modaliteit een 'bottom-up' aanpak toe te passen om het aantal werkzame personen te bepalen. Gezien het feit dat het aantal bedrijven dat actief in deze markt is zeer beperkt is en daardoor via de Kamer van Koophandel en jaarverslagen van de bedrijven de aantallen werkzame personen en het vervoerd volume verkregen kunnen worden, is dit goed mogelijk. In combinatie met de nationale

vervoersprestaties van goederenvervoer per spoor wordt vervolgens het aantal werkzame personen per ladingtonkilometer vastgesteld. De nationale vervoersprestatie is opgevraagd bij het Kennisinstituut van Mobiliteitsbeleid (KIM). Om consistentie te garanderen is de vervoersprestaties op Nederlands Grondgebied gecorrigeerd met de KIM cijfers voor de gehele analyse periode.

Voor het vervoer per *pijpleiding* zijn direct cijfers beschikbaar van het CBS aangaande werkzame personen en toegevoegde waarde. Uit de nationale Input/Output tabellen is de toegevoegde waarde in heel Nederland voor deze sector te bepalen en het aantal werkzame personen in het vervoer per pijpleiding volgt uit nationale arbeidsvolume cijfers. Vervolgens is net als in voorgaande jaren verondersteld dat 50% van de totale vervoersprestatie als zeehavengerelateerd is te bestempelen en geheel is toe te schrijven aan Rotterdam. Als gevolg van deze aanname zijn werkzame personen en toegevoegde waarde op nationaal niveau voor 50% toegekend aan Rotterdam.

Correcties voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen

Zoals vermeld is de grootte van bedrijven alsmede hun regionale ligging van invloed op de bepaling van de locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde.

Om te corrigeren voor productiviteitsverschillen zijn jaarlijks de aantallen werkzame personen vermenigvuldigd met een groottecorrectie, die aangehouden is vanuit de voorgaande Havenmonitor.

Uit de Regionaal Economische Jaarcijfers (REJ) van het CBS blijkt dat er verschillen zijn in toegevoegde waarde per werkzame personen per regio. Uit deze regionale cijfers is een factor per regio te berekenen waarmee het landelijke aantal is te vermenigvuldigen om tot regionale cijfers te komen.

Ondanks de consequente toepassing van de onderzoeksmethodiek zoals beschreven in de voorgaande edities van de Havenmonitor, deed zich een probleem voor. Het bleek dat de regiocorrecties veelvuldig ad hoc zijn aangepast waardoor de consequente toepassing van deze correctie tot grote verschillen met voorgaande jaren zou leiden. Uiteindelijk is ervoor gekozen om voor 2002 één enkele, exacte correctiefactor per gebied per activiteit uit te rekenen. Deze factor vertegenwoordigt dus beide correcties. Deze factor is verondersteld gelijk te blijven gedurende alle jaren, wat impliceert dat over de voorbije jaren heen de verhouding werkzame personen per bedrijfsgrootte categorie constant is gebleven.

Bepaling indirecte samenhang

Voor de berekening van de indirecte effecten is, conform de voorgaande jaren, gebruik gemaakt van de techniek van Input/Output analyse (op basis van het Leontief vraagbepaalde Input/Output model). Het is echter hier gepast te benadrukken dat een dergelijke analysetechniek in principe niet geschikt is voor sectorale impactstudies voor bestaande economische activiteiten (want resulterend in

dubbeltellingen indien hiervoor niet adequaat gecorrigeerd) en bovendien van een aantal belangrijke theoretische assumpties vertrekt. Zo gaat het Input/Output model er vanuit dat iedere extra vraag (impuls) automatisch leidt tot extra aanbod. Het aanbod is derhalve volledig flexibel (elastisch) verondersteld en past zich zonder extra kosten aan bij de vraag. De prijselasticiteit van de vraag is gelijk aan nul, terwijl de prijselasticiteit van het aanbod gelijk is aan oneindig. Daarnaast veronderstelt het model een volledige complementariteit tussen alle input. Tussen de benodigde intermediaire inputs is geen onderlinge substitutie mogelijk en zijn er geen schaalvoordelen.

Deze theoretische assumpties maken voldoende duidelijk dat ramingen van indirecte effecten van zeehavengerelateerde activiteiten in de rest van de Nederlandse economie met de nodige omzichtigheid gelezen moeten worden.

Als statistische maat voor de verbondenheid van een sector met de Nederlandse economie kunnen multipliers worden gebruikt, met name om vergelijkingen met andere sectoren of het nationale gemiddelde te maken. De uit het model verkregen multipliers worden gebruikt voor het berekenen van de gevolgen van een vraagimpuls in een bepaalde sector op de vraag in andere sectoren.

Een multiplier van bijvoorbeeld 1,6 geeft aan dat behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,6 optreedt, elders in de economie. De effecten kunnen daarbij uitgedrukt zijn in termen van werkgelegenheid (werkgelegenheidsmultiplier) en/of toegevoegde waarde (toegevoegde waarde multiplier).

Naast deze ‘achterwaartse effecten’ bij toeleveranciers kunnen zich ook ‘voorwaartse effecten’ voordoen bij afnemers. In een afzonderlijke studie in het kader van de Havenmonitor 2005, de ‘Verkenning Voorwaartse Effecten’, is een eventuele onderschatting onderzocht van het economische belang van de havensector door het niet in kaart brengen van voorwaartse uitstralingseffecten bij afnemers. Voorts geeft deze Verkenning, op basis van representatieve casussen, een onderbouwd inzicht in de (on)mogelijkheden van bepaling van voorwaartse effecten, en dit vanuit een breder kader dan alleen het stramien van input-outputanalyse.

Behalve de voorwaartse en achterwaartse effecten bij toeleverende bedrijven is ook sprake van bestedingseffecten. Deze effecten bestaan uit de bestedingsimpuls door de werknemers. Op hun beurt zijn deze werknemers namelijk ook weer consument. Deze effecten zijn niet in deze berekening opgenomen, wat gebruikelijk is bij macro-economische analyses.

Berekening bedrijfsvestigingen

Voor de bedrijfsvestigingdata wordt net als in de vorige editie van de Havenmonitor gebruik gemaakt van een eenduidig bronbestand, het LISA bestand. Dit bronbestand omvat alle economische

indicatoren op bedrijfsvestigingsniveau. Met behulp van de nieuwe data uit het LISA-bestand zijn de “havenmonitor-bedrijfsvestigingsbestanden” van vorig jaar aangevuld.

Het doel van LISA is het bijeenbrengen van regionale vestigingenregistraties met daaraan gekoppelde werkgelegenheidsgegevens tot een integraal, landsdekkend, uniform en consistent vestigingenregister met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Jaarlijks wordt dit register bijgewerkt op basis van de gegevens van de regionale registerhouders. Om het vestigingenbestand aan te vullen met actuele gegevens over werkgelegenheid wordt daarnaast jaarlijks een enquête uitgezet. Van de vestigingen met 100 en meer werkzame personen wordt de gehele populatie benaderd. Bij de vestigingen met minder dan 100 werkzame personen kan met een steekproef worden volstaan (10-100 WP: 50%, < 10 WP: 25%).

LISA hanteert de volgende definitie voor een bedrijfsvestiging: ‘Locatie van een onderneming, instelling of zelfstandige beroepsbeoefenaar (dat wil zeggen elke fabriek, werkplaats, kantoor, winkel of andere bedrijfsruimte, dan wel elk complex daarvan) waarin of van waaruit een economische activiteit of zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgeoefend door minimaal 1 werkzaam persoon’. Ter vergelijking: De Kamers van Koophandel bestempelen een bedrijfsvestiging als iedere in het Handelsregister ingeschreven onderneming en rechtspersoon in Nederland. De door de regionale registers aangeleverde data volgen de gehanteerde definitie. Toch kan er sprake zijn van afwijkingen omdat sommige regionale registers uitgaan van vestigingsactiviteiten (kan zijn dat er meerdere activiteiten per bedrijfsvestiging zijn die apart in LISA worden geregistreerd). LISA probeert op landelijk niveau deze gegevens zoveel mogelijk te corrigeren, zodat er een uniform bestand bestaat.

Zoals reeds vermeld bij de werkgelegenheidscijfers wordt er in het LISA bestand geen uniforme peildatum gebruikt. De door regionale registerhouders gehanteerde peildata zijn te vinden in Tabel B 3. Om tot bedrijfsvestigingscijfers met één enkele peildatum te komen, is besloten de peildata van de economische indicatoren te verschuiven naar 1 juli.

Tijdens de controle door individuele havenbeheerders is geconstateerd dat de gegevens over vestigingen met 1 werkzame persoon niet goed te controleren zijn. Daarop is besloten om vestigingen die over de gehele tijdreeks 0 en/of 1 werkzame persoon hebben geregistreerd buiten beschouwing te laten. Bedrijven die in de periode op enig moment wel meer dan 1 werkzame persoon kennen, maar over andere jaren 0 of 1 werkzame persoon zijn wel meegenomen in de analyse. Uitgangspunt is dat het onterecht zou zijn om een vestiging die op een bepaald moment bijvoorbeeld 10 werkzame personen kent, maar een jaar later slechts 1 werkzame persoon die vestiging in het ene jaar (WP=10) wel mee te tellen, maar in het daaropvolgende jaar (WP=1) niet mee te tellen. Het kan immers zo zijn

dat het tijdelijk minder goed gaat met de vestiging, maar dat de vestiging nog steeds relevant is voor de haven.

In tegenstelling tot het Handelsregister zijn de publieke organisaties in LISA wel vertegenwoordigd doordat ook vestigingen van de overheid, het onderwijs, de gezondheidszorg en de vrije beroepsbeoefenaars worden geregistreerd, terwijl een full time werkzame persoon¹¹ gemiddeld 12 uur per week of meer werkzaam is waarbij het Handelsregister uit gaat van 15 uur. In beide bestanden zijn lege BV's en overige vestigingen uit de categorie zakelijk beheer, alsmede rechtspersonen zoals verenigingen en stichtingen waar geen economische activiteit verricht wordt, niet opgenomen.

¹¹ Basis voor indeling vestigingen naar grootte-klasse

Berekening private investeringen

De indicator 'Investerings in de Nederlandse zeehavens' biedt een bijkomend inzicht in de economische ontwikkeling van de relevante zeehavengebieden en bedrijven in zeehavengerelateerde sectoren.

Een toename van de investeringen geeft aan dat bedrijven de activiteiten in het havengebied willen continueren, terwijl een afname een indicatie *kan* zijn voor (relatieve) achteruitgang van het gebied. In het laatste geval kunnen andere gebieden interessantere opties zijn geworden voor het accommoderen van bedrijfsactiviteiten. Een afname van de investeringen betekent echter niet per definitie een (relatieve) achteruitgang van het gebied. Een jaar met minder investeringen hoeft dit namelijk nog niet te impliceren, omdat het niveau van investeringen jaarlijks kan verschillen. Het bedrijfsleven investeert het ene jaar meer dan het andere jaar. Oorzaken hiervoor zijn onder andere de economische (wereld) situatie, de bedrijfseconomische situatie, de economische levensduur van de activa en innovaties.

Investerings creëren tijdelijke werkgelegenheid om de betreffende activa te bouwen en te vervangen. Eveneens kunnen de investeringen gericht zijn op het creëren van structurele werkgelegenheid, maar dat is sterk afhankelijk van het type investering (nieuw, uitbreidings- of vervangingsinvesteringen).

Voor de Havenmonitor 2008 is alleen gekeken naar de private investeringen in de zeehavengebieden. Bij private investeringen gaat het om investeringen in vaste activa van ondernemingen, investeringen die direct gericht zijn op de prestaties van de eigen onderneming. Hiervoor is gebruik gemaakt van de CBS-investeringsstatistieken voor het in kaart brengen van de private investeringen in Nederland. Hiervoor is aan het CBS gevraagd om de investeringen in kaart te brengen op basis van de sector- en gebiedsafbakening, gehanteerd in dit onderzoek.

Het CBS heeft vanaf het jaar 2000 investeringsstatistieken in gedetailleerde vorm beschikbaar. In deze rapportage zijn de investeringsstatistieken van 2000 tot en met 2007 verwerkt. Het detailniveau van de gegevens is echter beperkt. Door de geheimhoudingsverplichting van het CBS, wat inhoudt dat geen individuele informatie onthuld mag worden, zijn de investeringen op een aggregatieniveau gepresenteerd waarbij zoveel mogelijk informatie toegankelijk blijft. Zelfs dan is het in enkele gevallen niet mogelijk om de investeringen weer te geven als gevolg van de geheimhoudingsverplichting. Daarnaast worden cijfers niet beschikbaar gesteld indien ze niet voldoen aan de gehanteerde betrouwbaarheidsmarge zoals die door CBS worden gehanteerd.

Bijlage 2 Overzicht zeehavengerelateerde activiteiten

SBI '93-code	Sector
05	Visserij, kweken van vis en schaaldieren
501.1	Zee- en kustvisserij
501.2	Binnenvisserij
502	Kweken van vis en schaaldieren
11	Aardolie en aardgas
1110 ¹²	Aardolie- en aardgaswinning
1120	Dienstverlening t.b.v. de aardolie- en aardgaswinning
14	Winning van zand, grind, klei, zout e.d.
1421 ¹³	Zand- en grindwinning
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken
1520	Visverwerking
1541	Vervaardiging van ruwe plantaardige en dierlijke oliën en vetten
1542	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten
1543	Vervaardiging van margarine
1561	Vervaardiging van meel (excl. zetmeel)
1571	Vervaardiging van veevoeder

¹² De winning van delfstoffen wordt niet beschouwd als zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaats heeft, maar buitengaats

¹³ Net als voor de winning van delfstoffen geldt dat zand- en grindwinning niet direct als zeehavengerelateerde activiteit beschouwd wordt.

1584.1	Verwerking van cacaobonen
1584.2	Vervaardiging van chocolade- en suikerwerk
1586	Koffiebranderijen en theepakkerijen
20	Houtindustrie
2010.1	Zagen van hout
21	Vervaardiging van papier en karton
2111	Vervaardiging van pulp
2112.1	Vervaardiging van grafisch papier en karton
2112.2	Vervaardiging van papier en karton voor verpakking
2112.3	Vervaardiging van papier en karton (excl. grafisch en voor verpakking)
2125	Vervaardiging van overige papier- en kartonwaren
23	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie
2310	Vervaardiging van cokesovenprodukten
2320.1	Aardolieraffinage
2320.2	Aardolieverwerking (excl. -raffinage)
24	Vervaardiging van chemische produkten
2411	Vervaardiging van industriële gassen
2412	Vervaardiging van kleur- en verfstoffen
2413	Vervaardiging van overige anorganische basischemicaliën
2414.1	Vervaardiging van petrochemische produkten
2414.2	Vervaardiging van overige organische basischemicaliën
2415	Vervaardiging van meststoffen en daarmee samenhangende stikstofverbindingen
2416	Vervaardiging van kunststof in primaire vorm
2417	Vervaardiging van synthetische rubber in primaire vorm

2420	Vervaardiging van landbouwchemicaliën
2461	Vervaardiging van kruit en springstoffen
2462	Vervaardiging van lijm- en plakmiddelen
2463	Vervaardiging van etherische oliën
2464	Vervaardiging van fotochemische produkten
2465	Vervaardiging van informatiedragers
2466	Vervaardiging van overige chemische produkten n.e.g.
26	Vervaardiging van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsprodukten
2661.1	Vervaardiging van beton voor de bouw en van kalkzandsteen
2663	Vervaardiging van stortklare beton
2681	Vervaardiging van schuur-, slijp- en polijstmiddelen
2682	Vervaardiging van overige niet-metaalhoudende minerale produkten n.e.g.
27	Vervaardiging van metalen in primaire vorm
2710	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferro-legeringen (EGKS)
2721	Vervaardiging van gietijzeren buizen
2722	Vervaardiging van stalen buizen
2731	Koudtrekken van ijzer en staal
2732	Koudwalsen van bandstaal
2733	Koudvormen van ijzer en staal
2734	Draadtrekken uit ijzer en staal
2741	Vervaardiging van edele metalen
2742	Vervaardiging van aluminium
2743	Vervaardiging van lood, zink en tin
2744	Vervaardiging van koper

2745	Vervaardiging van overige non-ferrometalen
28	Vervaardiging van producten van metaal
2811	Vervaardiging van metalen constructiewerken
2821	Vervaardiging van tanks en reservoirs
2851	Oppervlaktebehandeling
2871	Vervaardiging van stalen vaten, fusten en transportkannen
29	Vervaardiging van machines en apparaten
2922	Vervaardiging van hijs-, hef- en andere transportwerktuigen
34	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers
3420.1	Carrosseriebouw
3420.2	Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers
35	Vervaardiging van transportmiddelen
3511	Nieuwbouw en reparatie van schepen, baggermaterieel, booreilanden e.d.
3512	Nieuwbouw en reparatie van sport- en recreatievaartuigen
37	Voorbereiding tot recycling
3710	Voorbereiding tot recycling van metaalafval
3720	Voorbereiding tot recycling van afval (geen metaalafval)
45	Bouwnijverheid
4524	Natte waterbouw
50	Handel in en reparatie van auto's en motorfietsen
5010.5	Handel in aanhangwagens, opleggers, e.d.
51	Groothandel en handelsbemiddeling
5121.1	Groothandel in granen
5121.7	Groothandel in akkerbouwprodukten en veevoeders algemeen assortiment

5121.8	Groothandel in overige akkerbouwprodukten
5131.1	Groothandel in groenten en fruit
5131.2	Groothandel in consumptie-aardappelen
5134	Groothandel in dranken
5138.2	Groothandel in vis, schaal- en weekdieren
5151.1	Groothandel in vaste brandstoffen
5151.2	Groothandel in vloeibare en gasvormige brandstoffen
5151.3	Groothandel in minerale olieprodukten (excl. brandstoffen)
5152.1	Groothandel in metaalertsen
5152.2	Groothandel in ferrometalen en -halffabrikaten
5152.3	Groothandel in non-ferrometalen en -halffabrikaten
5153.1	Groothandel in hout en plaatmateriaal
5153.4	Groothandel in zand en grind
5155.1	Groothandel in chemische grondstoffen en chemicaliën voor ind. toepassing
5155.2	Groothandel in bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen
5155.3	Groothandel in rubber en overige chemische produkten
5157.2	Groothandel in ijzer- en staalschroot en oude non-ferrometalen
5191.2	Groothandel in scheepsbenodigdheden en visserij-artikelen
5187.3	Groothandel in intern transportmaterieel
60	Vervoer over land
6010	Vervoer per spoor (goederenvervoer)
6024.2	Goederenvervoer over de weg
6030	Vervoer via pijpleidingen
61	Vervoer over water

6110.1	Vracht- en tankvaart (zeevaart)
6110.2	Sleepvaart en veerdiensten (zeevaart)
6120.1	Vrachtvvaart (binnenvaart)
6120.2	Tankvaart (binnenvaart)
6120.3	Sleep- en duwvaart (binnenvaart)
6120.4	Passagiersvaart en veerdiensten (binnenvaart)
63	Dienstverlening t.b.v. het vervoer
6311.1	Laad-, los- en overslagactiviteiten t.b.v. zeeschepen
6311.2	Laad-, los- en overslagactiviteiten (niet t.b.v. zeeschepen)
6312.1	Opslag in tanks
6312.2	Opslag in koelhuizen e.d.
6312.3	Opslag (niet in tanks, koelhuizen e.d.)
6322	Overige dienstverlening t.b.v. het vervoer over water n.e.g.
6340.1	Expediteurs, cargadoors, bevrachters en andere tussenpersonen in het goederenvervoer
6340.2	Weging en meting
71	
7121	Verhuur van transportmiddelen voor vervoer over land (excl. personenauto's)
7122	Verhuur van schepen
7134.2	Verhuur van overige machines en werktuigen n.e.g.
74	Overige zakelijke dienstverlening
7470.2	Reiniging van transportmiddelen en overige reiniging n.e.g.
90	Milieudienstverlening
9002.2	Afvalbehandeling
Exogeen	

4000.1	Productie van elektriciteit en warm water door thermische, kern- en warmtekracht
4000.2	Productie van elektriciteit door windenergie
4000.3	Productie van elektriciteit en warm water door zonnecellen, warmtepompen
7460	Beveiliging en opsporing
7511	Algemeen overheidsbestuur (douane, havenbeheer, rijkswaterstaat)
7524	Politie (havenpolitie)
7525	Brandweer
911	Maritieme bedrijfs-, werkgevers- en beroepsorganisaties
912	Maritieme werknemersorganisaties
Overig	
1562	Cerestar
2662	Lafarge